

DRŽ. ZALOGA ŠOLSKIH KNJIG IN UČIL V LJUBLJANI.

ZBIRKA NARODNIH ORNAMENTOV. — ORNEMENTS
NATIONAUX YOUGOSLAVES. — НАРОДНИ ОРНАМЕНТИ.

ALBERT SIČI

NARODNI OKRASKI NA PIRHIIH IN KOŽUHIIH.

CENA 100 DIN.

Цена 100 Д.

PRIX 100 FR.

CENA 100 DIN.

Цена 100 Д.

PRIX 100 FR.

LJUBLJANA 1922.

≡ TISK TISKARNE J. BLASNIKA NASLEDNIKOV V LJUBLJANI. ≡
KLIŠEJI NA OVITKU IN V UVODU IZ KLIŠARNE JUGOSLOV. TISKARNE V LJUBLJANI.

DRŽ. ZALOGA ŠOLSKIH KNJIG IN UČIL V LJUBLJANI.

Prečastitemu gospodu ravniku Ivanu K. Horniku v prijazen spomin
5./3. 1922.

Sič

ZBIRKA NARODNIH ORNAMENTOV. — ORNEMENTS
NATIONAUX YOUGOSLAVES. — НАРОДНИ ОРНАМЕНТИ.

ALBERT SIČ:

NARODNI OKRASKI
NA PIRHIH IN KOŽUHIH.

41 tabel (10+31)

LJUBLJANA 1922.

≡ TISK TISKARNE J. BLASNIKA NASLEDNIKOV V LJUBLJANI. ≡

KLIŠEJI NA OVITKU IN V UVODU IZ KLIŠARNE JUGOSLOVANSKE TISKARNE V LJUBLJANI.

Od prof. ALBERTA SIČA je še izšlo :

V založništvu firme Ig. pl. Kleinmayer & Fed. Bamberg v Ljubljani :

NARODNE VEZENINE NA KRANJSKEM.

- I. del. Gorenjske vezenine.
- II. del. Belokranjske vezenine.
- III. del. Bele vezenine.
- IV. del. Pisane vezenine.

Pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani:

O NAŠIH NARODNIH NOŠAH.

V tisku se nahaja:

Pri Državni zalogi šolskih knjig in učil:

**NARODNI OKRASKI NA POHIŠTVU, NA PRESLJICAH
IN VRETENCIH.**

51881

Založništvo.

ALBERT SIČ:

NARODNI OKRASKI NA KOŽUHIH.

Ko je potrkala zima na duri, so naši kmetje in kmetice vzeli iz škrinj svoje kožuhe, kjer so jih imeli shranjene od pomladi ali pa od zadnjega semnja, na katerem so jih kupili. Tekmovali so med seboj, kdo izmed njih ima lepše okrašenega z rožo na hrbtu ter pošitega z različnimi okraski okoli žepov, rokavov i. dr. (list 31.). Vse to seveda je bilo pred davnimi časi, ko so bili pri nas Slovencih kožuhi še obče v navadi. Krog 1860. leta pa je prišla nova moda: zimski plašč, pozneje pa zimska suknja. Poslej je jela pojemati noša kožuhov in kmetje so začeli nositi plašče, potem pa zimske suknje, v katere se oblačijo še dandanes. Zato je kmalu po šestdesetem letu prenehal tudi krznarski obrt, ki je prej vrlo cvetel in je bil razširjen po vsem Kranjskem. Novih naročil ni bilo; za semnje s kožuhi, ki so bili prej po vsej Sloveniji zelo živahni, pa tudi ni bilo več dela. Le tu pa tam je živetaril še kak posamezen krznar, ki je krpal stare kožuhe ali izdeloval iz koštrunovih kož mehove za žito in moko ali izgotavljal kaka druga krznarska dela.

Dandanes vidimo oblečenega v kožuh le malokdaj še kakega starčka ali kako starko. Tudi kožuhi umrlih kmečkih ljudi so redki, ker so jih razrezali in podelali za copate ali pa so jih docela uničili; uporabljali so jih več desetletij pozimi za odejo.

Kožuhi so bili moški (slika 1.) in ženski (slika 2. do 4.); razločevali so se po kroju, pa tudi

okrašeni so bili različno. Moški kožuhi¹ so bili vedno bogateje okrašeni od ženskih. (List št. 1: 1—3 so ženski gorenjski, št. 4—7 so ženski belokranjski, na vseh drugih listih pa so okraski moških kožuhov).

Po nekaterih krajih, kakor n. pr. na Notranjskem in v Beli Krajini, so nosili moški, zlasti mladi, prvotno kratke kožuhe, pozneje pa dolge. Posebnost je, da so bili ženski² kožuhi v Beli Krajini brez rokavov (glej sliko 3. in 4.). Prvotno so bili vsi kožuhi bele barve, pozneje pa so moške kožuhe barvali rjavo. Barvali so jih z zelenimi orehovimi lupinami, z bezgovo gobo, pozneje z umetnimi barvili. Beli kožuhi so bili okrašeni z vezeninami (listi 1—17 in 31), poznejši rjavi pa aplikacijami (18—30). Vezene so navadno izvrševale hčere krznarjev, pa tudi vezilje, ki so se pečale sploh z vezenjem kožuhov. Vezle so z razno barvano volno, pa tudi z bombažem. Okraske so si narisale po samosvoji domišljiji³; snov za nje so zajemale iz rastlinstva.

Aplikacije na rjavih kožuhih so napravili krznarji navadno sami po lastnih osnutkih. Stilizirane

¹ Bogato okrašene bele ali rjave kožuhe so nosili nekdanji krog Škofje Loke in v ljubljanski okolici (A. Sič, O slovenskih narodnih nošah str. 37, 66). Belo Kranjce je grel kratak kožuh z rokavi, bil je bolj ali manj vezen (str. 39.). Črn, bel ali rjav kožuh je rabil štajerski Slovenec (str. 43.). Dolgi in kratki kožuhi so bili v navadi pri panonskih Slovencih (str. 45.). Kožuhe so nosili tudi Ziljani (str. 49.).

² A. Sič, O slovenskih narodnih nošah str. 13. Na str. 22. so omenjeni dolgi in kratki kožuhi štajerskih Slovencev.

³ Na okraske kožuhov, ki so bili izdelani v Škofji Loki, je vplivala škofjeloška nunska šola.

cvete in liste so izrezovali iz barvanega usnja in jih v lepih kompozicijah prišivali na kožuhe. Če jim barva ni bila po volji, so posamezniki tu pa tam cvete in liste tudi prevlekli s svetlejšo ali temnejšo oljnato barvo.

Aplikacije so obrobjali z rdečo, črno ali drugobarvno debelo volneno nitjo, prav tako tudi okrašene pasove (jermene), ki so bili našiti po hrbtu⁴, ob žepnih robovih, na ramah in spredaj ob robu gumbov in gumbnic. Gumbi, ki so jih zapejnali v usnjate pentlje, so bili tudi iz usnja.

V Beli Krajini⁵ so bili dvojni ženski kožuhi: zabunci (slika 3.) in škricarji (sl. 4.). Zabunce so nosile Bele Kranjice okoli Dragatuša, Obrha, Zapudja in Vrha do Vinice. Ti imajo okraske le spredaj, škricarji pa jih imajo tudi zadaj. Škricarji so širši od zabuncev.

Sprednji okraski pri zabuncih in škricarjih se nahajajo na usnjatih jermenih (pasovih), ki so našiti ob robovih, kjer so gumbi in gumbnice. Te jermene imenujejo v Beli Krajini „a v e z“ (navez). Krog naveza in okoli vratu je našit ozek pas iz ovčine mladih kodrastih ovničev. Ta pas imenujejo Belo Kranjci „pramajna“ (pram). Kožice za pram so dobivali krznarji z Ogrskega.

Da so ženske laže hodile in laže opravljale domača dela, so zavihavale vogle proti bokom, kjer so jih pritrdile z zaponkami.

⁴ Podatke o belokranjskih kožuhih mi je dal g. nadučitelj Franc Lovšin z Vinice, za kar se mu iskreno zahvaljujem.

⁵ Pasove našivati so imenovali „irhati“.

Večino kožuhov sem dobil v Škofji Loki in okolici, nekaj tudi v kamniški okolici in v ljubljanskem muzeju, dva mi je poslal g. nadučitelj J. Trošt, Št. Jernej, dva pa g. nadučitelj Albin Smole, Vodice. Iskrena hvala!

ALBERT SIČ:

SLOVENAČKI ORNAMENTI NA KOŽUSIMA.

Kad je pokucala zima na vratima, naši su seljaci i seljakinje uzimali iz sanduka svoje kožuhe, gde su ih imali spremljene od proleća ili od poslednjeg vašara, na kome su ih kupili. Natecali su se medju sobom, ko će od njih imati lepše ukrašeni: s ružom na ledjima i pošivenog s raznim ukrasima oko džepova, rukava i drugde. Bilo je to dabome davno, kad su kožusi bili u Sloveniji uobičajeni. Oko godine 1860, došla je nova moda: zimski ogrtač a kasnije i zimski kaput. S time je nestao pomalo i krznarski obrt, koji je cvao po čitavoj Kranjskoj a sa sajmovima nestalo je krznara.

Danas retko vidimo još po kog starca ili staricu u kožuhu. I po kućama je teško naći kožuha, jer su ih razrezali, da načine papučice ili su upotrebom samom uništeni.

Kožusi su bili muški (slika 1.) i ženski (slika 2. do 4.), razlikovali su se po kroju a i po ukrasu, jer su muški bili većma ukrašeni (list br. I. br. 1—3 su ženski iz Gorenjske, br. 4—7

¹ Bogato ukrašene bele i smeđe kožuhe su nekada nosili oko Škofje Loke i u ljubljanskoj okolici (A. Sič, O slovenačkim narodnim nošnjama, str. 37., 66.) Belokranjce je grejao kratak kožuh s rukavima a bio je manje ili više vezen (str. 39.). Crni, beli ili smeđi kožuh je upotrebljavao štajerski Slovenec (str. 43.). Dugi i kratki kožusi su bili u običaju u panonskih Slovenaca (str. 45.). Kožuh su nosili i Ziljani (str. 49.).

jesu ženski iz Belokrajine; na svim ostalim listovima vide se ukrasi muških kožuha).

U nekim krajevima kao n. pr. u Notranjskom i u Belokrajini, nosili su muški, naročito mladi, isprva kratke kožuhe a kasnije dugačke. Osobitost je i u tome, što su ženski¹ kožusi u Belokrajini bili bez rukava (vidi sliku 3. i 4.). Isprva su svi kožusi bili bele boje, kasnije su muške kožuhe bojadisali smeđe s pomoću zelenih orahovih lupina ili bazgove glive a još kasnije s umetnim bojama. Beli su kožusi bili ukrašeni vezenjem a kasnije smeđi aplikacijama. Vezle su uobičajeno krznarske kćeri a i naročite vezilje. Vezle su s vunom različito obojenom ali i s pamukom. Ukrase su crtale po sopstvenom domišljanju a uzorke (uglede) su uzimale iz bilinstva.

Aplikacije su izradjivali sami krznari po svojim namislama. Stilizovane cvetove i lišće su izrezavali iz obojene kože i te su izreske po lepim kombinacijama prišivali na kožuh. Ako im boja nije konvenisala znali su po kadkad cvetove ili lišće presvući tamnijom ili svetlijom uljenom bojom. (Takav kožuh ima Jeretina Martin u Dobu kućni broj 38. — List 18.).

¹ A. Sič, O slovenačkim narodnim nošnjama, str. 13., na str. 22 spomenuti su dugi i kratki kožusi Slovenki iz Štajerske.

Aplikacije se obrubljuje s crvenom, crnom ili inače bojadisanom debelom vunenom niti, isto tako su ukrašeni i kožni trakovi (remenje) prišiveni po ledjima, uz džepne rubove, na ramenima i spreda uz rub dugmeta i njihovih rupica. Dugmeta, koja su pripinjali u zamke, bili su kožnati.

U Belokrajini¹ je bilo dvovrsnih kožuha: zabunci (slika 2.) i dolame (škricarji) (slika 3.). Prve su nosile belokranjice oko Dragatuša, Obrha, Zapudja i Vrha do Vinice. Ove imadu ukrase samo spreda (slika 2.), a drugi ih imaju i straga (slika 3.) te su širi od prvih.

Prednji ukrasi na tim kožusima nalaze se na kožnim vrvicama (remenju), koje su prišivene uz rubove pored dugmeta i njihovih rupica. Vrvce zovu u Belokrajini „a v e z“ (navez). Oko tih naveza i oko vrata prišit je uzan trak janječeg krzna, koga zovu „pramajna“ (pram) a dobivali su ih iz Madžarske.

Da žene uzmognu lakše hodati i domaće poslove opravljati uzdizale su prednje okrajke prema bokovima i tamo ih pričvrstile s pomoću zaponki.

¹ Podatke o belokranjskim kožusima mi je dao g. nadučitelj Franjo Lovšin iz Vinice, na čemu mu iskreno zahvaljujem.

Većinu kožuha sam dobio u Škofji Loki i okolici, a takodjer u ljubljanskom muzeju, dva mi je poslao g. nadučitelj I. Trost, Št. Jernej, dva pa g. nadučitelj Albin Smole, Vodice. Iskrena hvala!

L'ORNEMENTATION DES PELISSES EN SLOVÉNIE.

Jadis, à l'approche de l'hiver nos paysans et nos paysannes sortaient de leurs coffres les pelisses qui y étaient enfermées depuis le printemps ou depuis la dernière foire. Puis ils cherchaient de se surpasser les uns les autres par la beauté des broderies qui entamaient les poches et les manches et des roses qui ornaient le dos. Voilà ce qui se passait jadis, où les pelisses étaient encore en usage. Mais vers 1860, la mode des manteaux d'hiver, puis des pardessus d'hiver supplantèrent peu à peu celle des pelisses, et aujourd'hui le vêtement d'hiver du paysan est le pardessus. Aussi l'industrie de la pelleterie, qui florissait jadis dans toute la Carniole, a-t-elle périclité à partir de 1860 faute de nouvelles commandes. Les foires aux pelisses, jusqu'alors très fréquentées, se trouvèrent sans travail. Et il ne subsista plus que quelques rares pelletiers, vivotant tant bien que mal en réparant les vieilles peüsses, en fabriquant avec des peaux de mouton des sacs à farine ou à blé, et accomplissant quelques autres menus travaux de pelleterie.

Aujourd'hui il est de plus en plus rare de voir même un vieillard vêtu d'une pelisse. Les pelisses elles-mêmes se sont faites rares, car, quand on ne les a pas complètement détruites, on en a fait des pantouffles ou des couvertures dont on se sert pendant l'hiver depuis plusieurs dizaines d'années.

On distinguait les pelisses d'hommes (Fig. 1) et les pelisses de femmes (Fig. 2—4) qui différaient tant par la coupe que par l'ornementation. Les pe-

lisses des hommes¹ étaient toujours plus richement ornées que celles des femmes. (La planche I représente des pelisses de femmes [1—3 pour la Haute-Carniole, 4—7 pour la Carniole Blanche] toute autre planche représentant des pelisses d'hommes).

Dans certains régions, comme p. ex. la Carniole Intérieure et la Blanche-Carniole, les hommes, surtout les jeunes ont d'abord porté des pelisses courtes, qui furent ensuite remplacées par des pelisses longues. Détail curieux, dans la Carniole Blanche les pelisses de femmes n'avaient pas de manches (Fig. 3 et 4). A l'origine toutes les pelisses étaient blanches; plus tard on se mit à teindre les pelisses d'hommes en brun. On les teignait au brou de noix, à l'éponge de sureau, plus tard à la teinture artificielle. Les pelisses blanches étaient ornées de broderie (planche I—17 et 31), les brunes étaient décorées d'ornements appliqués (pl. 18—30). Les broderies étaient généralement faites par les filles des pelletiers ou par des ouvrières brodeuses dont c'était le métier. Elles brodaient avec de la laine de différentes couleurs ou avec du coton, et elle dessinaient des ornements de fantaisie en s'inspirant des motifs fournis par le règne végétal.

¹ On portait jadis des pelisses blanches ou brunes, richement ornées, aux alentours de Škofja Loka et de Ljubljana. (V. A. Sič. — Les vêtements nationaux slovènes p. 37—66. Les habitants de Carniole Blanche portaient des pelisses courtes à manches plus ou moins brodées (v. p. 39). Les Slovènes de Styrie avaient des pelisses noires, blanches ou brunes (v. p. 43). En Pannonie on rencontrait aussi bien les pelisses longues que les pelisses courtes (v. p. 45). Les habitants de la vallée de la Zila (Gailtal) portaient aussi des pelisses (p. 49).

Les pelletiers faisaient eux mêmes les esquisses des ornements appliqués. Ils découpaient des feuilles et des fleurs stylisées dans du cuir teint et les disposaient en jolies compositions qu'ils cousaient sur les pelisses. Si la couleur ne leur plaisait pas, ils retouchaient les fleurs et les feuilles en y passant une couche de peinture à l'huile plus claire ou plus foncée.

Les applications étaient ourlées de gros fils rouges, noirs ou d'autres couleurs. On ourlait de même les parements qui étaient cousus sur le dos, autour des poches, sur les épaules et par devant, autour des boutons et des boutonnières. Les boutons, que l'on boutonnait dans des boutonnières à passe de cuir, étaient eux aussi en cuir. Dans la Carniole Blanche il y avait deux sortes de pelisses de femmes: les „zabunci“ (Fig. 3) ornées seulement par devant et les „škricarji“ (Fig. 4), plus larges, ornées également par derrière: Les „zabunci“ étaient portées aux environs de Dragatuš, d'Obrh, de Zapudje, de Vrhc et de Vinica.

Les ornements de devant se trouvent sur les parements cousus autour des boutons et des boutonnières. Ces parements reçoivent, en Carniole Blanche, le nom de „avez“ (navez). Autour de ses parements et sur le col, on cousait une étroite bande de laine d'agneau frisée. Cette bande portait en Carniole Blanche le nom de „pramajna“ et elle était découpée dans des peaux que les pelletiers faisaient venir de Hongrie.

Pour marcher et travailler plus facilement, les femmes relevaient les pans de leurs pelisses vers les hanches et les y attachaient avec des épingles.

J'ai reçu les pelisses à Škofja Loka et dans les environs, dans les environs de Kamnik, et dans le musée de Ljubljana. Deux pelisses a envoyé monsieur I. Trost, St. Jernej, deux monsieur Albin Smole, Vodice. — Merci bien!

Slika 1. Moški gorenjski kožuh.

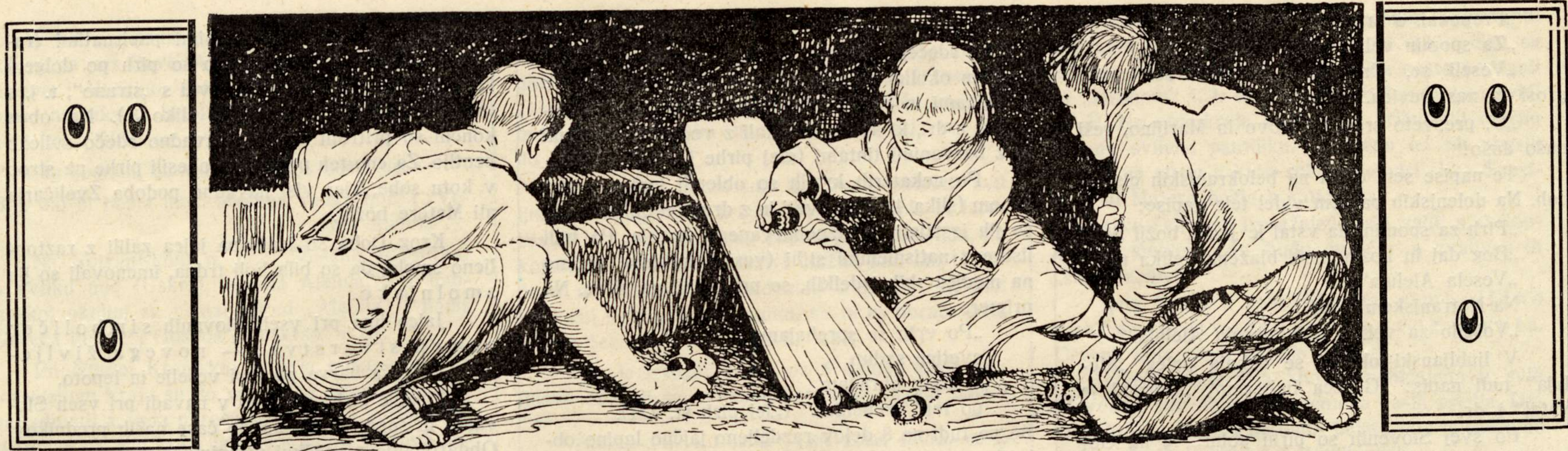
Slika 2. Ženski gorenjski kožuh.

Slika 3. Ženski belokranjski kožuh (Zabunec).

Slika 4. Ženski belokranjski kožuh (škricar).

Slika 1. Igra s pirhi.

ALBERT SIČ:

NARODNI OKRASKI NA PIRHIH.

Kakor pri vseh Slovanih so tudi pri Sloven-
cih velikonočni običaji zanimivi. Za Veliko noč pri-
pravljajo gospodinje kolače, potvice, povalnice,
prekajeno meso, mesene klobase in pirhe. Vse to
neso na dan vstajenja blagoslovit in vsak član
družine dobi na veliko nedeljo delež tega „blago-
slova“. Vsak dobi pa tudi nekaj pirhov, katerih
se zlasti otroci najbolj vesele, saj se z njimi zaba-
vajo na razne načine. Nekateri jih sekajo, drugi
jih tolčejo, tretji jih vale po deščicah navzdol itd.

Pri sekanju pirhov stavijo n. pr. na Notranj-
skem (Grahovo pri Cerknici) tele pogoje. Kadar
se fantiča pogodita, da se seka pirh „za pri-
jetje“, tedaj mora tovariš vreči novc v pirh
tako, da se novc vsaj toliko zasadi vanj, da
prebije lupino in obtiči v pirhu. Ako se pomenita
„za skriti“, se mora novc skriti pod lupino.
Kadar se pogodita „za skozi“, tedaj mora no-
vec pirh ali popolnoma predreti ali pa se na drugi
strani vsaj pokazati iz lupine. Kdor te pogoje iz-
vrši, dobi pirh; če ne, je novc dotičnega, ki je dal
pirh sekati.

Pri sekanju drži pirh ali v roki ali ga
položi predse na tla; da ga je težje zadeti, ga po-
loži k svoji peti. Drže ga pa tudi visoko ob peči
ali ob vratih, pa tudi ob prečniku, t. j. ob tramu
sredi lesenega stropa. Čestokrat se neizurjenemu
sekaču met novca tudi ponesreči in zadene z nov-
cem v roko, da se pociči celo kri; a to nič ne de;
vse se prenese, le da je potem novc njegov.

Pri tolčenju udari pirh ob pirh in sicer ozki
vrh pirha (špica) ob ozki ali pa široki vrh (peta) ob
široki. Komur se pirh pri tolčenju ubije, ga iz-
gubi. Za tolčenje pirhov si izbere tolkači vedno
pirh, ki ima trdo lupino. Tak pirh se spozna na
tem, da ima čist glas, ako potolčemo ž njim po
prednjih zobeh. Če je glas hrupen, je lupina mehka
in tak pirh ni za tolčenje. Za sekanje in tolčenje
pirhov so bili nekateri fantje izborno izurjeni.

Pirhe pa tudi spuščajo navzdol po
deščici, naslonjeni na zid. Pred deščico polože
drug pirh. Ako navzdol trkljajoči se pirh zadene
ob nastavljenega, je igralec dobil igro in pirh je
njegov; če pa zgreši, izgubi svoj pirh. (Glej sl. 1.)

Imajo pa še druge igre s pirhi.

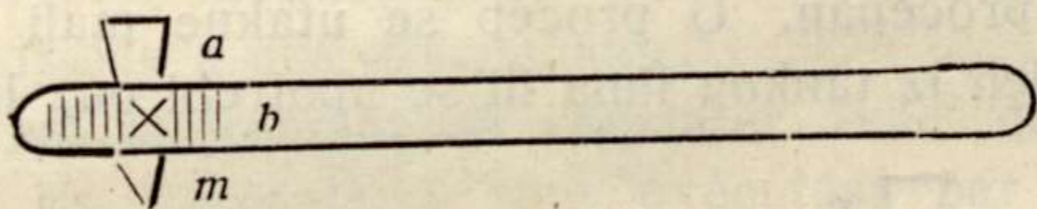
Za igre so rabili vedno navadne pirhe, t. j.
enobarvne, rdeče ali drugobarvne (v Grahovem
imenujejo take pirhe „liscice“). Poleg teh so gospo-
dinje in dekleta pirhe tudi okraševale. V Beli Kra-
jini imenujejo z ornameti okrašene pirhe „pisa-
nice“ (drugod „pirhe“). Okrašene pirhe
dajejo navadno dekleta fantom kot velikonočno
darilo. Okraski so izvedeni ponekod fineje, drugod
enostavneje, priprosteje. Pri Čehih, Moravcih in
Slovakih so posebno krasno izvedeni. Tudi pri nas
Slovincih so krasili pirhe in jih krasi še dandanes,
le žal, da pojema ta običaj od leta do leta, in se je
po nekaterih krajih že popolnoma opustil.

Da se ta lepi običaj ohrani in, kjer se je za-
nemaril, oživi, sem priredil to zbirko, ki jo poda-
jem našemu naraščaju.¹

Zanimivo je gledati, s kako spretnostjo riše
včasih celo pisanju nevesča roka na jajca razne

¹ Pod narisom pirha je v krogu narisani tudi pogled na
pirh ali od zgoraj navzdol ali od spodaj navzgor; to smer ka-
žejo puščice.

okraske. Postopanje pri tem okraševanju-
pisanju je različno. Ponekod jih porisavajo z
voskom ali lojem, drugod z oljem, ponekod pa
vškrabavajo ornamente z nožičem. V Beli Krajini
in na Notranjskem jih porisavajo navadno z vo-
skom takole: Najprej si napravijo „pisalko“,
(glej spodnjo sliko), t. j. kakih 10 cm dolgo tanko
palčico, ki je na enem koncu precepljena. V ta
precep vtaknejo v livček (a) iz tanke pločevine ali
pa snamejo v ta namen na koncu trakov za čevlje
pritrjeno kovinsko cevko. Za tanke črte imajo po-
nekod, n. pr. v cerkniški okolici na Notranjskem,

livček z majhno odpitno (m), za debelejšje črte pa z
večjo odprtino. Da stoji livček trdneje v precepu,
ovijejo precep z nitjo (b).

Nato raztope v majhni posodici vosek. Vanj
pomakajo pisalko in rišejo po sirovem jajcu okraske.
Ponekod pa segrevajo livček, v katerega vtaknejo
košček voska, nad plamenom goreče sveče,
da se vosek raztopi. Glej sliko 2., ki predočuje
Bele Kranjce pri opisovanju pisanice.

Ko so jajca porisana (popisana), jih denejo
vsa naenkrat kuhati v pražiljko¹ (prežiljka, bra-
ziljka). Jajca se morajo pustiti v pražiljki pri
miru, ker se sicer med seboj od voska zama-
žejo in nastanejo lise. Ko so jajca kuhana, jih
vzamejo drugo za drugim z leseno žlico previdno
iz pražiljke ter jih hitro obrišejo z mehko cunjjo,
t. j. obrišejo jim vosek, potem pa jih ponekod še
namažejo s slanino ali s kožo od slanine, da se
svetijo. Tam, kjer je pokrival lupino vosek, se bar-
vilo ni prijel. Ko se vosek odbriše, se pokaže bela
jajčna lupina — bela risba —, vse drugo pa je
rdeče. Tako postopajo, kadar hočejo imeti belo
risbo na barvanem dnu. Če naj bo pa risba bar-
vana, n. pr. rumeno, tedaj polože sirova jajca v
rumeno barvilo² in jih potem šele porišejo z vo-
skom ter jih denejo kuhati v pražiljko, in postopajo
pri tem, kakor prej povedano. Tak pirh ima
sedaj rumeno risbo na oranžnordečem dnu. Namesto
domačih barvil rabijo sedaj tudi umetna
barvila, napravljena nalašč za barvanje pirhov, ki
se dobe v prodajalnah.

Kadar naj ima pirh dvobarven okra-
sek na temnem dnu, narišejo z voskom na bela,
sirova jajca oni del okraska, ki naj ostane bel,
polože jajca za nekaj časa n. pr. v rumeno barvo,
nato pa rišejo nanj, ko se je jajce že dobro posu-
šilo, nadaljnje okraske z voskom, ki naj bodo
rumeni, potem šele skuhamo jajca v temnem barvilu;
nato obrišejo vosek, in na pirhu imamo bele in
rumene okraske na temnem dnu.

Porisana jajca se ne smejo predolgo kuhati,
ker se vosek na njih prehitro raztopi; navadno za-
dostuje, da barvana voda le dobro zavre.

¹ Pražiljko (Caesalpinia echinata) so pripeljali že v
16. stoletju francoski mornarji iz Brazilije v Evropo pod
imenom braziljski les.

² Za rumeno barvilo jemljejo češminov les ali tudi ža-
fran, za sivkasto rdeče barvilo jelšev in črešnjev lub, za
črno pa jelšev in hrastov lub, za temnorjavo barvo čebu-
lina peresa.

Imamo pa tudi pirhe, ki imajo po več barv
S takimi pirhi postopajo prav tako, kakor z onimi,
ki imajo le bel okrasek na barvanem dnu. V bela
polja pa potem s čopičem polagajo poljubne barve.

Kjer krasijo pirhe z oljem (kakor n. pr. v
ljubljski okolici), pišejo z navadnim peresom,
pomočenim v olje, na kuhano jajce, ki pa mora
biti še gorko in dobro obrisano. Ko se oljnata risba
posuši, polože jajce v barvilo.

Po Notranjskem (Grahovo pri Cerknici) pa
napravljajo tudi pirhe, ki imajo rdeč orna-
ment na belem dnu (glej št. 98, 99). V ta
namen polože za nekaj časa sirova jajca v vodo,
pobarvano s prej omenjenim rdečim tovarniškim
barvilom, in jih nato porišejo z voskom. Potem jih
skuhajo; kuhana jajca polože v repnico ali zelnico,
v kateri jih puste tako dolgo, da obje kislina barvo
povsod, kjer ni pokrita z voskom. Nato obrišejo
vosek in na belem dnu se pokaže rdeča risba. Po-
tem jih namažejo s slanino. Če je zelnica ali rep-
nica premalo kislina, ne odje barvila docela, in dno
je rožnato rdeče.

Ponekod rišejo pirhe s kurjim pere-
som, prirežanim kakor jekleno, ali z jeklenim ali
pa tudi s tanko ošiljeno palčico.

Po nekaterih krajih pa na pobarvana in že
kuhana jajca vškrabavajo okraske z noži-
čem. (Glej pirhe št. 85—87, 92—94, 102, 103).

Okraski na pirhih so po različnih krajih
različni. Motivi so ali geometrični ali rastlin-
ski; tampatam vidimo narisani tudi motiv iz ži-
valstva.

V Beli Krajini¹ vidimo, kakor tudi pri tamoš-
njih vezeninah, največ geometrijskih ornamentov.
Rastlinskih motivov je prav malo, med temi je
najbolj običajna steljica (sladka koreninica —
polypodium vulgare), ki je uporabljena samo kot
vejica, stoječa sama zase, ali pa rastoča iz cvet-
ličnega lončka. Uporabljajo pa tudi srca, trikote,
zobčaste (siksakaste) črte, vikice, polževe črtice,
špirale, ornament valov (leteči pes) ter simbol
solнца, ki je narisani kot krog, obdan z žarki ali s
pikicami. Krščanskega izvira so: razpelo, lestvica,
žebli, trnjeva krona in drugo mučilno orodje pri
križanju Krista. Prav pogosto najdemo tudi mon-
štranco, ime in Srce Jezusovo in Marijino. Belo-
kranjske pisanice imajo na vrhlih pogosto narisani
maltiški (osmerorobni) križ.

Okraski na belokranjskih pirhih so zelo eno-
stavni in so prav taki, kakršne nahajamo na kera-
mičnih in bronastih izdelkih, ki so jih izkopali pri
nas iz starodavnih grobov.

Na pirhih iz ostale Slovenije dobimo prav
malo geometrijskih oblik, največ je rastlinskih.
Belokranjska steljica je običajna tudi na Gorenj-
skem in na Notranjskem, le da jo imenujejo
„smrečica“ (smrekova vejica).

Da vidimo ves rastlinski okrasek na pirhih
št. 89—91 (z Notranjskega), sem ga narisal v
odviti ploskvi (89 a, 90 a in 91 a).

Poleg risb se nahajajo na pirhih večkrat tudi
začetne črke umetnice, ki je krasila pirhe. Nahajajo
se pa tudi razni napisi kakor:

¹ Študijo „Pisanice iz Bele Krajine“ je
spisal Janko Barle v „Izvestju Muz. društva za Kranjsko“,
III. (1893), str. 233—240.

„Prepevaj, o kristjan, veselo Alelujo.“
 „Za spomin velike noči. Aleluja.“
 „Veseli se, Kraljica, Gospod je res vstal; prosi za nas Devica. Aleluja.“
 „O, presveto srce Jezusovo in Marijino, reši našo dušo!“

Te napise sem dobil na belokranjskih pisanih. Na dolenskih pa sem videl tele napise:

„Pirh za spomin, da vstal je Jezus božji Sin.“
 „Bog daj in božja moč, blažena velika noč.“
 „Vesela Aleluja“.

Na Notranjskem n. pr.:

„Voščilo za veliko noč; vesela Aleluja.“

V ljubljanski okolici se nahaja poleg „Aleluja“ tudi napis: „Goreča ljubezen“, „Gospod je vstal“ i. dr.

Po svej Sloveniji so pirhi polni; le na Gorenjskem so večinoma sirova jajca najprej izpihali, potem šele okrašali. V ta namen so napravili na obeh koncih v lupino luknjico; skozi prvo so v jajce pihali, skozi drugo pa je iztekala vsebina;

potem so na oba vrha nalepili iz barvanega, navadno rdečega papirja izrezane cvete. V Škofji Loki in okolici so nato okrasili belo jajčno lupino z vejicami in cveti, z jagnetom, banđerem, z golobčki i. dr., ki so jih naslikali z vodenimi baryami in z barvanimi tintami (glej pirhe št. 108—120).¹

Po nekaterih krajih so oblepili lupino s strženom (slika 4.) ali s cveti in z drugimi oblikami, ki so jih izstrigli iz raznobarvanega papirja. Pa tudi listke z natisnjenimi stili (verz), kakršne vidimo na medičarskih izdelkih, so prilepljali na pirhe. Na primer:

„Po vrtu se sprehajam,

cvetice sadim,

se nate obračam,

po teb' hrepenim.“ (glej pirh št. 121).

So pa tudi na 8 delov razdeljeno jajčno lupino oblepili z raznobarvnimi svilenimi krpicami in s po-

¹ Pirhi (list 10.) so iz Škofje Loke in okolice. Na njih okraske je vplivala škofjeloška nunska šola. Sprejel sem jih v zbirko, da se vidi razlika med pravo narodno umetnostjo in med umetnostjo, nastalo pod tujim vplivom.

zlačenimi, na zobce izstriženimi papirnatimi trakovi (glej pirh št. 122). Nato so pirh po dolgem krog in krog prav na gosto ovili s „struno“, t. j. s tanko srebrnobelo žico (glej sliko 3.). Na obeh koncih so pritrtili na žico navadno rdečo svileno pentljo. Za eno teh pentelj so obesili pirhe na strop v kotu sobe, kjer visi navadno podoba Zveličarja ali Matere božje.

Krog Doba so izpihana jajca zalili z raztopljeno smolo, da so bila bolj trdna, imenovali so jih smolnjake.

Jajce ima pri vseh Slovanih simboličen pomen stvarstva, — novega življenja. Rdeča barva pomeni veselje in lepoto.

Pisanje pirhov je bilo v navadi pri vseh Slovanih in sega v starodavne čase naših prednikov. Obdarovanje z rdečimi pisanimi jajci je bilo v navadi že pri Egipčanih in Perzijcih.

Pripomnim, da so pirhi št. 1—84 belokranjski, št. 85—88 dolenski, št. 89—107 notranjski in št. 108—123 gorenjski (iz Škofje Loke in okolice).

ALBERT SIČ:

SLOVENAČKI ORNAMENTI NA USKRŠNJIM JAJIMA.*

Kao u svih Slavena tako su i u Slovenaca zanimivi uskršnji običaji. Za Uskrs spremaju domačice kolače, povalnice, sušeno meso, mesne kobasice i uskršnja jaja. Sve se to nosi o Voskresenju na blagoslov i svaki član porodice (družine) dobije nekoliko jaja, čemu se naročito deca vesele. Igraju se njima tako, da ih s novcem seku ili udaraju (tuckaju, nabijaju) ili niz daščice valjaju. Novcem udaraju u jaja uz razne pogodbe (n. pr. u Notranjskom selo Grahovo kod Crknice). Ako se dečaci pogode za „prijeti“ (t. j. za prihvatiti) onda se mora novac (prije krajcara) tako baciti, da se zasađi u jaje iza kako je prodro ljusku. Ako se dogovore za „sakriti“ (t. j. da se sakrije), mora novac sasvim da zagrezne u jaje a kad se pogode „za skozi“ (t. j. za skroz), onda mora oštro bačeni novac da probije čitavo jaje ili da se bar pomoli na protivnoj strani. Ko ispuni pogodbu, njegovo je jaje; ne uspe li, gubi novac.

Za udaranja s novcem drži se jaje ili u ruci ili se polaže na pod; a da ga teže pogode, među jaje uz petu. Jaje drže i visoko uz peć ili na vrata ili šta više uz balvan na stropu. Nevešti znadu udariti mesto u jaje u prst a dečak podnese i bol i krv samog da novac dobije.

Pri nabijanju jaja (tucanju) sudaraju ih ili oštrijim ili tubastim krajevima. Nabito se jaje gubi, zato se izabiru pomno jaja s tvrdom ljuskom tuckajući ih o sekutiće. Neki su se u tom poslu vrlo izveštili.

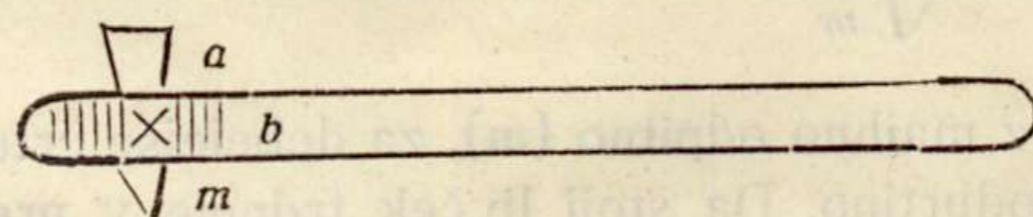
Još se jaja spuštaju niz daščicu položenu uza zid. Dole se položi drugo jaje, koje mora ono spuštajući se sudariti. Ne sudari li ga gubi se jaje. Ima i drugih igara s uskršnjim jajima. (Vidi sliku 1.)

Za igre se upotrebljavaju uvek obična jednom bojom obojena jaja, crvena ili drugačija (u Grahovom zovu takva jaja „lisice“). Pored ovih su domačice i devojke i ukrašavale jaja. U Belokrajini zovu takva jaja pisanice a drugde pirhe. Šarena jaja daju obično devojke momcima za uskršnji dar. Šare su jednostavnije ili bogatije ali zaostaju iza onih u Čeha i Slovaka a i običaj šaranja nestaje te je u nekim krajevima i potpuno nestao. Baš zato, da taj lepi običaj ne propadne priredio sam ovu zbirku za mladež.¹

Zanimivo je gledati, kako spretno prave šare često i oni, koji neznaju pisati. Postupak je kod toga raznolik. Jaja ispisuju ili ukrašavaju s voskom, lojem ili uljem a kadkad i time, da nožićem urezuje (škrabaju) ukrase. U Belokrajini i u Notranjskoj ispisuju jaja obično s voskom i to tako:

¹ Pod slikom pisanice je u krugu naranisan takodjer pogled na pisanicu ili odzgo prema dole ili odspod prema gore; taj smer kažu strelice.

Najprije se priredi pisaljka (vidi donju sliku); to je oko 10 cm dugi tanki prutić a na jednom je kraju procepan. U procep se utakne mali levak priredjen iz tankog lima ili se upotrebi ona limena

cevka, kojom je utvrđen kraj vrvce za cipelu na povez. Otvor levka može biti uži ili širi, otud se dobivaju tanje ili deblje crte. Levak se koncem privezuje za procep.

Zatim se rastopi u maloj posudi vosak te se po sirovom jajetu izvedu crteži. Drugiput otope komadić voska direktno u levku nad svećom. Na slici 2. vidi se Belokranjica, kako „piše“ po jajetu.

Kad su jaja ispisana među ih sva najedamput na kuvanje u varzilo „prežiljku“ (pražiljka ili brazilka t. j. brazilsko drvo Caesalpina echinata, kog su već u 16. veku dovozili francuski mornari iz Brazilije pod imenom brazilskog drveta). Jaja moraju ostati u varzilu na miru, da se ne očešu jedno o drugo i da se vosak ne razmaže, od čega nastaju pege. Kad su jaja okuvana, vade ih oprezno jedno za drugim kašikom iz varzila i brzo brišu mekom krpom, čime skinu vosak. Neki ih mažu i slaninom ili kožom od slanine, da se sijaju. Gdegod je bio nanesen vosak ostala je lupina bela, jer se tamo nije boja primala (beo crtež). Hoće li se, da bude crtež u boji n. pr. žut, onda postupaju tako, da sirova jaja najpre žuto oboje, onda ih voskom ispišu a zatim metnu u varzilo i eto žuta crteža na crvenoj podlozi. Sad se upotrebljavaju umetne boje.

Kad treba na tamnoj podlozi da se učine dvobojni ukrasi, onda se mora najpre na sirovim belim jajima ispisati onaj deo ukrasa, koji treba da bude beo, zatim se jaja ustave u žutu¹ boju, a kad se osuše, crta se dalje voskom a onda se kuvaju u varzilu. Kad se vosak skine, stoje na tamnoj pozadini beli i žuti ukrasi.

Nacrtna jaja se nesmiju dugo kuvati, da se vosak ne rastopi; dosta je, da voda samo jedamput uzavri. Ima i jaja s više boja. S tima se postupka kao i s onim, koja imaju samo bele šare na obojenoj pozadini. Na bela mesta kasnije malim kistom polažu boje po volji.

Tamo, gde ukrašavaju jaja s uljem (n. pr. u ljubljanskoj okolici) ispisuju šare s običnim perom, namočenim u ulje i to na kuvanom ali još toplom

¹ Za žutu boju uzima (johinu ju kuru od žutikare (Berberis) ili i šafran, za sivkasto crvenu boju jelšinu i tršnjevu kuru, za crnu jelšinu i hrastovu kuru a za tamno žutu listiće od luka.

i dobro obrisanom jajetu. Kad se uljnati crtež osuši meće se jaje u boju.

U Notranjskom kraju (Grahovo) priredjuju i jaja s crvenim ornamentom na beloj podlozi (vidi br. 98, 99). U tu se svrhu polažu sirova jaja na kratko vreme u vodu obojenu s fabričkim crvenilom; zatim ih voskom ispisuju i kuvaju. Kuvana jaja među u repin ili kupusov rasol i ostavljaju ih u rasolu tako dugo, dogod ne izjede kiselina boju svuda osim gde je pokrivena voskom. I tako crtež ostaje crven na beloj podlozi; odnosno, ako je bila kiselina preslaba, na ružičastoj.

Ponekad crtaju jaja s kokošjim peretom, urezanim kao što je čelično ili i s takim perom a i oštro zarezanim drvčetom. U nekim krajevima urezuju (grecaju, škrabaju ili stružu) ukrase nožićem. (Vidi slike jaja br. 85—87, 92—94, 102, 103).

Ukrasi i šare su u raznim krajevima različiti. Motivi su ili geometrički ili biljevni samo po kadkad i životinjski. U Belokrajini¹ vidimo kao i kod vezena najčešće geometričke figure. Od biljevnih motiva najčešći je oslad (steljica, Polypodium vulgare) u obliku grančice ili same o sebi ili kako raste iz lonca. Upotrebljavaju i srca, trokute, zubčastu crtu, tačkice, spirale, valovite crte i simbol sunca (krug sa zrakama ili tačkicama). Hrišćanskog su izvora: krst, lestvica, ekseri, trnov venac i drugo orudje za mučenje za pribijanja Hrista na krst. Dosta često se vidi i monstranca, ime i srce Isusa i Marije. Belokranjska jaja nose često na obim krajevima i malteški krst (osmorubni).

Na belokranjskim jajima su ukrasi vrlo jednostavni i ravni su onima, koje nalazimo na keramičnim i tučanim radnjama, koje su iskopane kod nas iz starodrevnih grobova.

Na jajima iz ostale Slovenije vidimo dosta malo geometrijskih oblika, najčešći su biljevni. Belokranjski oslad običajan je i u Gorenjskom i u Notranjskom kraju samo što ga zovu „smrečica“ (smrekova grančica). Da se vidi čitav biljevni ukras na jajima br. 89—91 (iz Notranjskog) nacrtao sam ga na razvijenoj plohi (89 a, 90 a i 91 a).

Pored crteža nalaze se na jajima po čitavoj Kranjskoj i početna slova umetnice a i različni napisi kao n. pr.:

„Pevaj, o hrišćane, veselo Aliluja.“

„Za uspomenu na Uskrs. Aliluja.“

¹ Studiju „Pisanice iz Bele krajine je napisao Janko Barle u „Izvestju Muz. dr. za Kranjsku“ III. 1893., str. 233 do 240.)

ili: Veseli se, Kraljice, gospod je zaista uskrso, moli se za nas Devo. Aliluja.“ ili „O presveto srce Isusovo i Marijino, spasi našu dušu!“ Ove sam napise nalazio na belokranjskim jajima. U Dolenjskom kraju vidio sa ove napise:

„Pirh za spomin, da vstal je Jezus božji sin.“

„Bog daj in božja moč, blažena velika noč. i „Vesela Aleluja“.

Na Notranjskom n. pr.: „Voščilo (Čestitka) za veliko noč (Uskrs), vesela Aleluja.“ U ljubljanskoj okolini se nalazi pored „Aleluja“ i napis „Goreća ljubav“, Gospod je uskrso“ i. dr.

Po čitavoj Kranjskoj su jaja puna, samo na Gorenjskom kraju su po većini još sirova jaja najpre izduvali a onda ukrašavali. U tu se svrhu učini po rupica na oba kraja jajeta; u jednu se duva dogod kroz drugu ne iscure sva sadržina; na rupice

se prilipe iz obično crvenog papira izrezani cvetici. U Škofji Loki i okolici su nato jajinu ljusku ukrašavali s grančicama i cvetićima, jagnetom, zastavicom, golubicom i dr. i to s pomoću vodenih boja ili bojadisanim mastilima (vidi jaja br. 108 do 120).¹

Po nekim krajevima običavaju oblepiti svu ljusku s cvetićima i drugim oblicima, koje bi izrezavali iz razno obojenog papira a i s listićima, na kojima su oštampani stihovi (slično kao što to vidimo na liciderskim (medenim) kolačima. N. pr.: Po bašti šećem, cveče sadim, na te se obračam za tobom čeznem.“ (vidi jaje br. 121).

Bilo je i toga, da su na 8 delova podeljenu ljusku oblepili sa svilenim krpicama raznih boja i

¹ Pisanice (list 10.) su iz Škofje Loke. Mislim, da je na njih ukrase uplivala škofjeloška opatiška škola.

pozlaćenim u zubaste vrvce isečenim papirnatim vrvicama (trakovima) (vidi jaje br. 122). Sad su još jaje po dužini okolo naokolo na gusto povezali sa „strunom“ t. j. tankom srebrastom žicom (vidi sl. 2). Na oba kraja su na žici pričvrstili običnu crvenu svilenu pantljiku. Za jednu od tih obesili bi jaje na strop u kutu sobe, gde visi slika Spasi-telja ili Matere božje s kandilom.

Oko Doba su ispražnjena jaja zalili s rastopljenom smolom, da budu čvršća: a zvali su ih „smolnjacima“.

Jaja imaju u svih Slavena simbolično značenje stvaranja — novog života. Crvena boja znači veselje i lepotu.

Ukrašavanje jaja bilo je uobičajeno u svih Slavena i siže daleko u vremena naših predja. Darivanje s crvenim i šarenim jajima bilo je običajno već u starih Egipćana i Perzijanaca.

ALBERT SIČ:

LA DÉCORATION DES OEUFS DE PÂQUES EN SLOVÉNIE.

Chez les Slovènes, comme chez tous les Slaves, les coutumes en usage à Pâques présentent un vif intérêt. Dans chaque famille, la maîtresse de maison prépare différentes espèces de gâteaux (les „kolači“, les „potice“, les „povavnice“), de la viande fumée, des saucissons et des oeufs de Pâques ou „pirhi“. Le jour de Pâques, toutes ces provisions sont portées à l'église, où elles sont bénies; puis on les partage entre les différents membres de la famille et chacun reçoit ainsi quelques oeufs. C'est alors une grande joie pour les enfants, qui trouvent là ample matière à distraction et qui s'amuse, soit à percer les oeufs avec de menues pièces de monnaie, soit à les entrechoquer, soit à les faire rouler.

Quand on joue à percer les oeufs on peut établir la règle du jeu de différentes manières. A Grahovo près de Cerknica, dans la Carniole intérieure, on distinguera, par exemple, trois variantes. Tantôt on joue „à la touche“ et il s'agit alors de lancer la pièce de monnaie de telle façon qu'elle atteigne l'oeuf, fende la coquille et y reste fichée. Ou bien on joue „à la cache“, et alors la monnaie doit disparaître sous la coquille. Ou encore on joue „à la traverse“ et alors il faut que la pièce de monnaie apparaisse au moins en partie de l'autre côté de la coquille. Quant à l'oeuf, tantôt on le tient à la main, tantôt on le pose par terre et on le colle tout contre le talon pour qu'il soit plus difficile à atteindre.

Quand on joue à entrechoquer les oeufs, le choc doit avoir lieu pointe contre pointe ou côté contre côté. Quiconque brise l'oeuf a perdu. Aussi choisit-on toujours des oeufs à coquille dure.

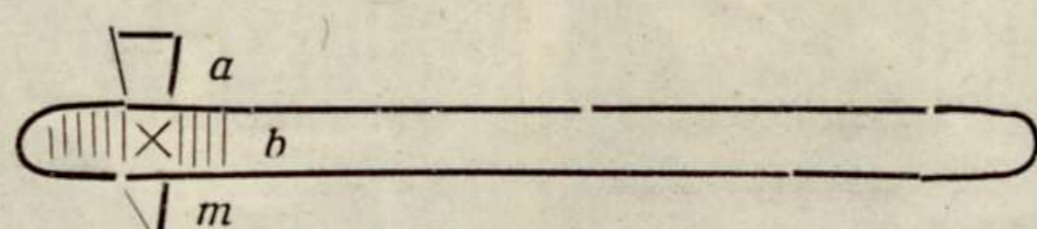
On peut encore s'amuser à faire rouler les oeufs sur une planche inclinée, appuyée contre un mur. On place alors un oeuf devant la planche et on en laisse rouler un autre d'en haut. Pour gagner, il faut alors atteindre l'oeuf placé en bas avec celui que l'on fait rouler sur la planche. (Fig. 1.).

Pour jouer, on fait généralement usage d'oeufs de Pâques colorés en une seule couleur, le plus souvent en rouge. A Grahovo ces oeufs reçoivent le nom de „renards“. Mais il existe aussi des oeufs décorés en plusieurs couleurs par les femmes et les jeunes filles. En Carniole Blanche on les appelle „pisanice“, c. à d. oeufs peinturlurés, ailleurs on les nomme tout simplement „pirhi“. Ces oeufs décorés sont généralement offerts par les jeunes filles aux jeunes gens en guise de cadeau de Pâques. Les décorations sont exécutées avec plus ou moins d'art, suivant le pays. Les Tchèques, les Moraves et les Slovaques sont particulièrement habiles à décorer les oeufs de Pâques. Chez nous autres Slovènes la coutume de décorer les oeufs s'est conservée jusqu'aujourd'hui, mais elle est en voie de disparition et

elle est même tombée en désuétude dans certaines régions. C'est afin de conserver cette gracieuse coutume dans les contrées où elle vit encore, et de la ressusciter là où elle a disparu, que j'ai entrepris la publication de cette collection, qui est dédiée à nos descendants.¹

Il est intéressant de constater avec quelle adresse les décorations sont exécutées par des mains qui ne savent souvent pas tenir une plume pour écrire. Il existe d'ailleurs plusieurs procédés de décoration. Tantôt on dessine à la cire, au suif ou à l'huile, tantôt on grave au canif.

En Carniole Blanche et dans la Carniole Intérieure, on préfère le dessin à la cire et l'on procède alors comme suit: On fabrique d'abord le burin (v. la Fig. ci-dessous) qui se compose essentiellement d'un petit bâton de 10 cm. de long environ, fendu par le bout. Dans cette fente on insère un petit entonnoir (a), fait d'une lamelle de métal ou d'un bout de lacet de chaussure. Dans les environs de Cerknica (Carniole Intérieure) on fait même varier l'ouverture de l'entonnoir suivant la grosseur des traits que l'on veut obtenir. L'entonnoir est maintenu par un fil (b) qu'on enroule autour de la baguette.

On fait alors fondre la cire dans un petit pot. On y trempe le burin et l'on dessine sur l'oeuf cru. Ailleurs on met la cire dans l'entonnoir et la fait fondre en chauffant l'entonnoir au dessus d'une bougie allumée. La figure 2 représente des paysans de la Carniole Blanche en train de dessiner sur des oeufs.

Le dessin terminé on met cuire tous les oeufs ensemble dans du bois du Brésil,¹ en ayant bien soin de ne pas les faire remuer pour ne pas abîmer les dessins. Quand les oeufs sont cuits on les retire l'un après l'autre du bois du Brésil avec une cuiller en bois; puis on enlève la cire en les essuyant avec un torchon bien mou. Pour les faire reluire on les enduit parfois de lard. La coquille n'ayant pas pris la teinture aux endroits où elle était recouverte de cire, on obtient ainsi un dessin blanc sur fond rouge. On procède de même chaque fois que l'on veut obtenir un dessin blanc sur fond de couleur. Mais si l'on veut avoir un dessin en couleur, en jaune p. ex., il faut commencer par mettre les oeufs dans une teinture jaune.² On les prépare ensuite comme il est dit ci-dessus, et le dessin est

¹ Les flèches que l'on verra sous les dessins servent à indiquer si les oeufs sont d'en dessus ou d'en dessous.

² Cissalpinia echinata, teinture apportée au XVIe siècle de Brésil en Europe par des marins français.

³ Pour teindre en jaune, on emploie l'écorce de jasmin ou le safran; pour teindre en rouge grisâtre, l'écorce de frêne ou de chêne; pour teindre en jaune foncé la pelure d'ognon.

alors jaune sur fond rouge. D'ailleurs les teintures préparées à la maison sont remplacées de plus en plus par des teintures artificielles, spécialement destinées à teindre les oeufs et que l'on trouve dans le commerce.

On obtient un dessin en deux couleurs sur fond foncé, on commence par dessiner à la cire sur la coquille la partie qui doit rester blanche. Là dessus on teint les oeufs en jaune p. ex. Puis on continue le dessin en recouvrant de cire les parties qui doivent rester jaunes. Enfin on met cuire les oeufs dans de la teinture foncée, et une fois l'opération terminée, on voit le dessin apparaître en blanc et en jaune sur fond foncé.

Quand les oeufs sont recouverts de cire, il faut éviter de les laisser trop longtemps dans l'eau chaude, qui ferait alors fondre la cire; une courte ébullition est largement suffisante.

Pour obtenir des oeufs aux couleurs variées, on peut encore, après avoir procédé comme ci-dessus, peindre avec un pinceau sur les parties de la coque restées blanches.

Dans certaines régions comme p. ex. aux environs de Ljubljana on peint les oeufs à l'huile. On prend alors une plume ordinaire, on la trempe dans l'huile et l'on dessine sur l'oeuf encore chaud et bien essuyé. Quand le dessin à l'huile est sec, on met l'oeuf dans la teinture.

Dans la Carniole Intérieure à Grahovo près de Cirknica, on décore les oeufs en rouge sur fond blanc (N° 98, et 99). Pour cela il faut d'abord mettre les oeufs dans la teinture rouge et les y laisser quelque temps. Puis on les passe à la cire, on les cuit et enfin on les met dans de l'eau de choucroute ou de navet. L'acide mange alors la couleur, et quand la cire est essuyée on aperçoit le dessin en rouge sur fond blanc. Quand l'eau de choucroute ou de navet n'est pas assez acide, elle ne mange pas toute la couleur et le fond reste rose.

Dans certaines régions on exécute les dessins avec des plumes de poule taillées comme des plumes d'acier, avec des plumes d'acier ou même avec de petits batons taillés en pointe.

Ailleurs on grave les décorations au canif sur des oeufs déjà peints et cuits (V. les oeufs N° 85—87, 92—94, 102—103).

Le genre de décoration des oeufs varie d'un endroit à l'autre. Les motifs sont tantôt géométriques, tantôt empruntés du règne végétal, ou même parfois au règne animal.

En Carniole Blanche ce sont les motifs géométriques qui l'emportent, comme dans les broderies de la même région.¹ Les motifs tirés du règne végétal y sont plus rares; celui qu'on rencontre

¹ M. Janko Barle a écrit dans les „Izvestija Muzejskega društva za Kranjsko“ une étude intitulée: La décoration des oeufs de Pâques en Blanche Carniole.

le plus souvent est le polypode vulgaire, soit qu'on en dessine une simple ramule, soit qu'on représente la plante toute entière dans un pot de fleurs. On voit aussi des coeurs, des triangles, des lignes en zig-zag, des points, des spirales, des ondes, de même que le symbole du soleil, figuré par une circonférence entourée de rayons ou de points. D'autres motifs sont d'origine chrétienne: la croix, l'échelle, les clous, la couronne d'épines, et les autres instruments du Crucifiement. On rencontre également l'ostensoir, le nom et le coeur de Jésus et de Marie et la croix de Malte.

En Carniole Blanche les décorations sont très simples et rappellent celles que l'on trouve sur les produits de l'industrie ceramique ou du bronze, telles que les ont révélées les fouilles des tombeaux de nos ancêtres. Dans le reste de la Slovénie les formes géométriques sont rares et les motifs du règne végétal l'emportent. Le polypode de Basse-Carniole se rencontre également en Haute-Carniole et dans la Carniole Intérieure, mais sous le nom de „petit sapin“. Pour bien montrer toute la décoration des oeufs N° 89—91, (Carniole Intérieure, je l'ai déployée sur un plan (89a—90a—91a).

Outre les dessins on rencontre des chiffres et des inscriptions comme p. ex.:

Chante, o chrétien, un joyeux Alléluia!
En souvenir de Pâques, Alléluia.

Rejouis toi, Reine, en vérité
Le Seigneur est ressuscité,
Sainte Vierge, priez pour nous, Alléluia.

O, sacré coeur de Jésus et de Marie
Sauvez notre âme!

Ces inscriptions sont de Carniole Blanche.
En voici de Basse-Carniole:

Oeuf de Pâques en souvenir
De la resurrection de Jésus fils de Dieu.

Puisse Dieu et la puissance divine
Nous apporter d'heureuses Pâques!

Joyeux Alléluia!

En général des oeufs de Pâques en Slovénie sont pleins, sauf toutefois en Haute-Carniole où l'on vide les oeufs avant de les décorer. On fait alors deux petits trous aux deux extrémités de la coque, On souffle dans l'un et le contenu de l'oeuf s'écoule par l'autre. Puis on bouche les deux trous avec des fleurs de papier rouge. A Škofja Loka et dans les environs on orne la coque de ramules et de fleurs, on y dessine des agneaux, de petits drapeaux, des pigeons etc., le tout peint à la détrempe (V. les oeufs N° 108—120).¹

Parfois on découpe des fleurs et d'autres ornements dans des papier de différentes couleurs et on le colle sur toute la coquille. (Fig. 4).

¹ Les oeufs de la page 10 sont de Škofja Loka; leurs ornements montrent l'influence de l'école des Ursulines de l'endroit. Je les ai pris dans la collection pour montrer la différence entre l'art populaire et l'art influencé par l'étranger.

On trouve aussi parfois des vers et des dessins comme sur les pains d'épices, p. ex.:

Je me promène au jardin
Je plante des fleurs
Je reviens sur mes pas
Il me tarde de te revoir. (Oeuf N° 121).

Parfois on partage la coque en huit et on y colle de petits morceaux d'étoffe et du papier doré, coupe en ruban dentelé (v. l'oeuf N° 122). Puis on entoure l'oeuf, dans le sens de la largeur, d'un fil d'argent orné à chaque extrémité d'un noeud de soie rouge. Enfin, par un de ces noeuds, on suspend l'oeuf dans un coin de la chambre à la place réservée ordinairement à l'image du Christ ou de la Vierge.

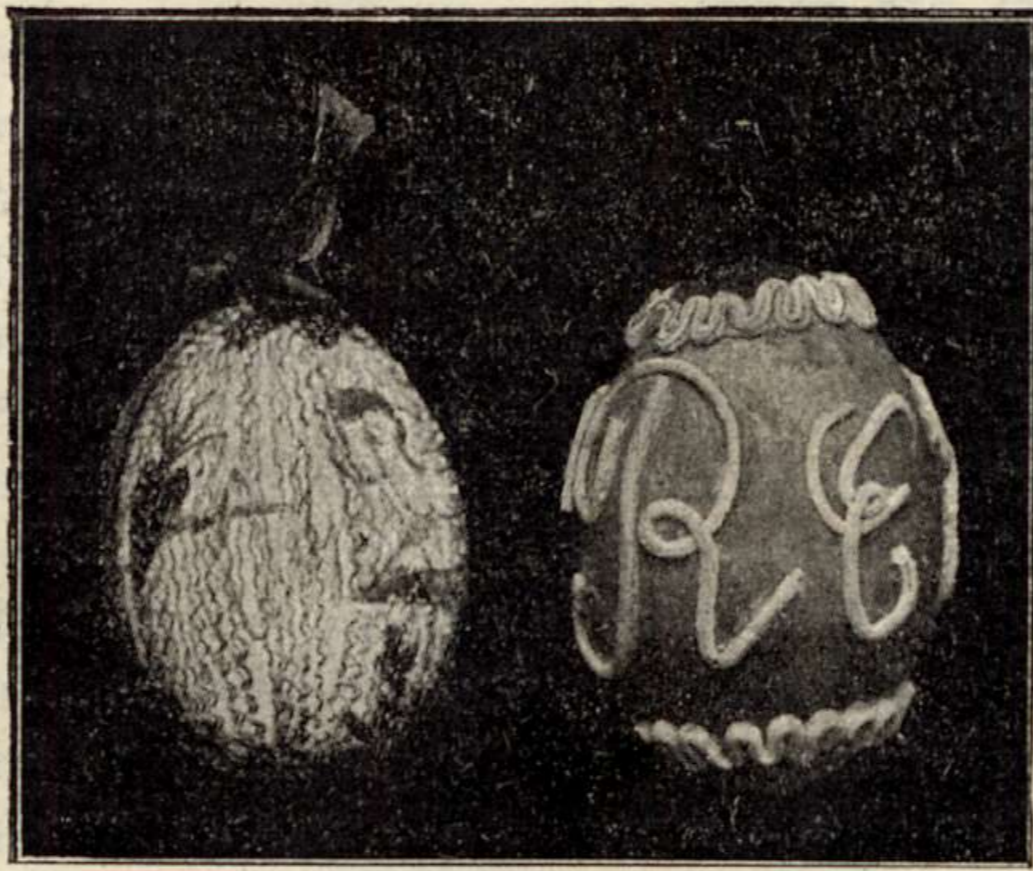
Dans les environs de Dob, on remplit les oeufs de résine fondue pour les rendre plus solides et on leur donne alors les noms de „résineux“.

L'oeuf a chez tous les Slaves le sens symbolique de création et de vie nouvelle. La couleur rouge symbolise la joie est la beauté. La décoration des oeufs de Pâques est un vieil usage slave et qui date de nos ancêtres les plus lointains. Quant à la coutume d'offrir des oeufs rouges, elle était déjà pratiquée par les Egyptiens et les Perses.

J'ajoute que les oeufs N° 1—84 provient de la Carniole Blanche, N° 85—88 de la Basse-Carniole, N° 89—107 de la Carniole Intérieure et N° 108—123) de la Haute-Carniole (Škofja Loka et les environs).

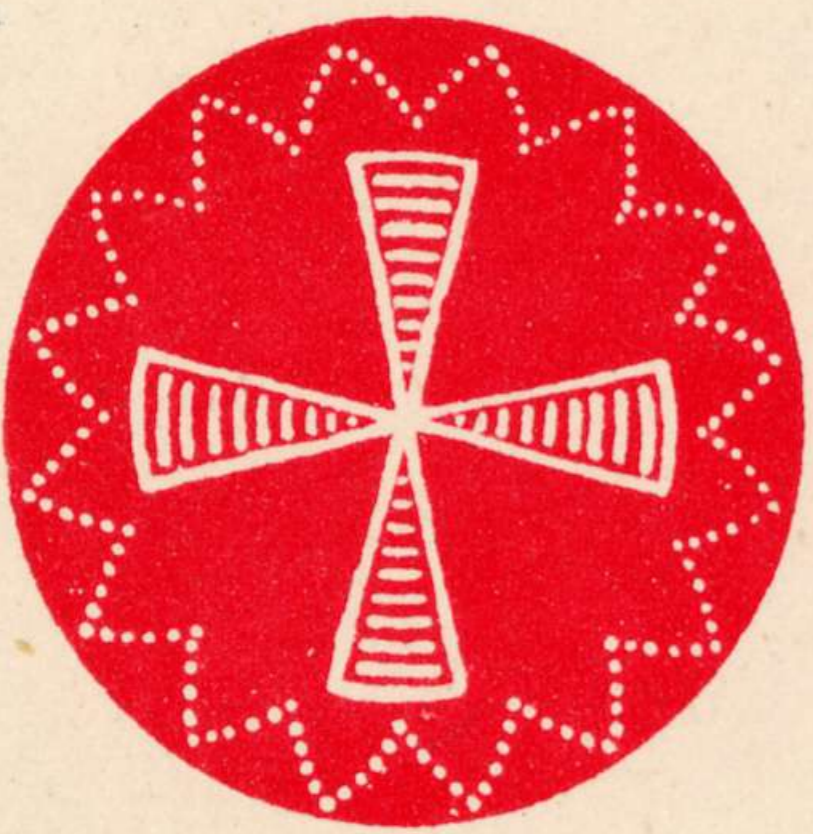
Slika 2. Opisovanje belokranjskih pisanic.
Po fotografiji g. naduč. Božo Račiča iz Adlešič.

Slika 3. Slika 4.

S „struno“ (žico) prepleteni (slika 3.) in s strženom obložen pih (slika 4.).

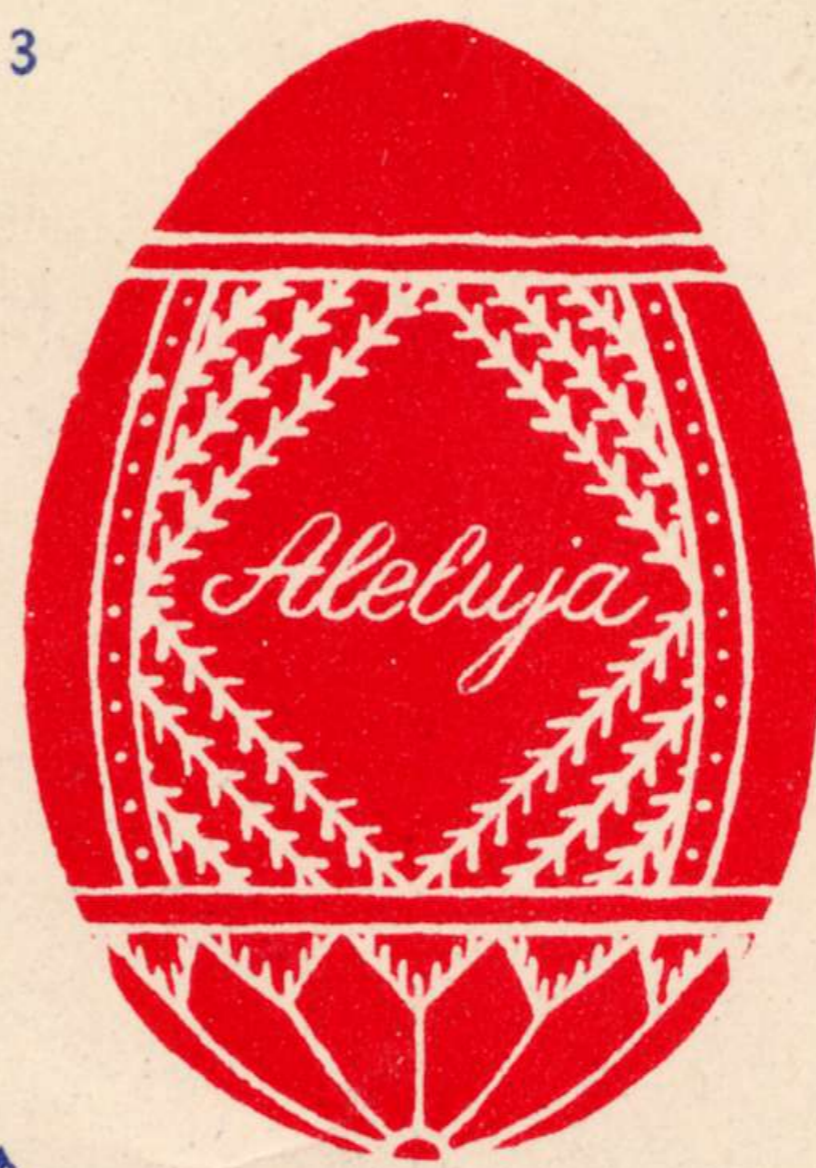
1

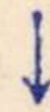
2

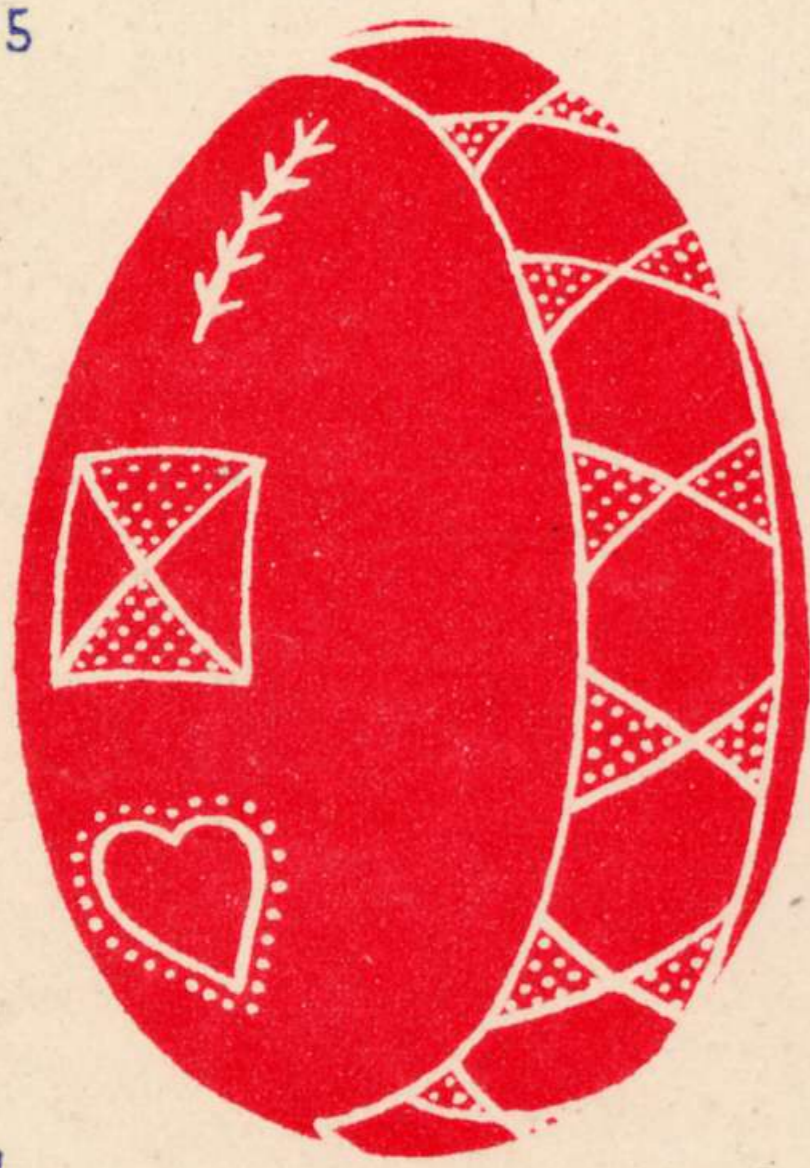
3

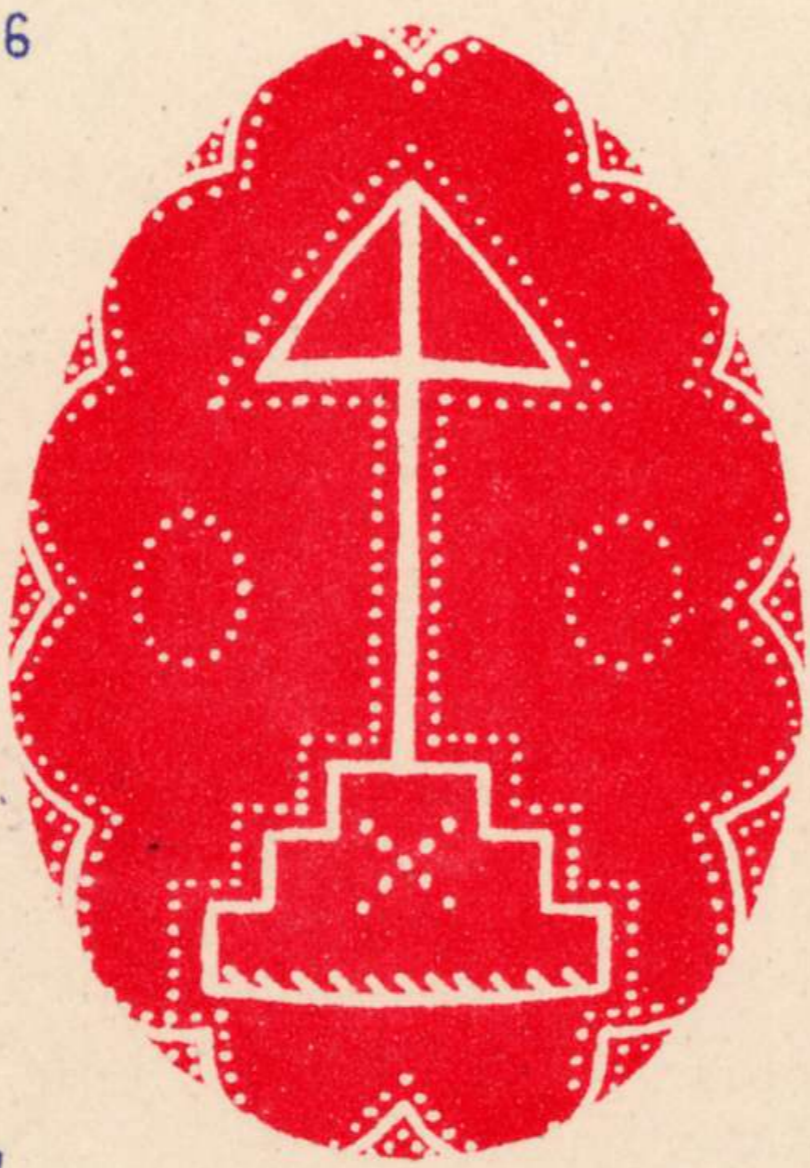
4

5

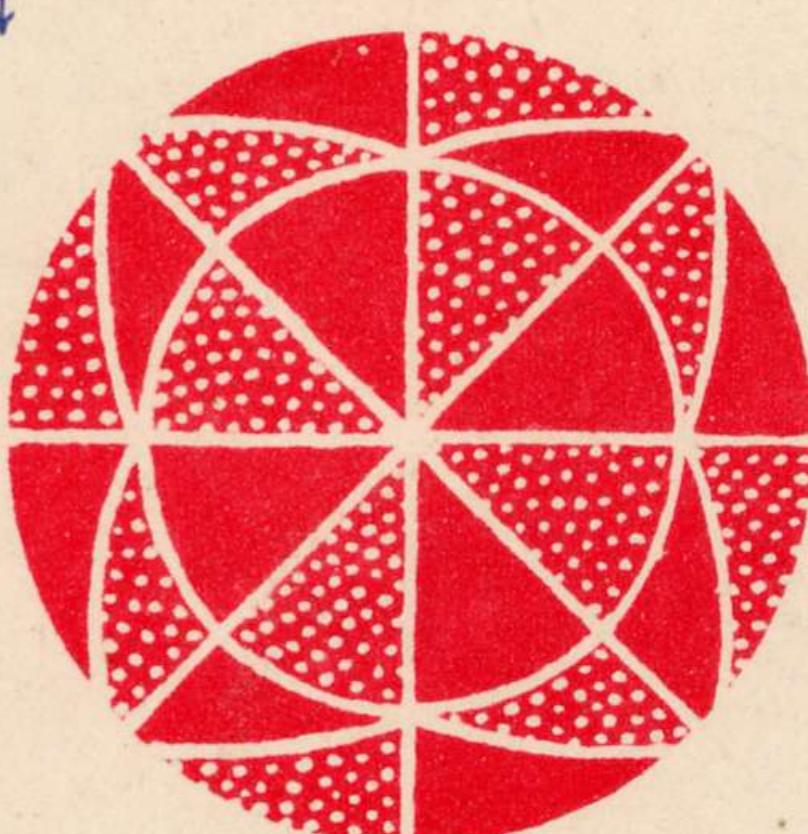
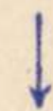
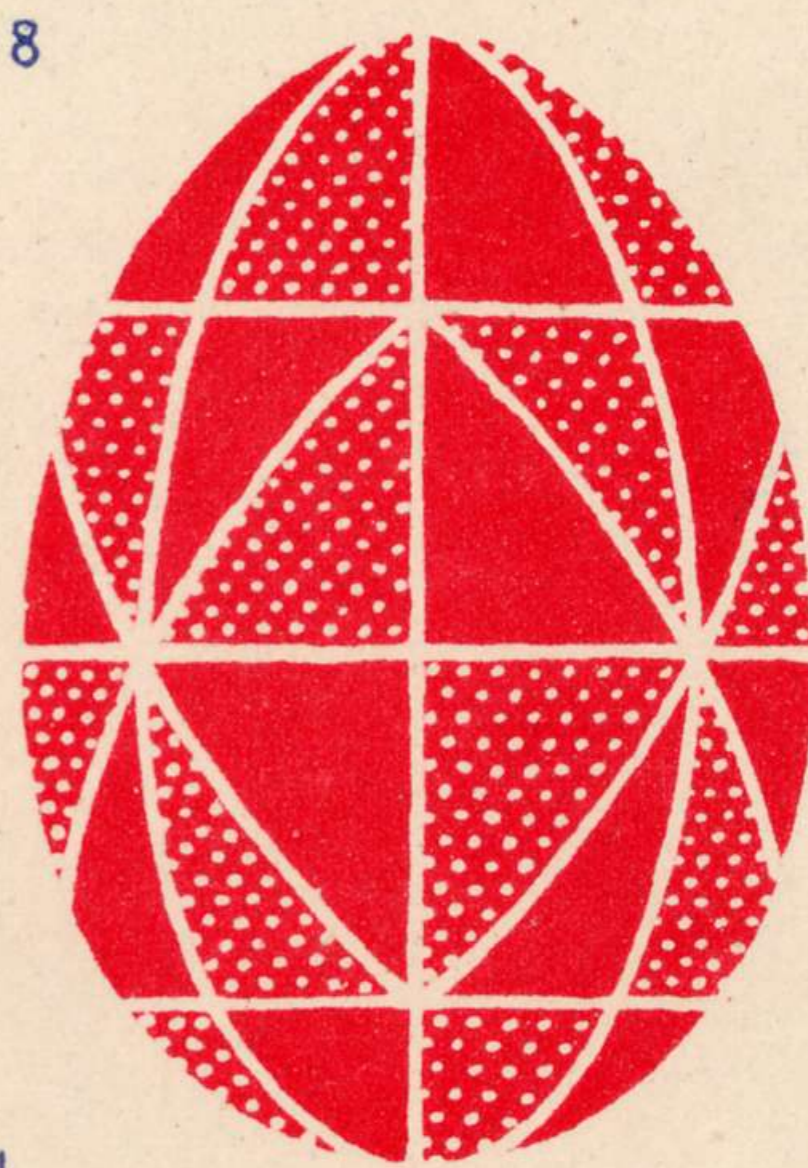
6

7

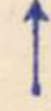
8

9

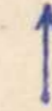
10

11

12

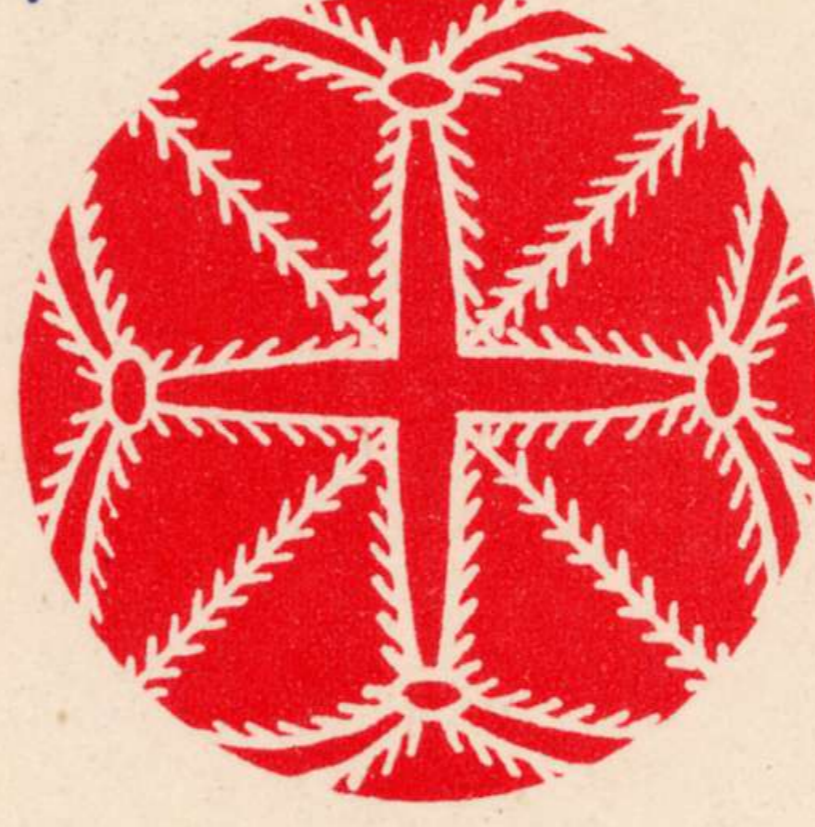
13

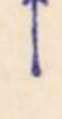
14

15

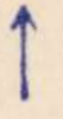
16

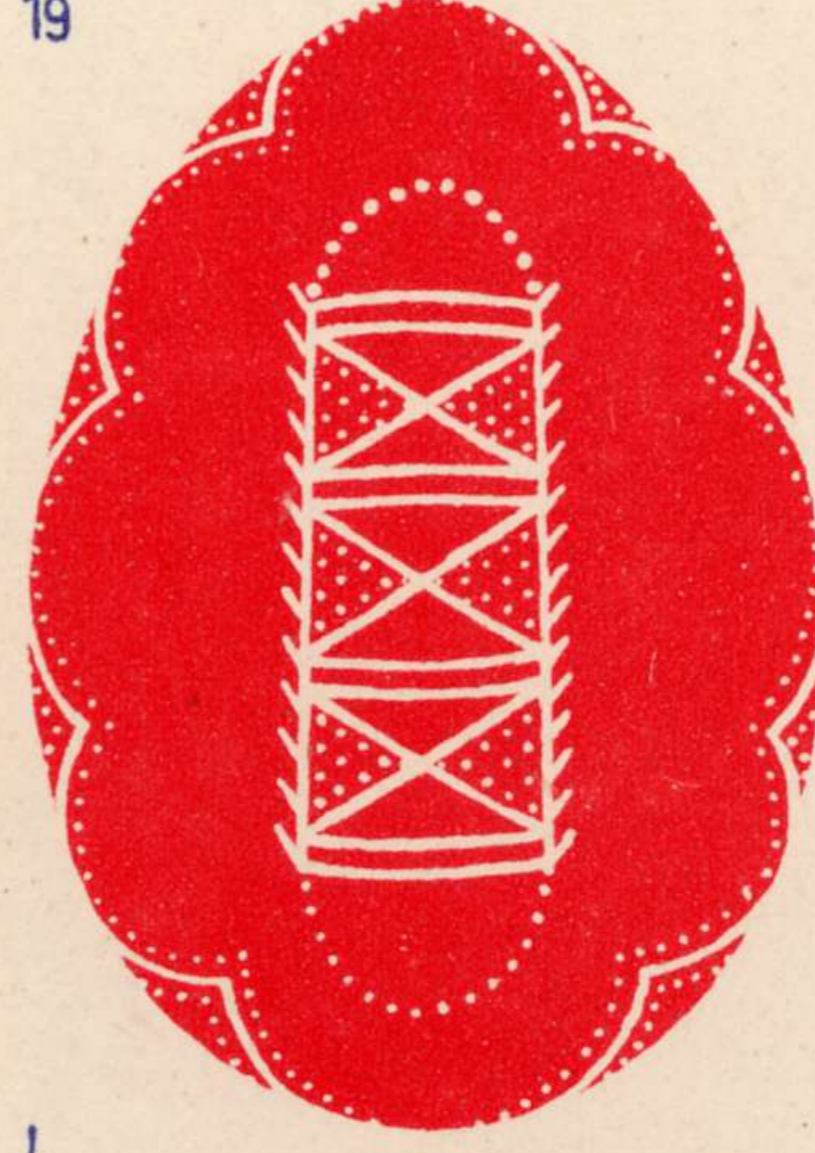
17

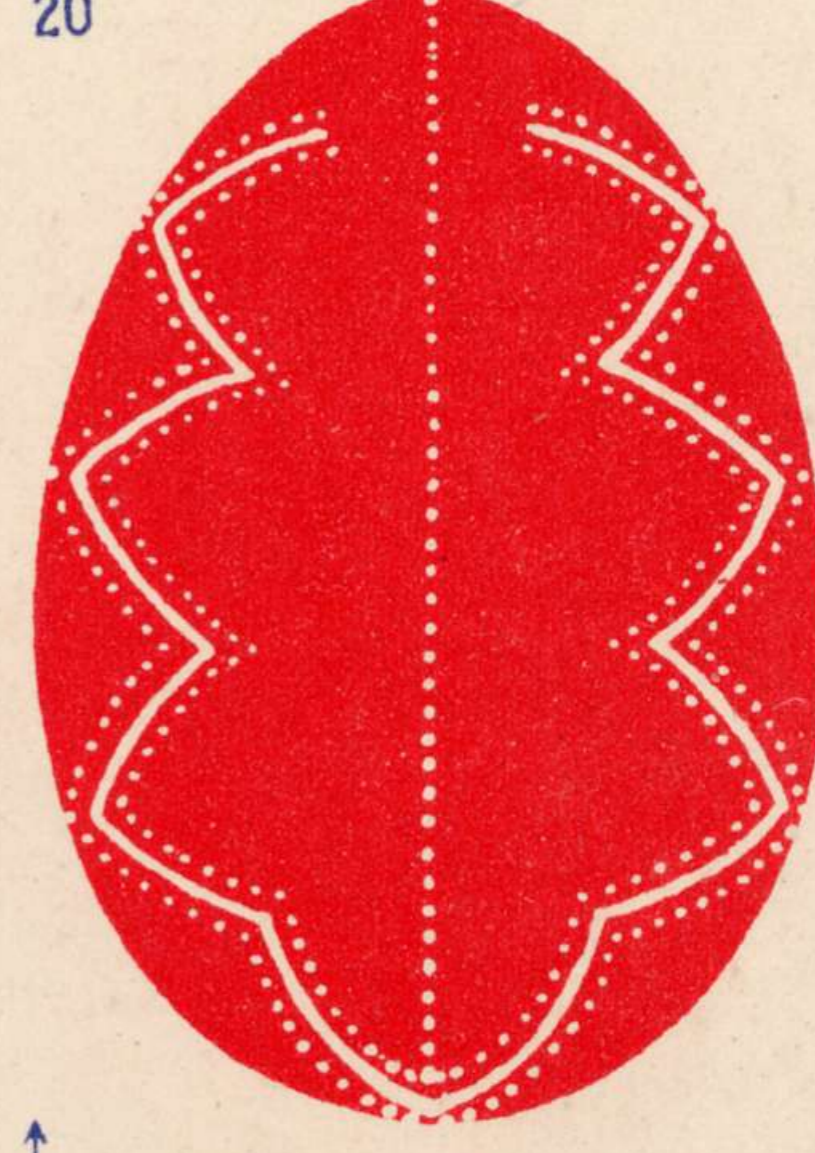
18

19

20

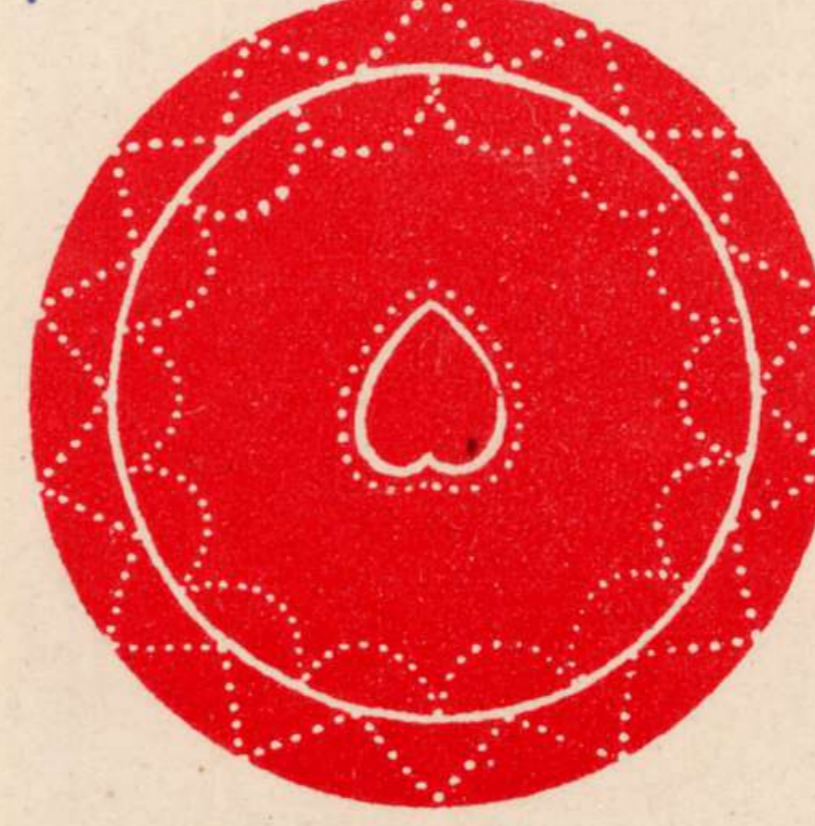
21

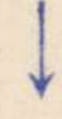
22

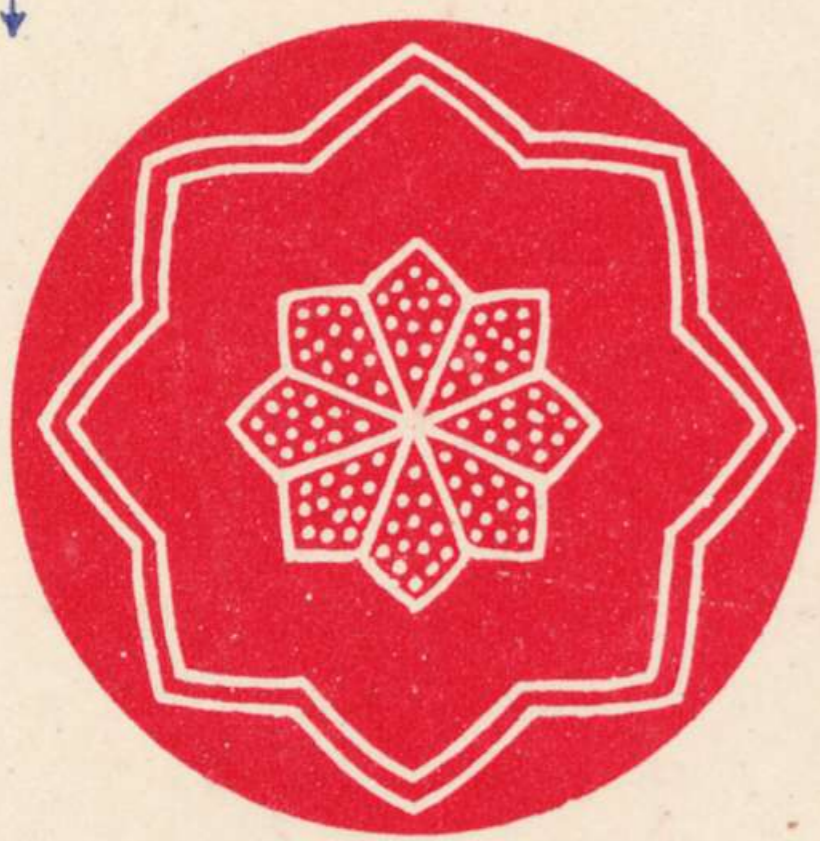
23

24

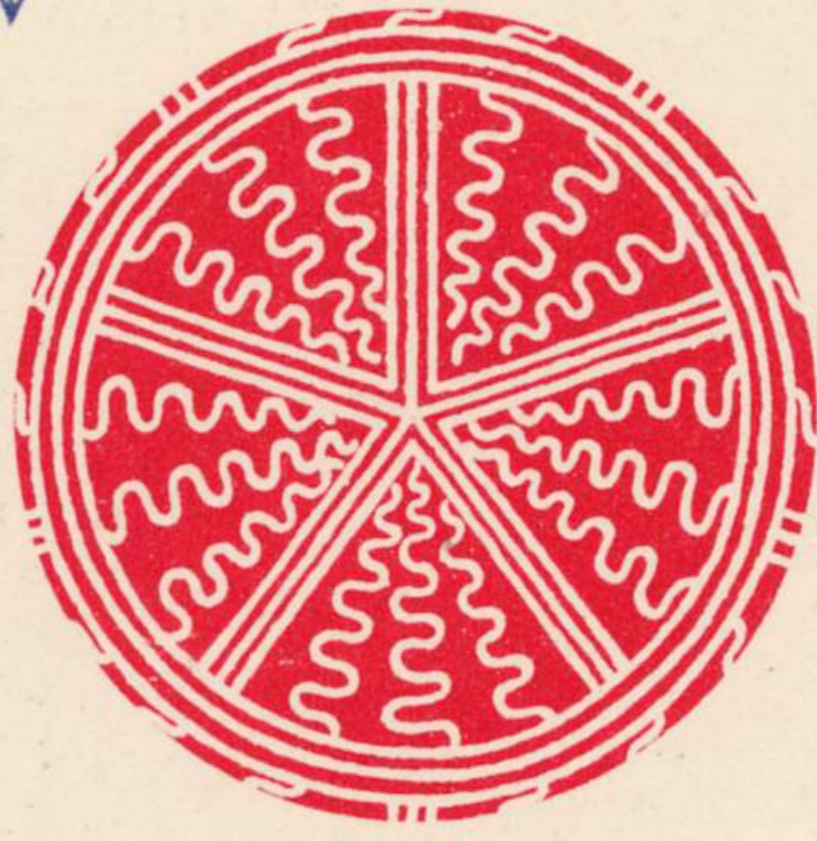
25

26

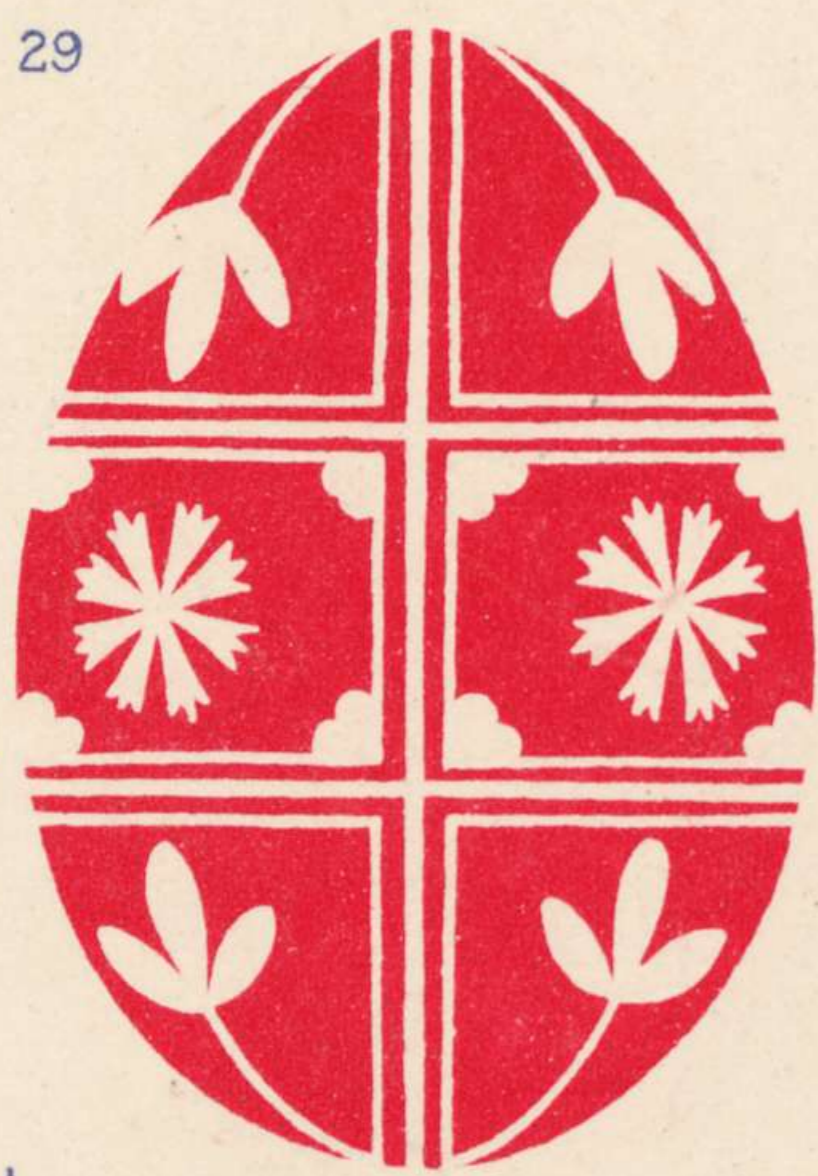
27

28

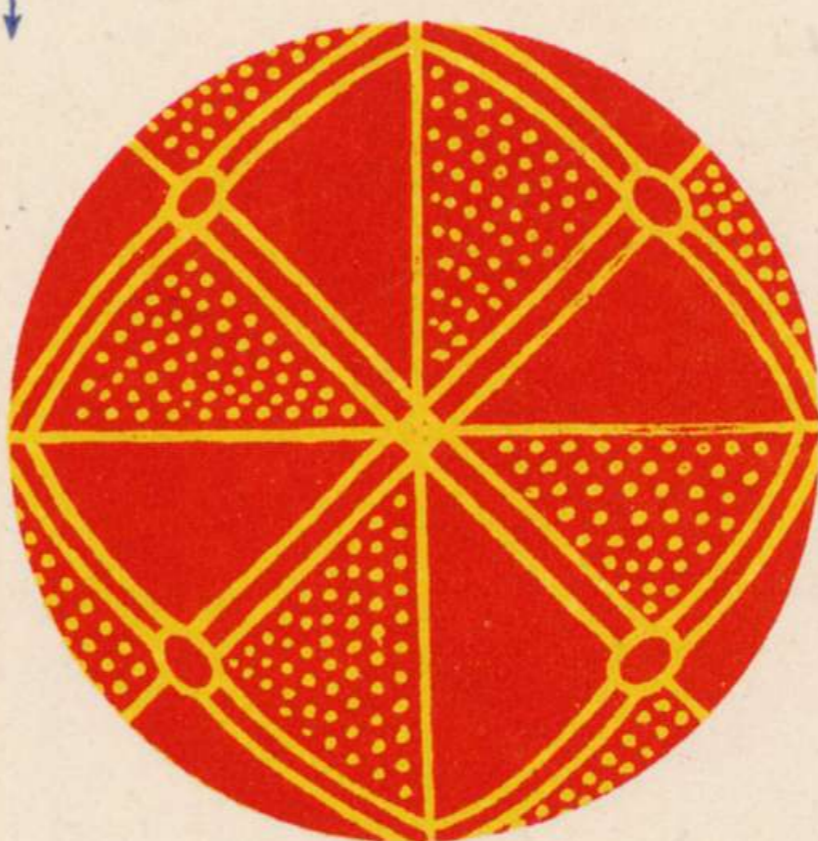
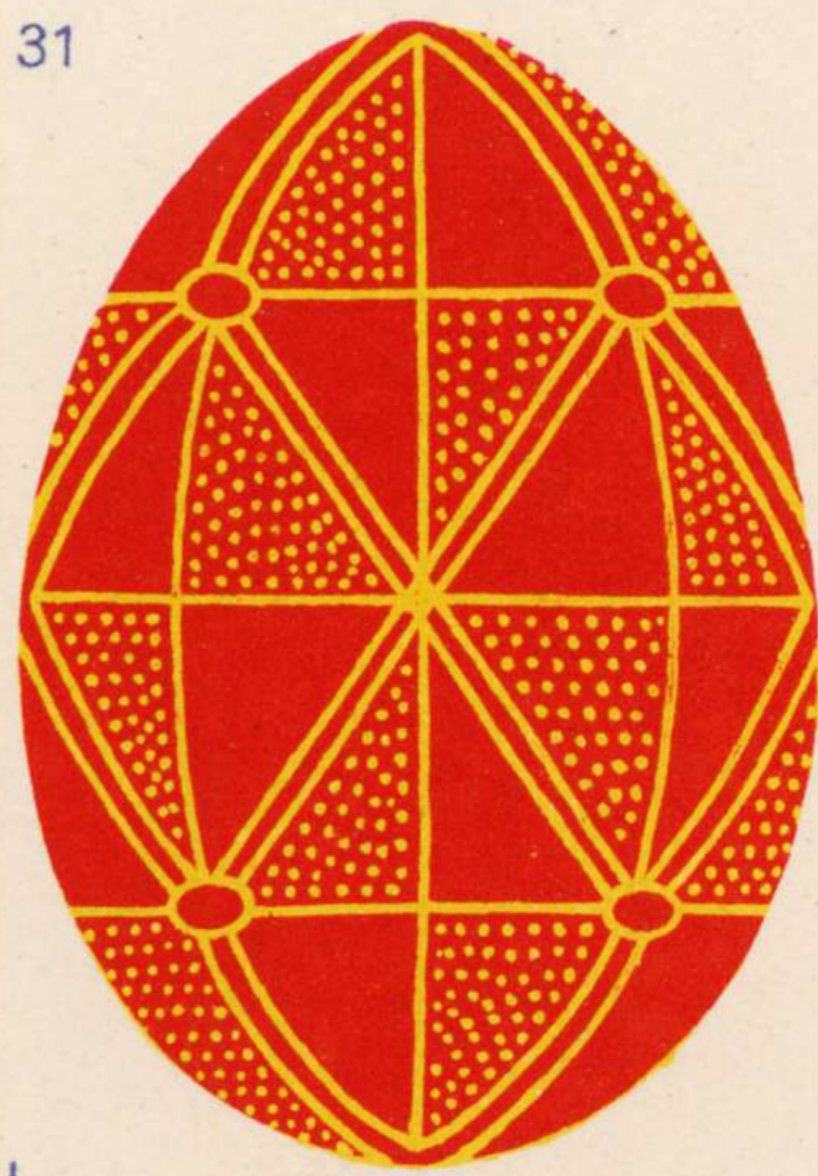
29

30

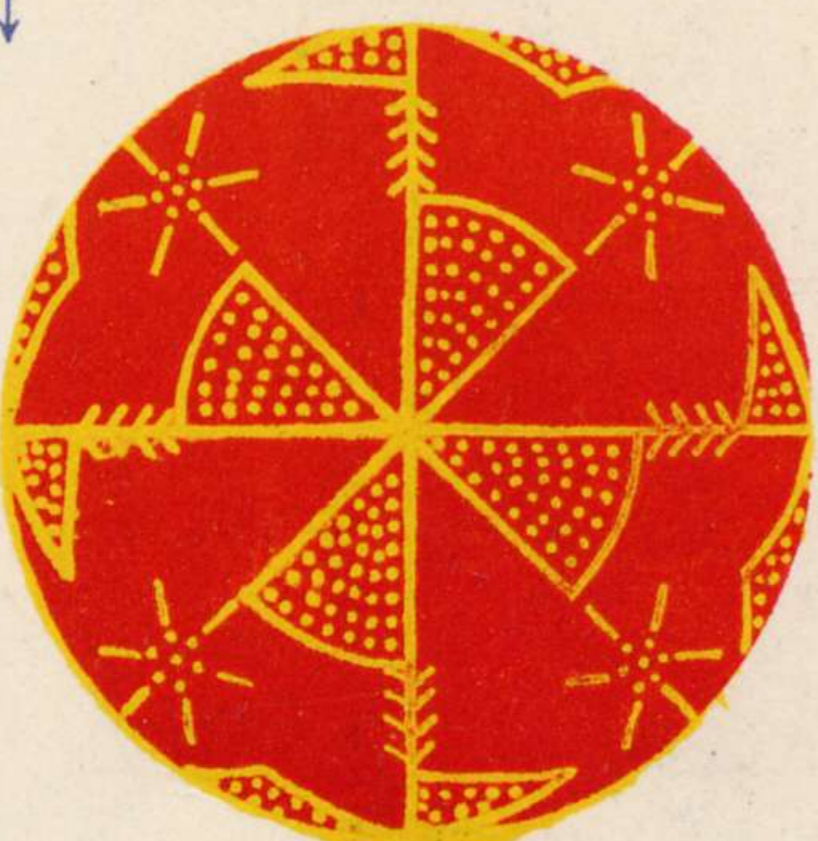
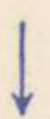
31

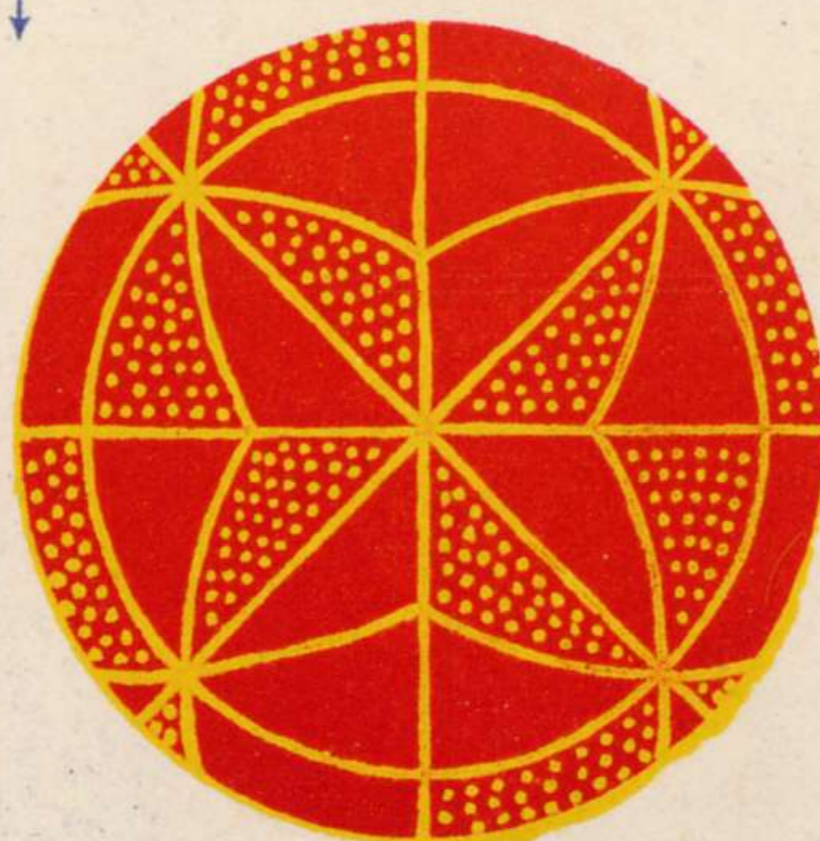
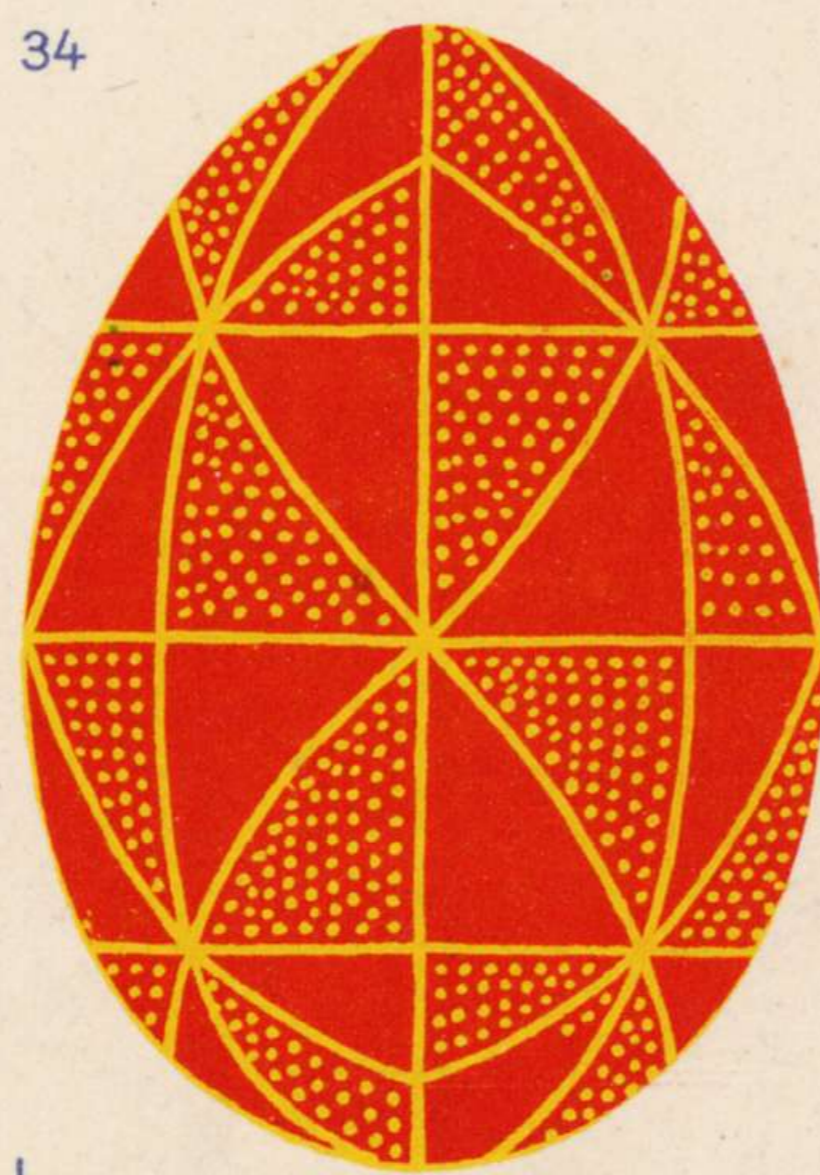
32

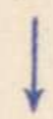
33

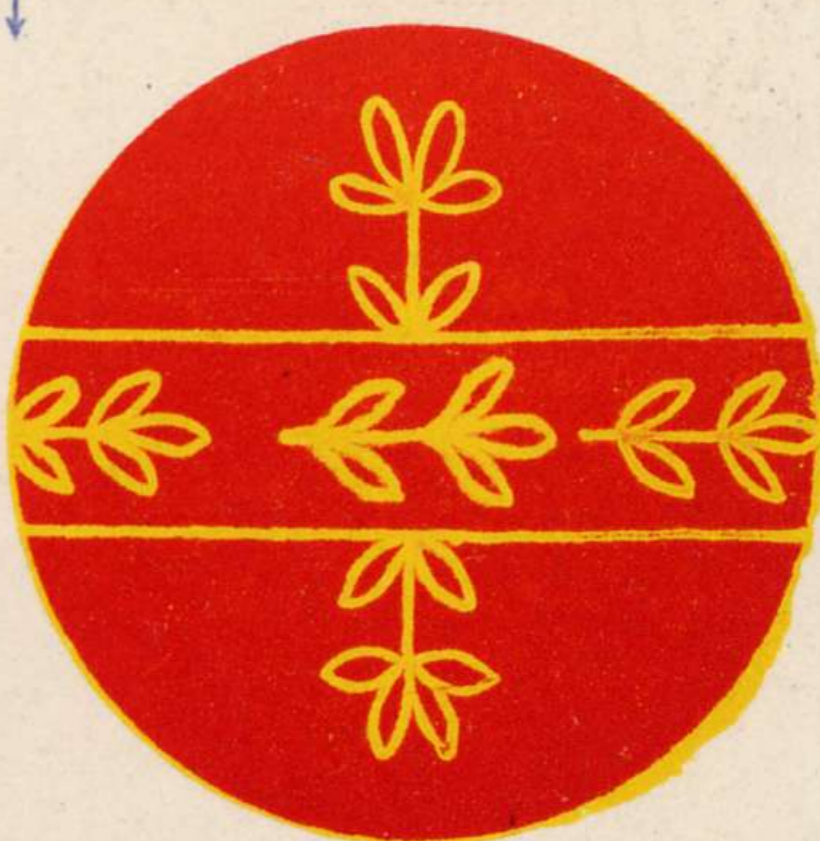
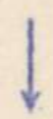
34

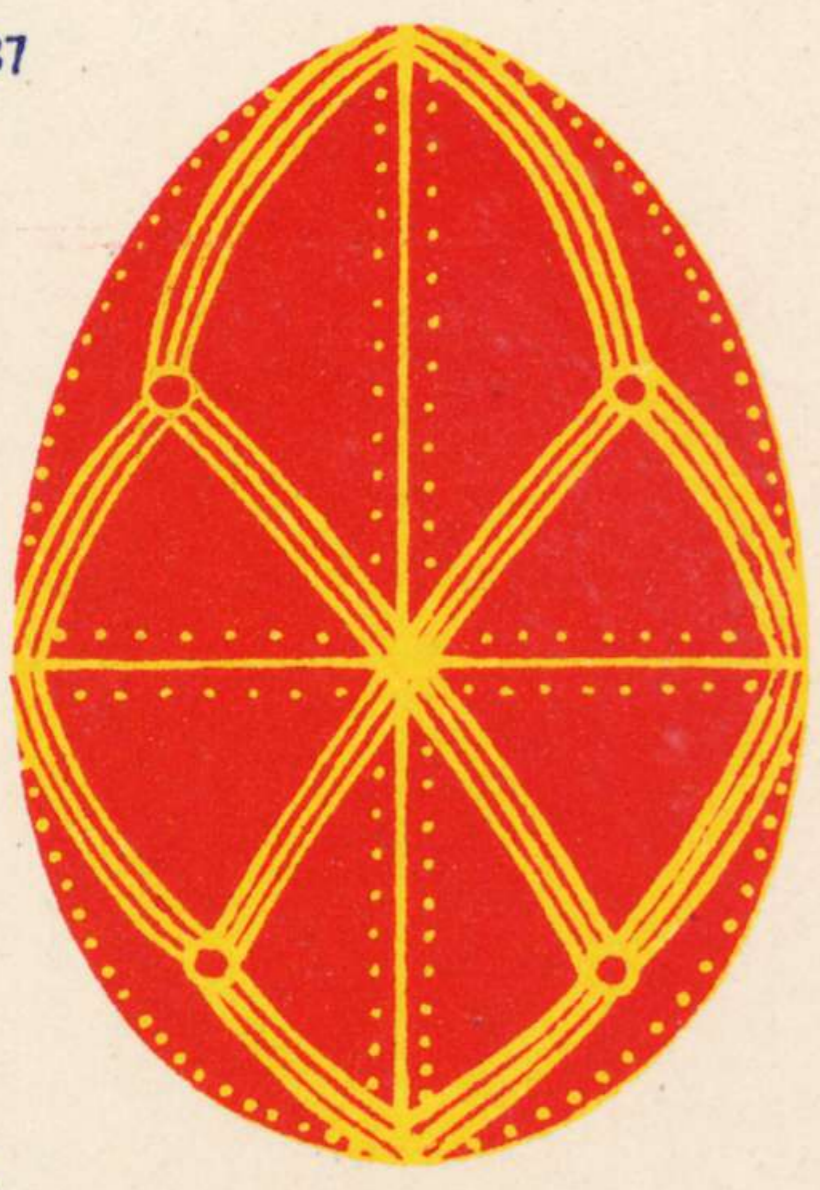
35

36

37

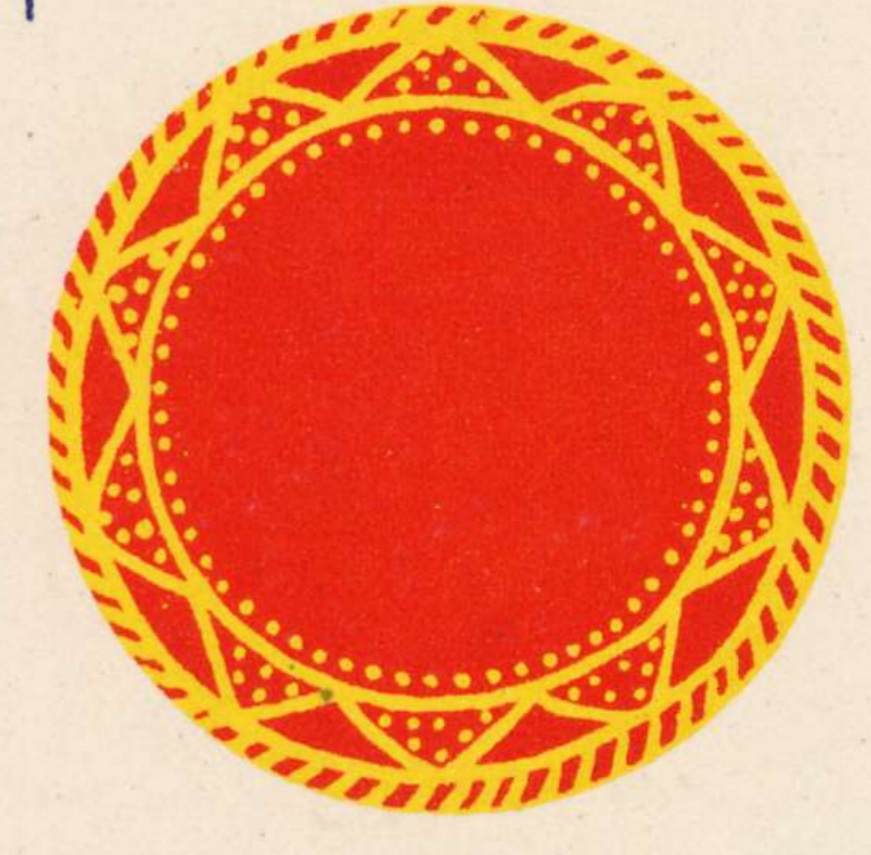
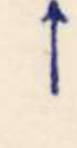
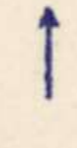
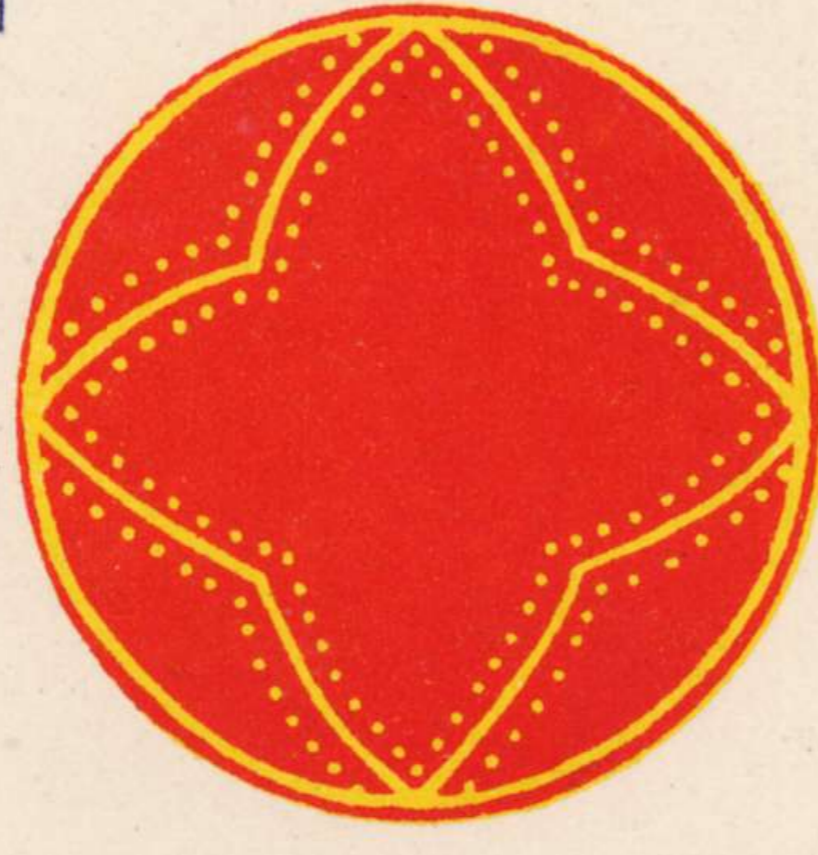
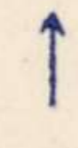
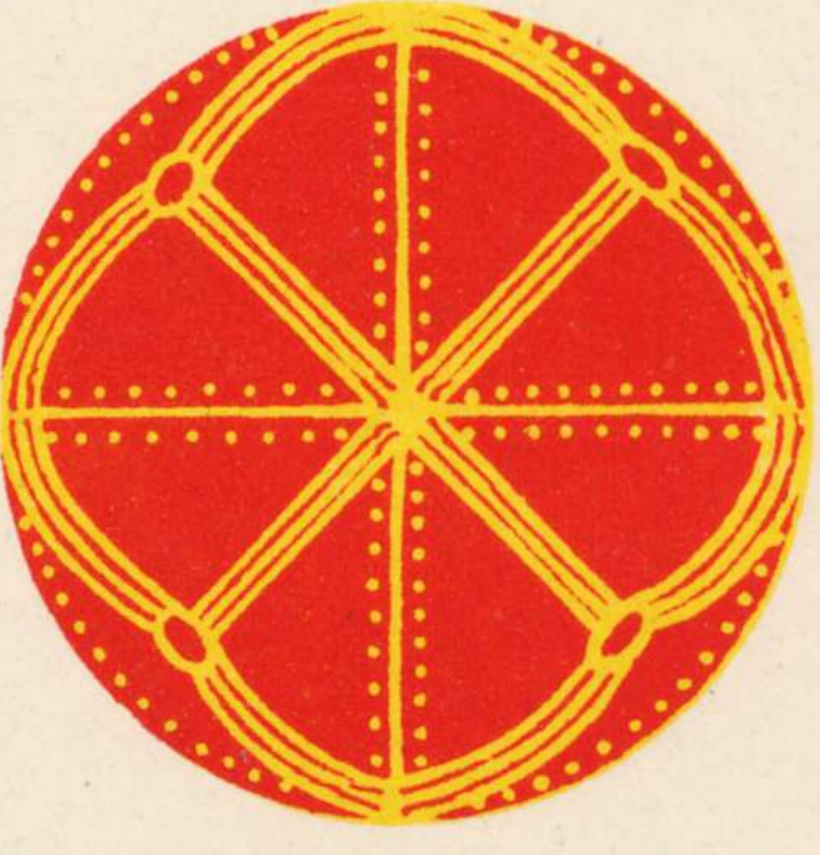
38

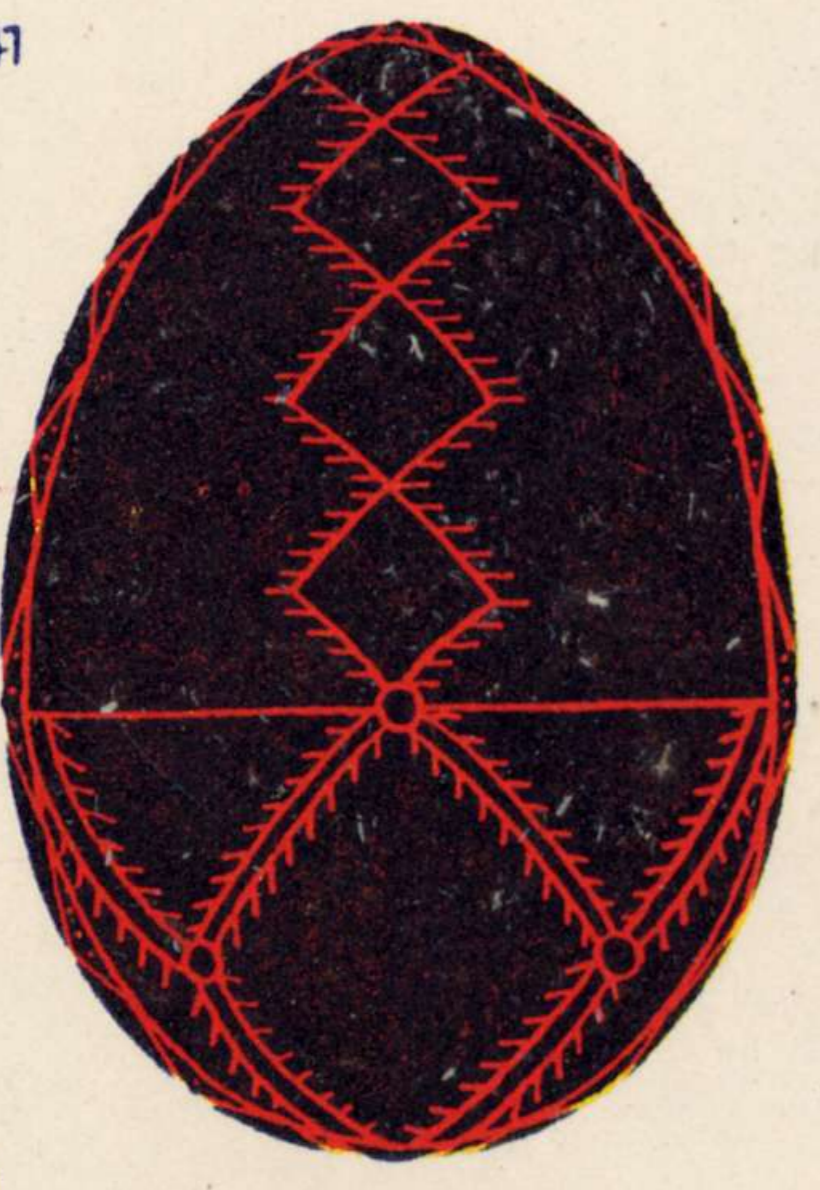
39

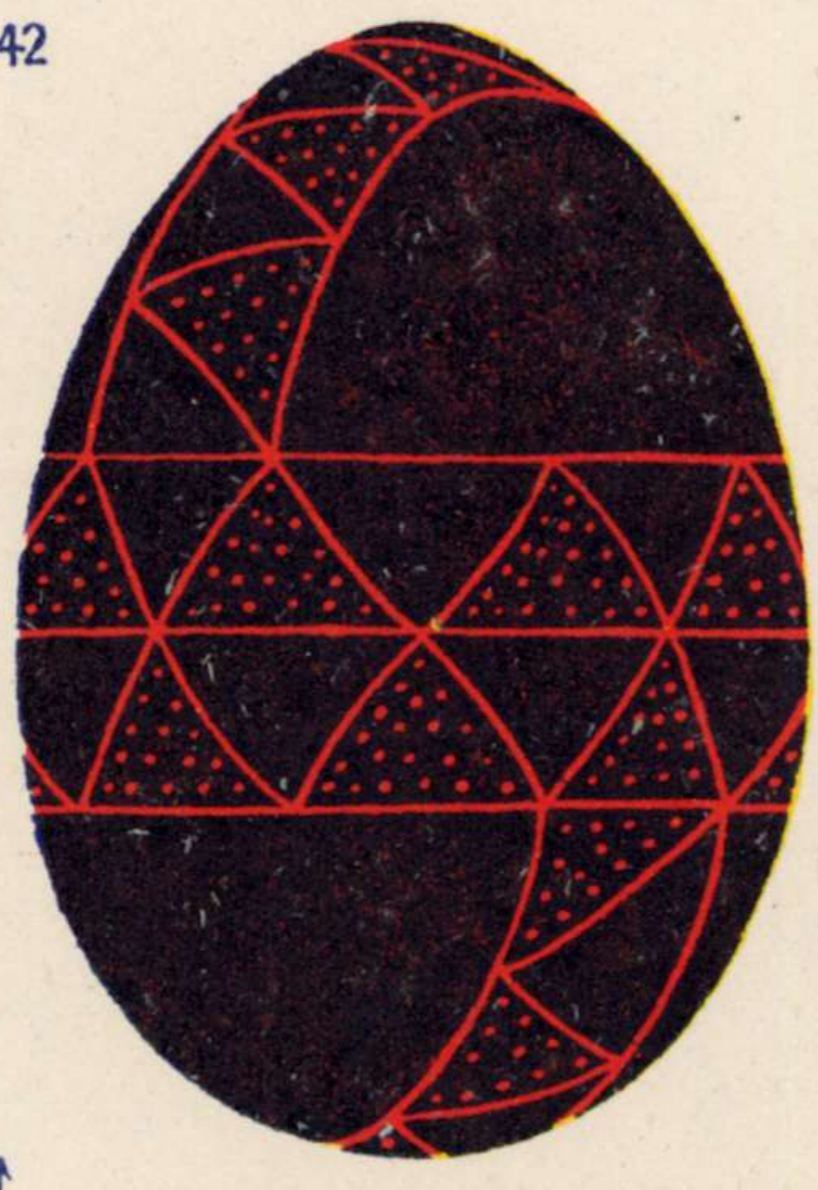
40

41

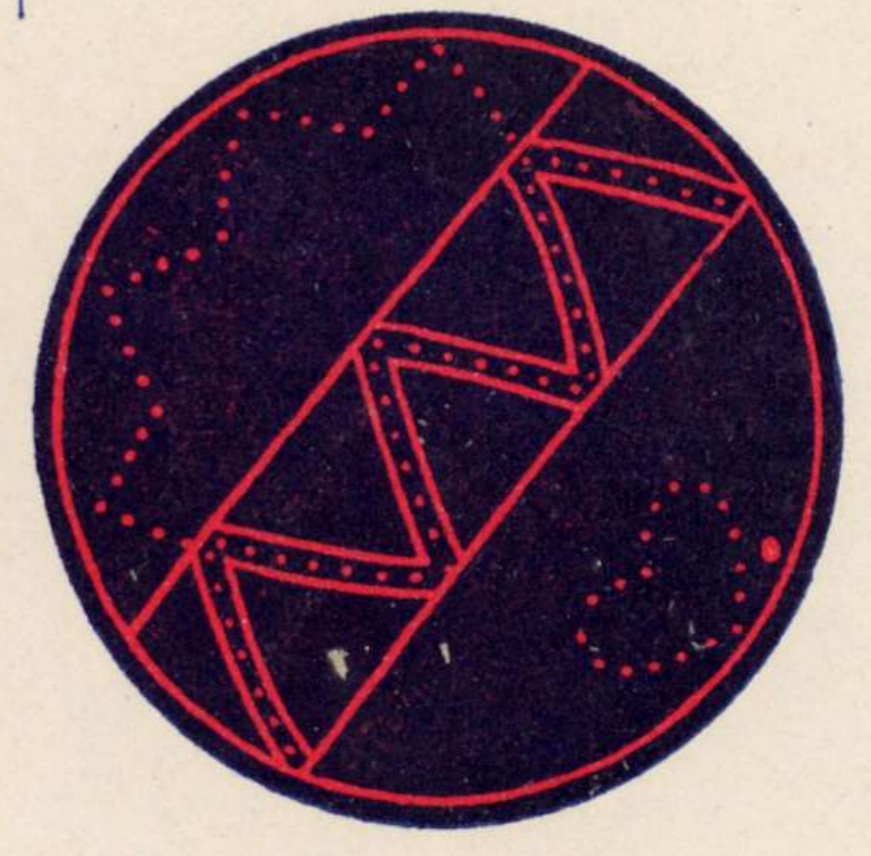
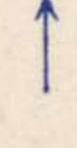
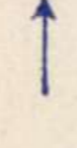
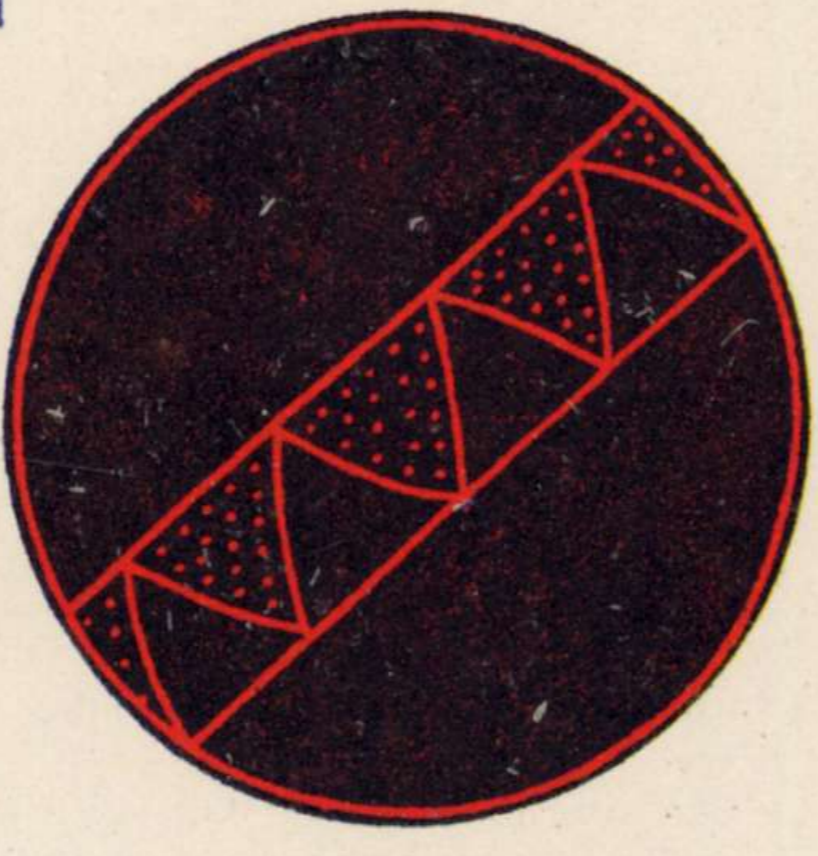
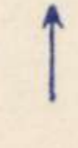
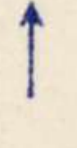
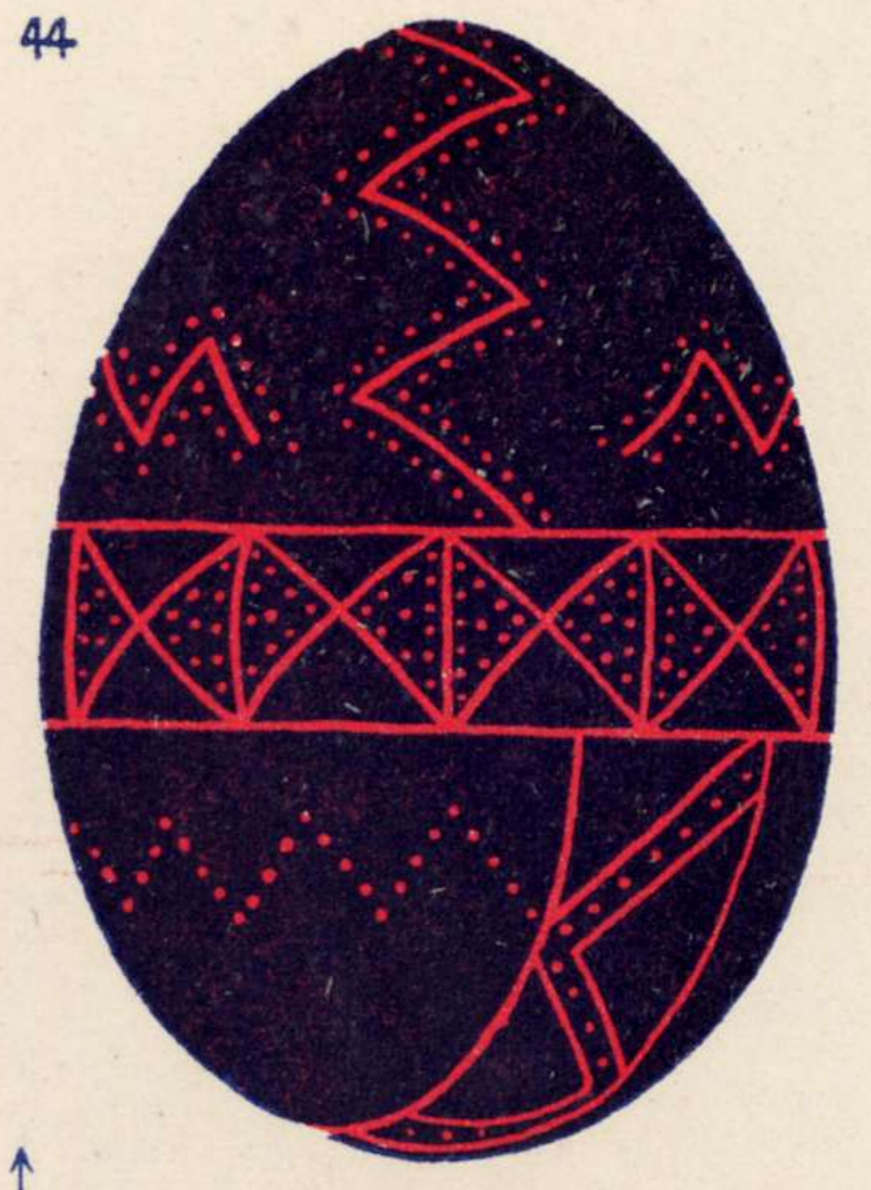
42

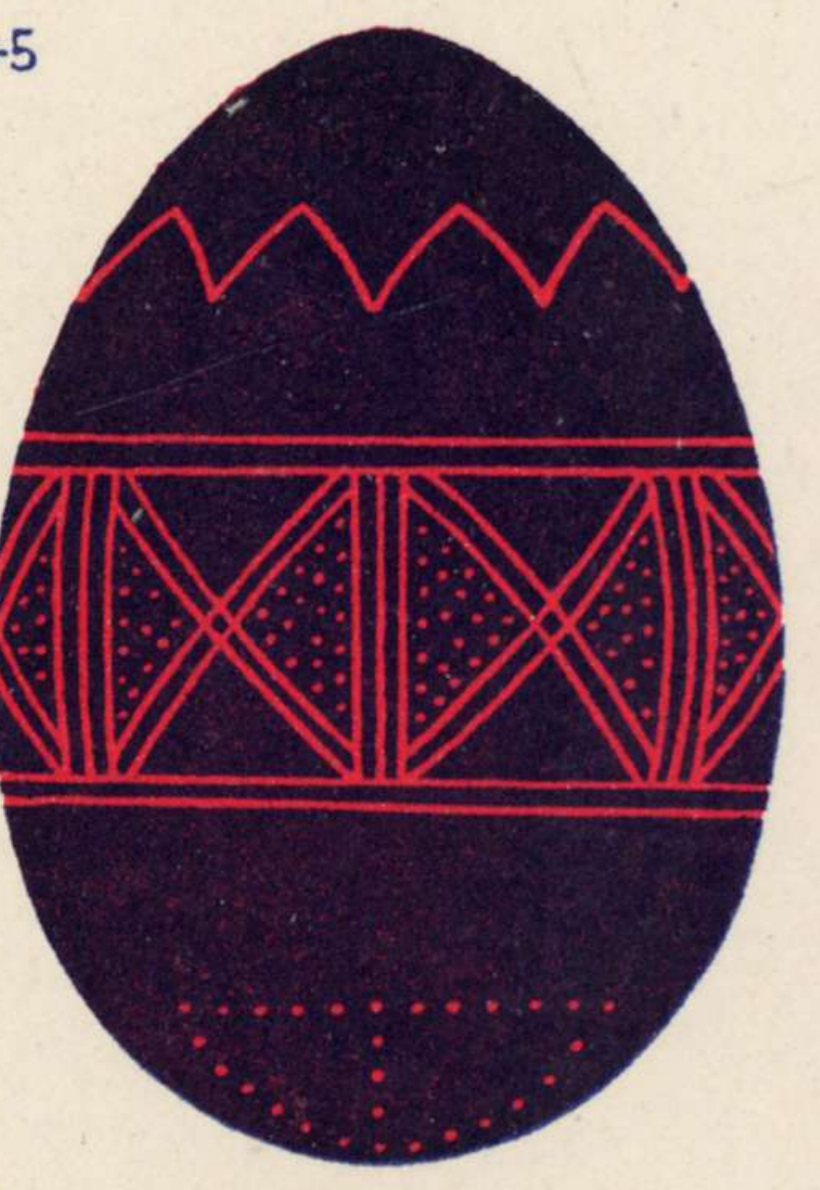
43

44

45

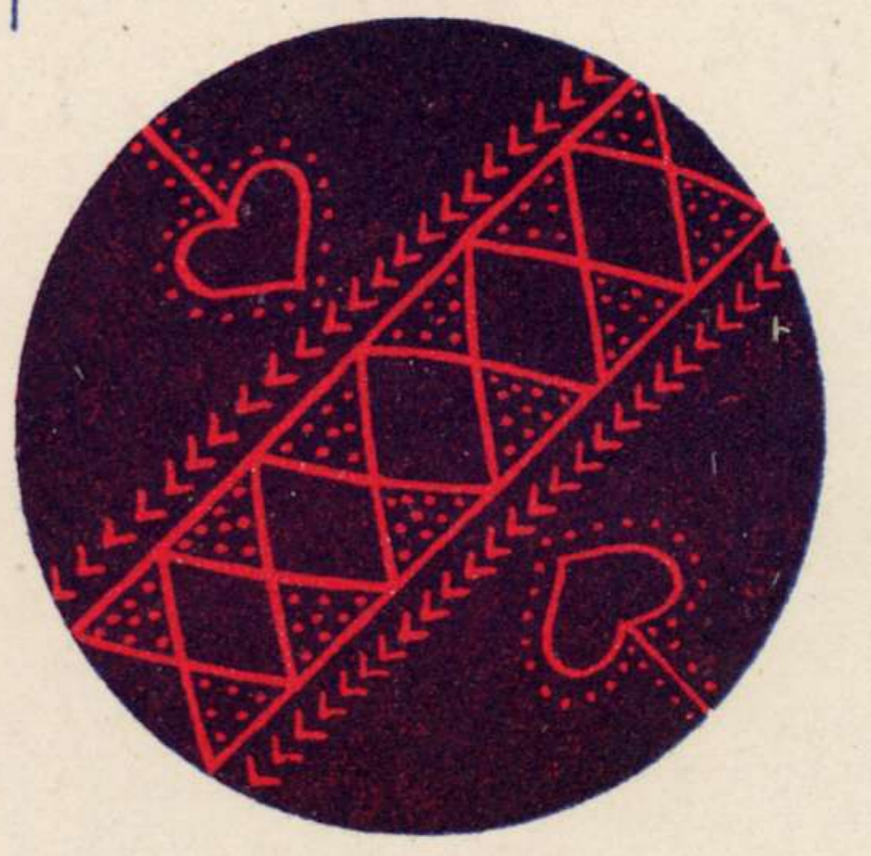
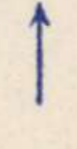
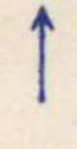
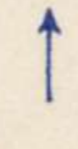
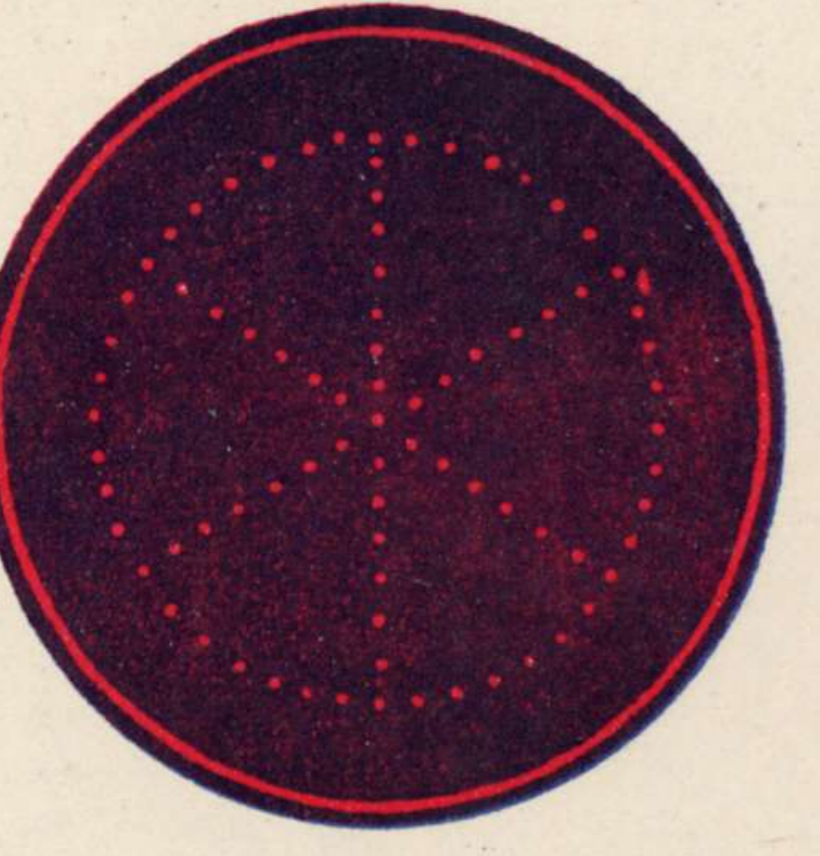
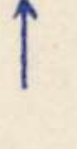
46

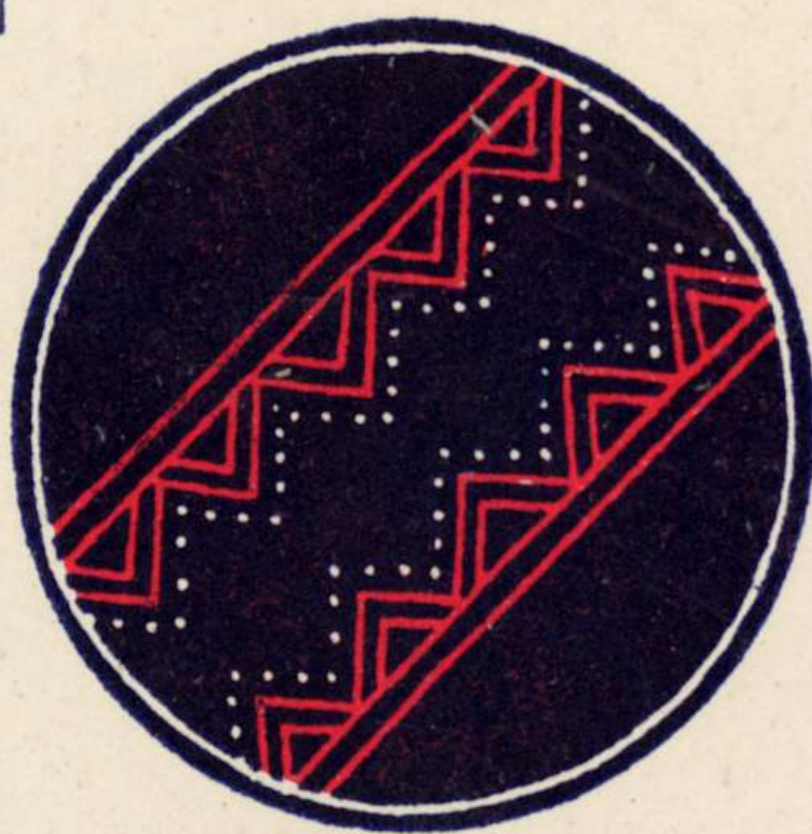
47

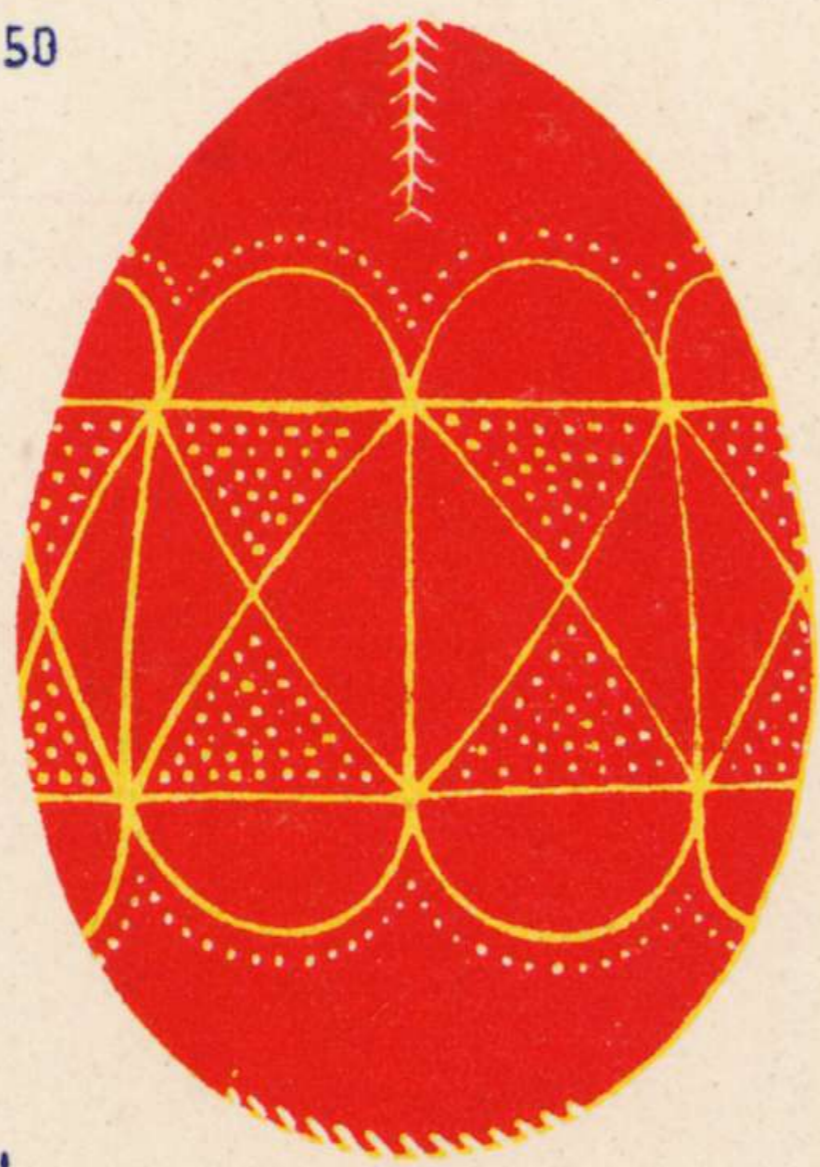
48

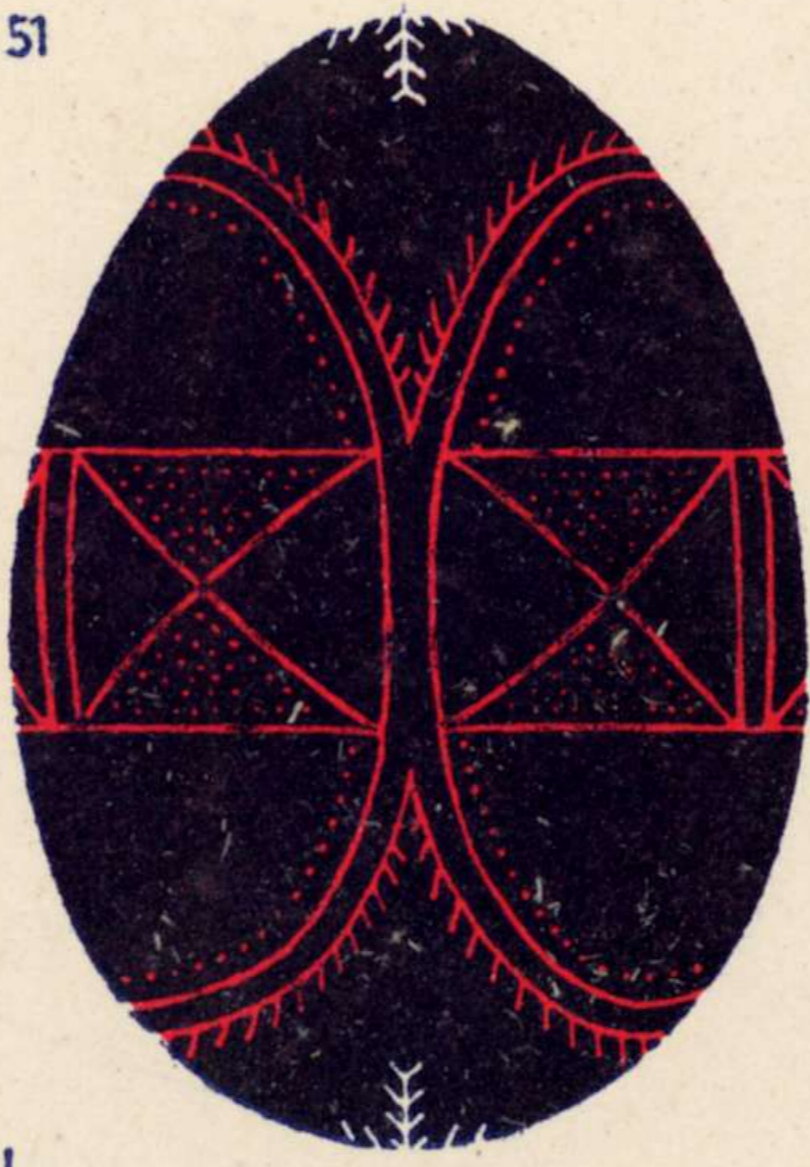
49

50

51

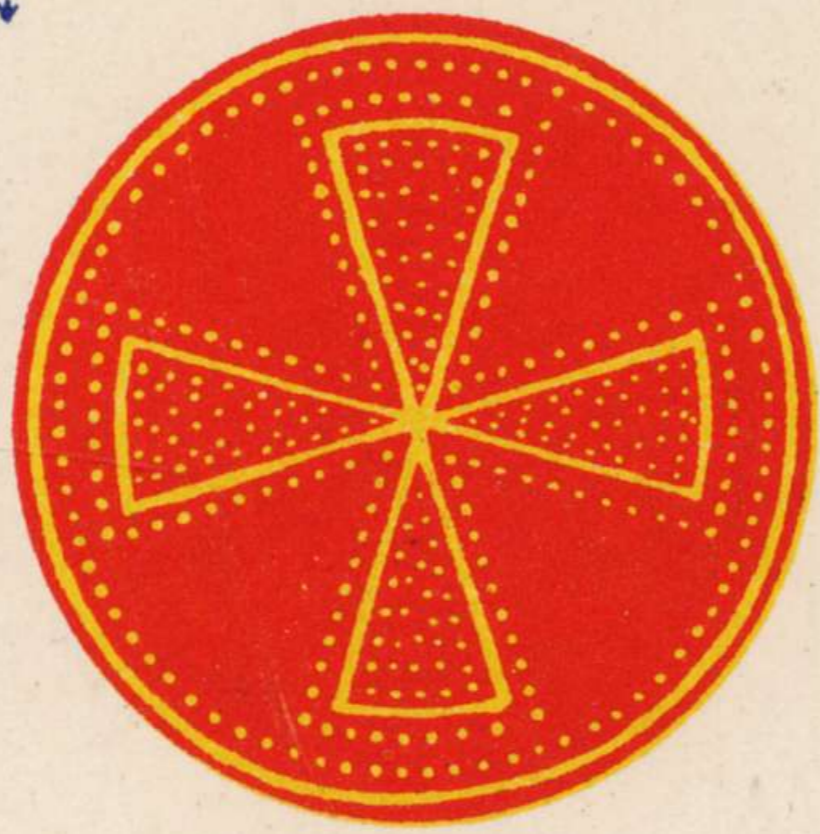
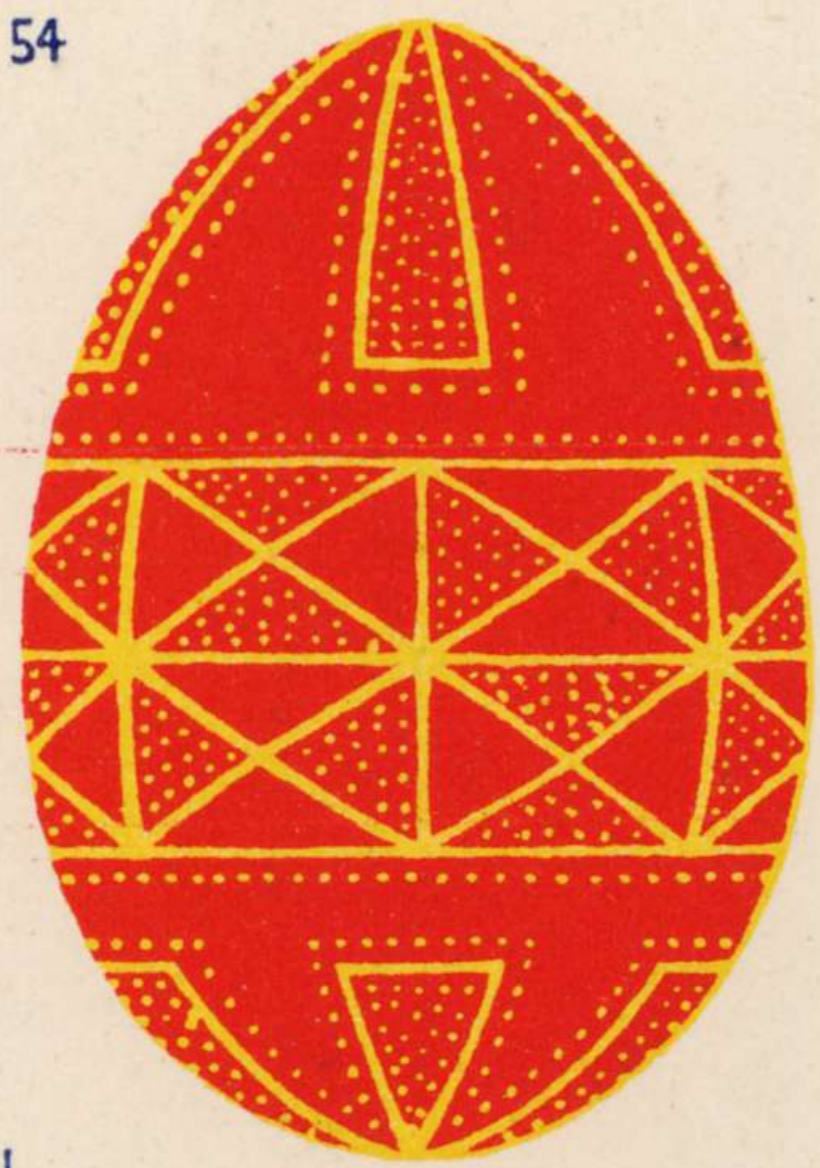
52

53

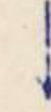
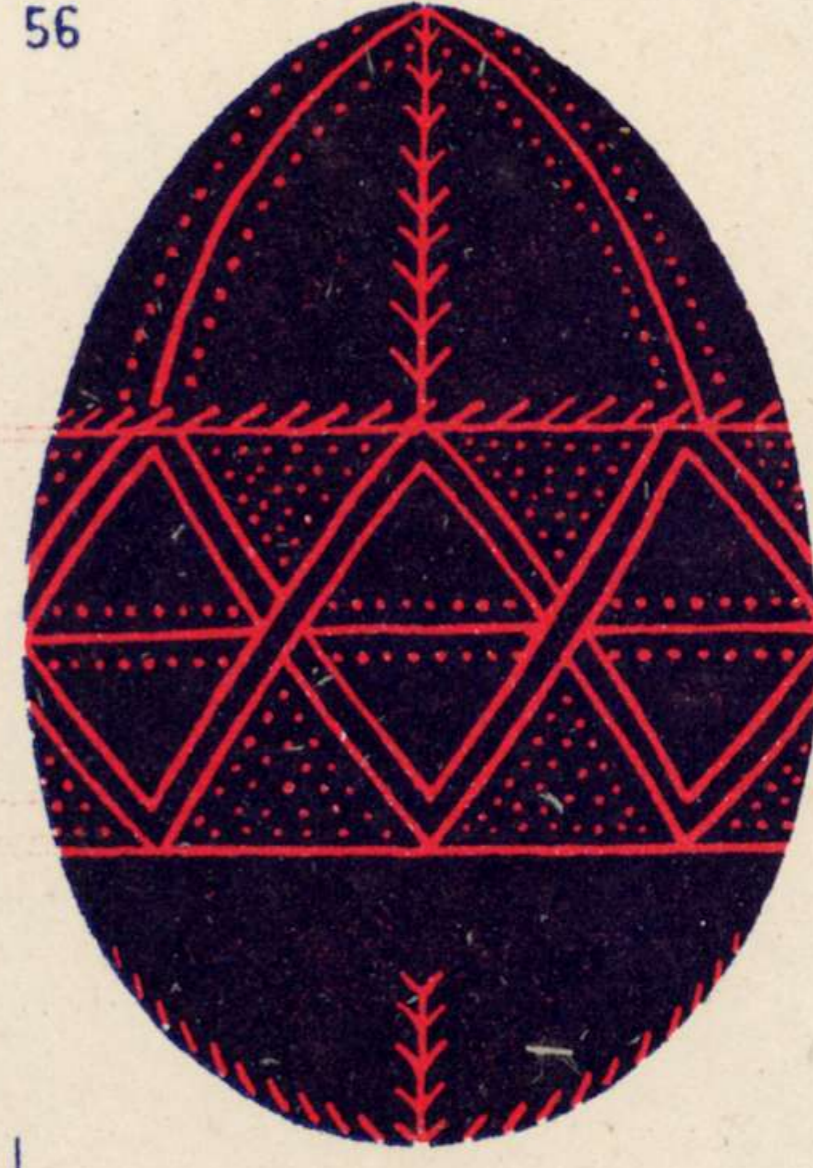
54

55

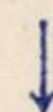
56

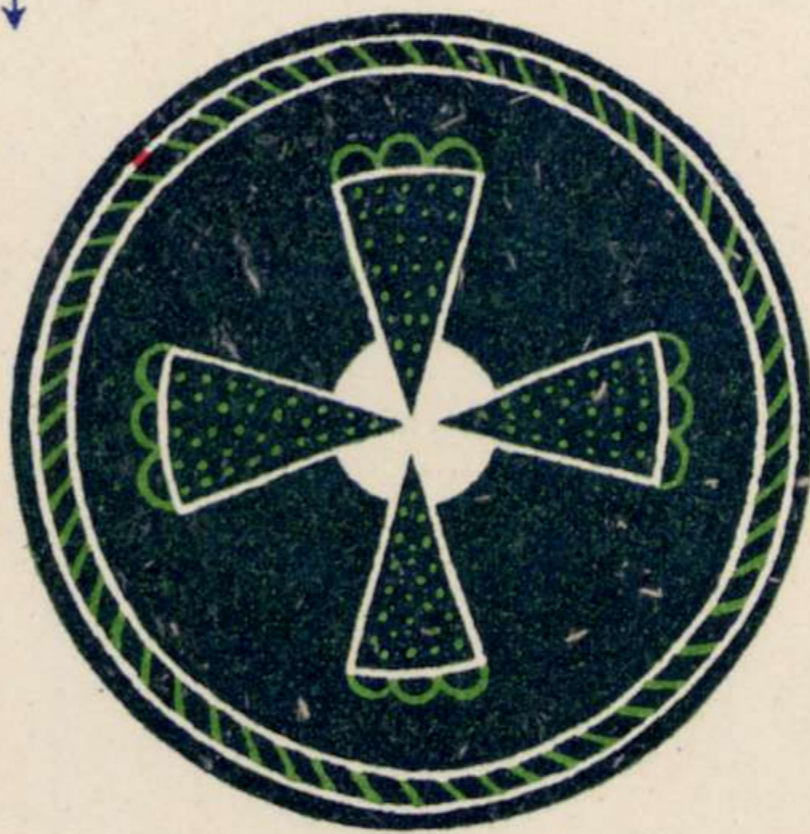
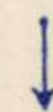
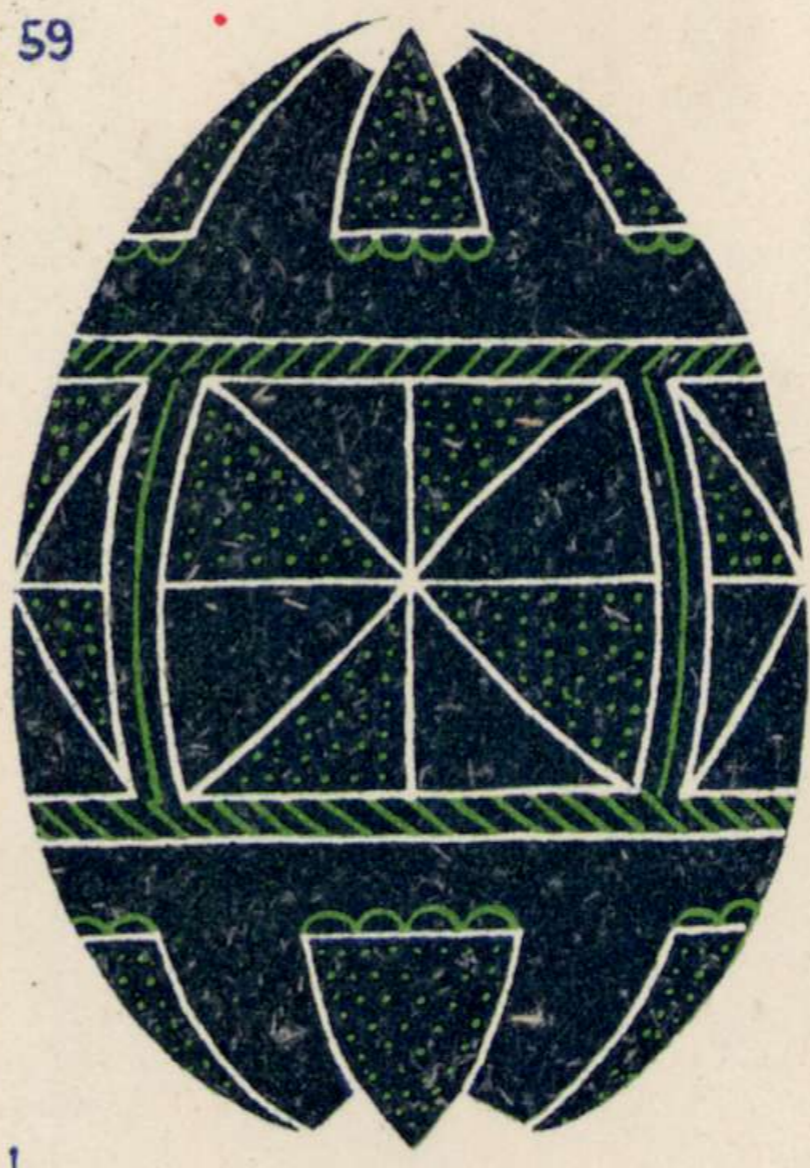
57

58

59

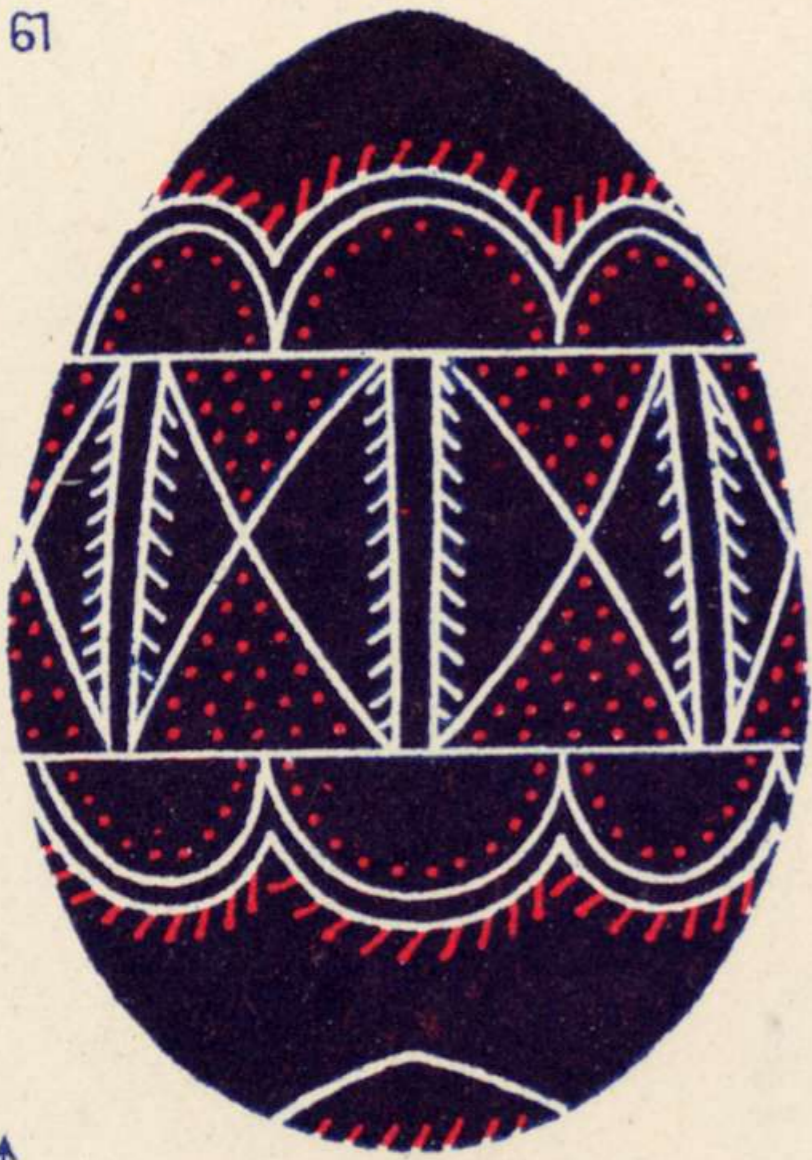

60

63-64

61

62

63

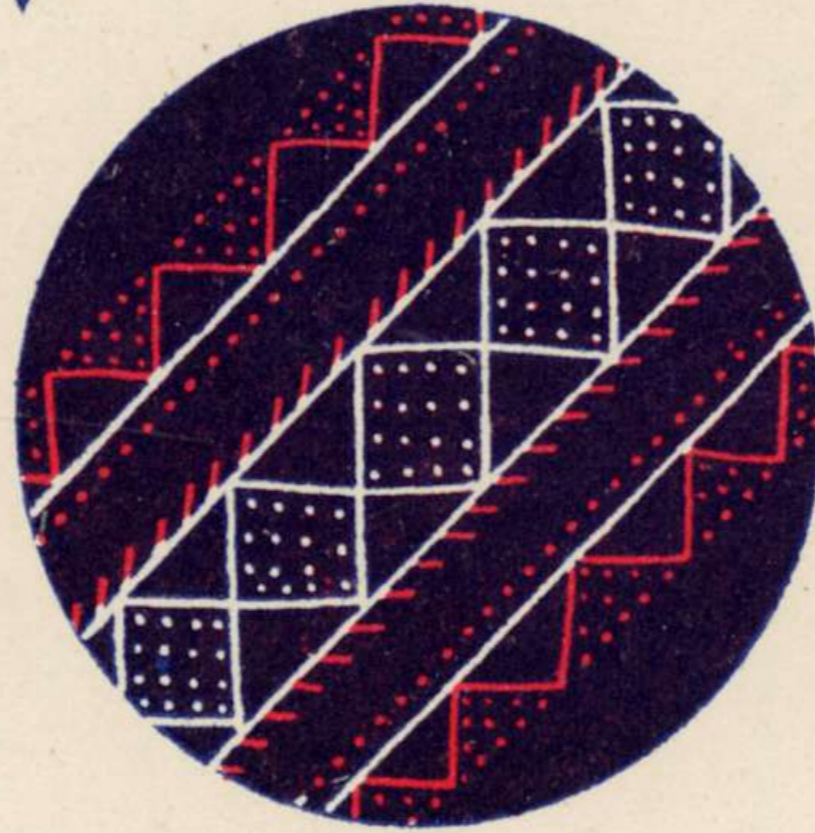
64

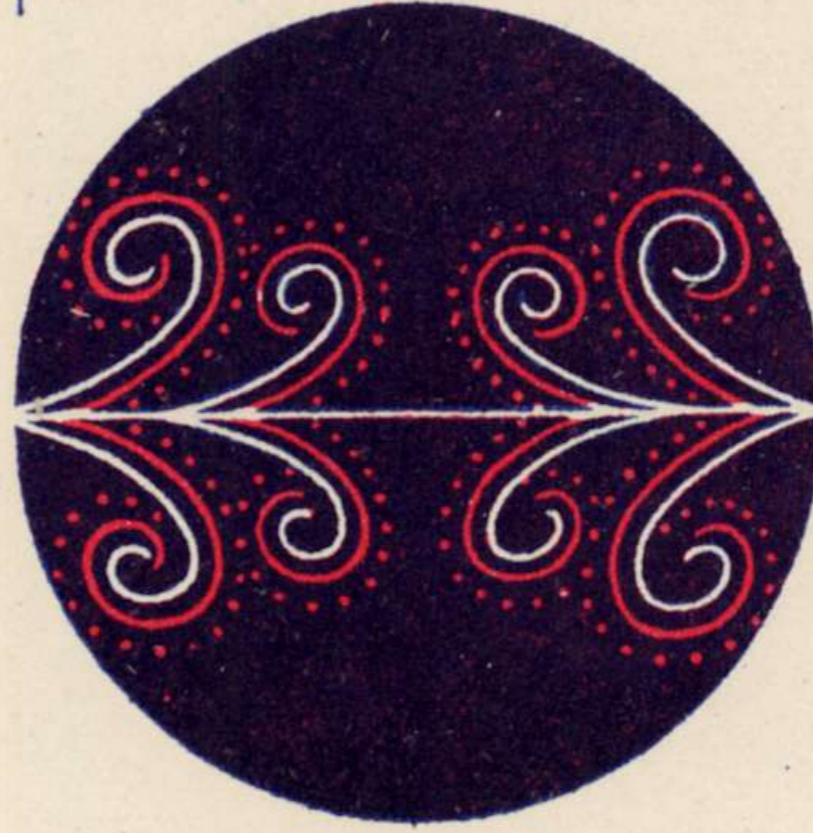
65

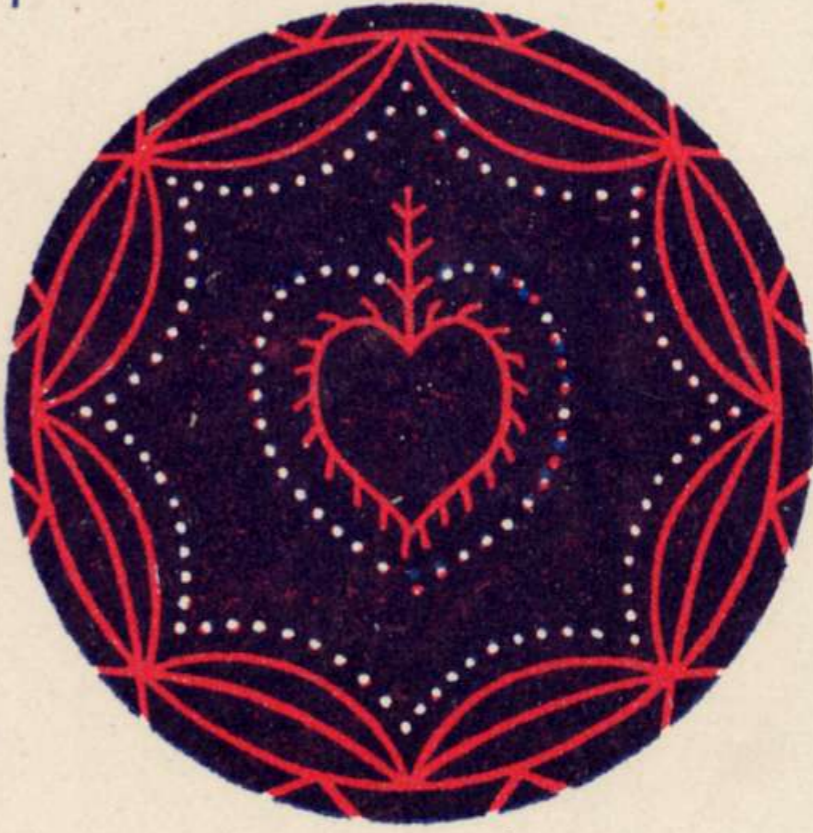
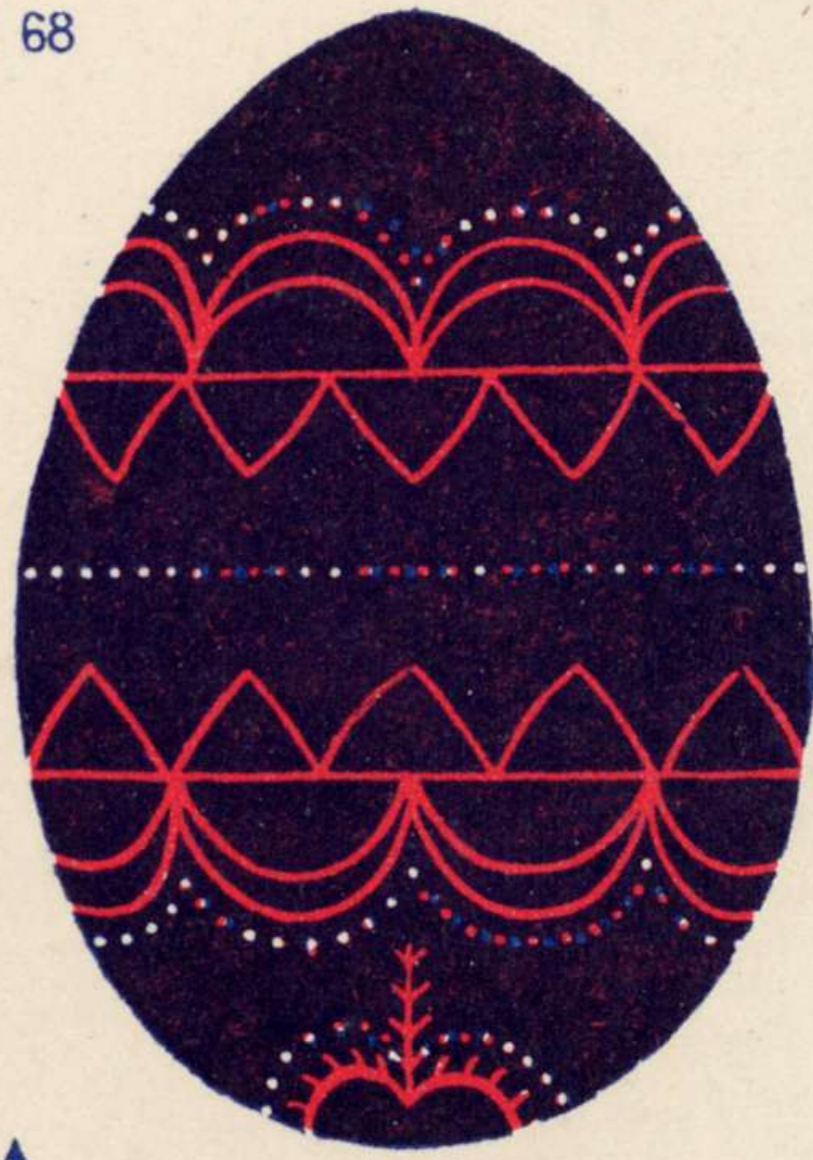
66

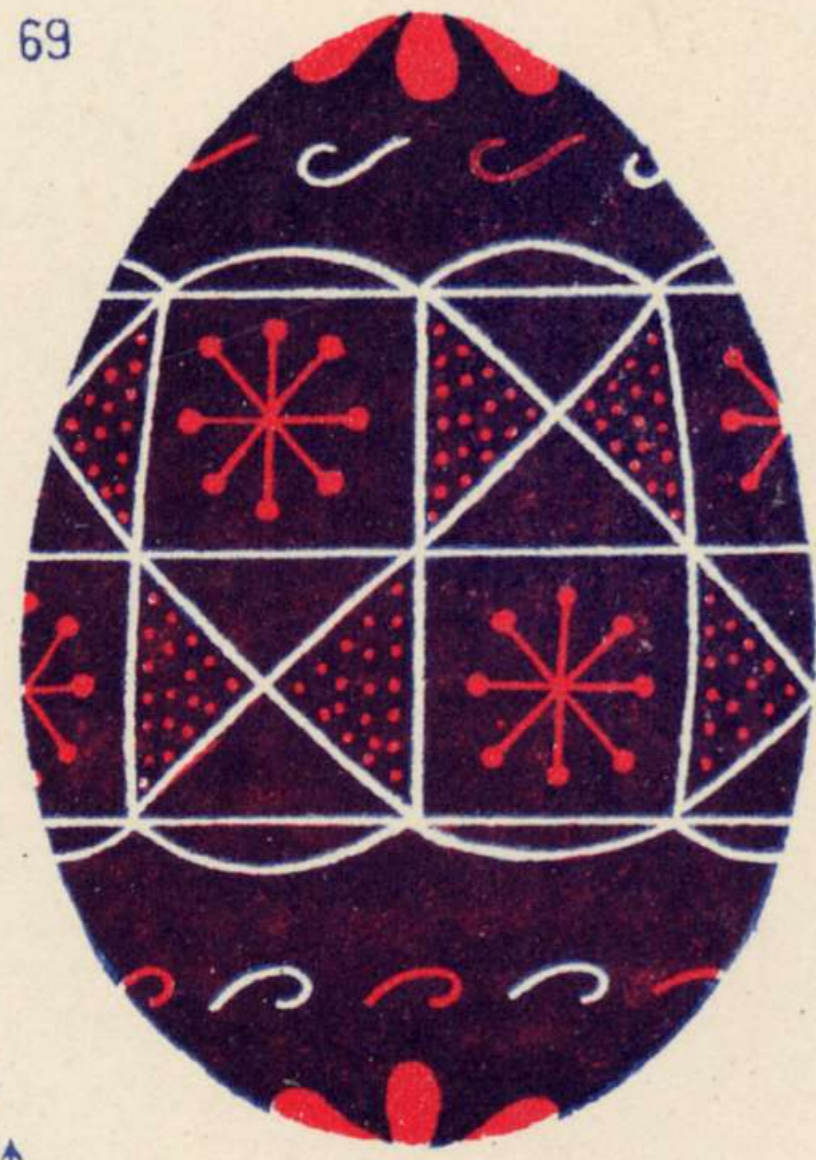
67

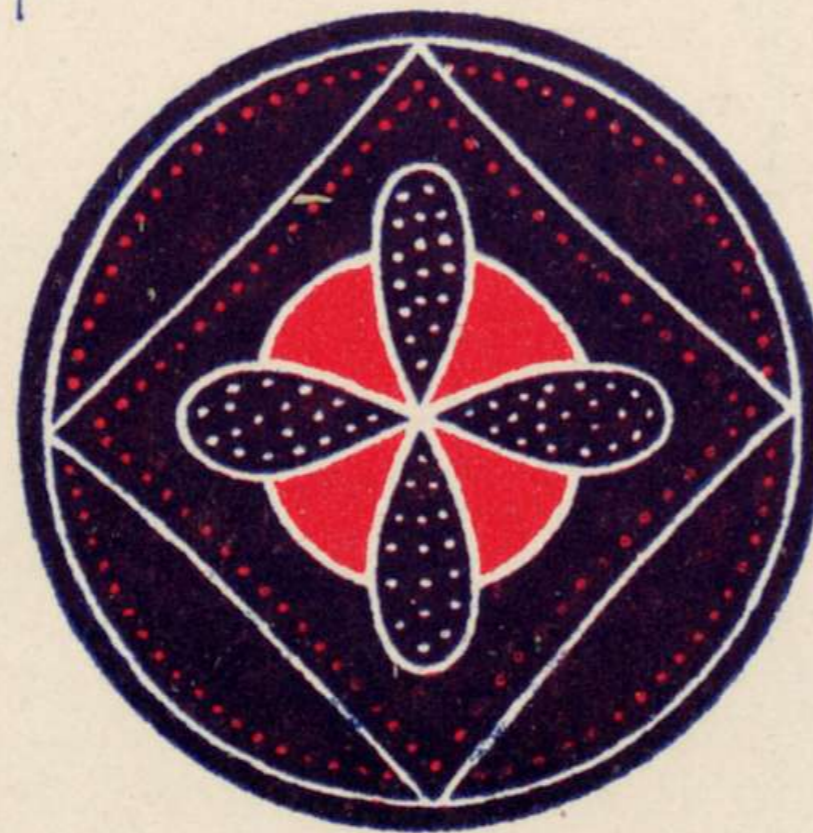
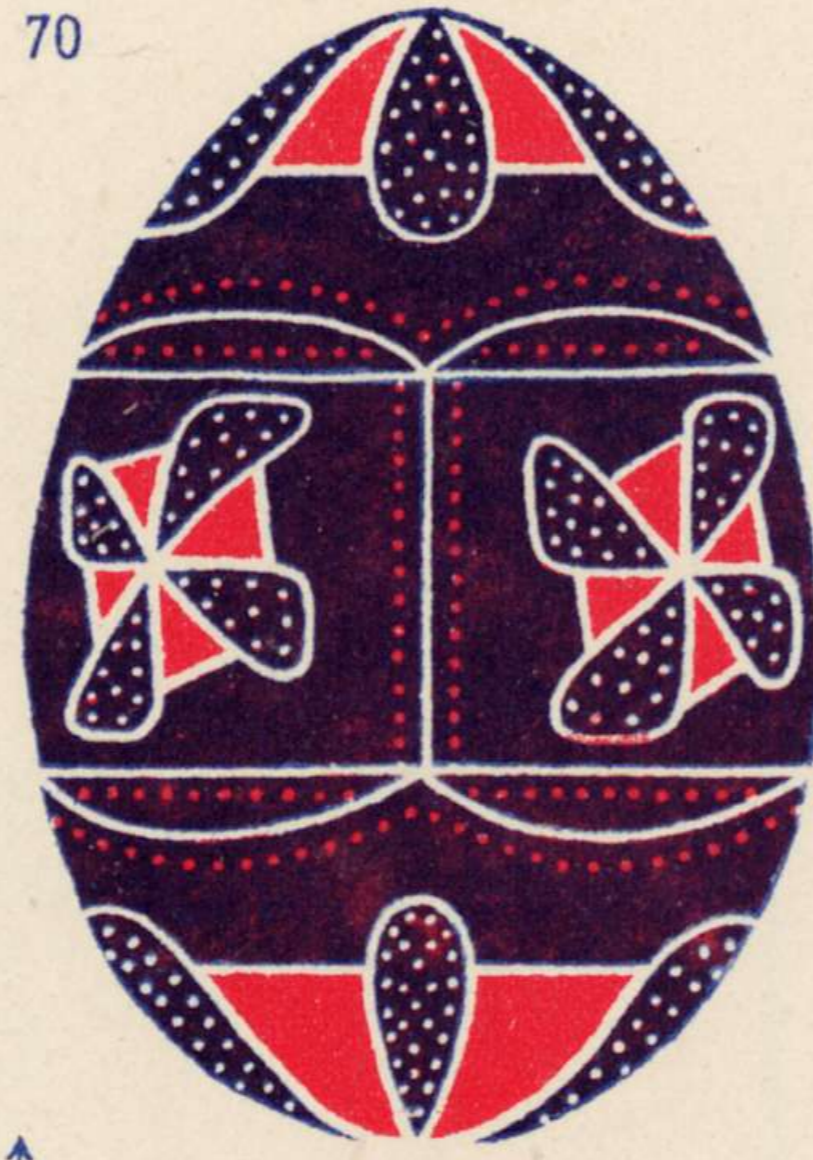
68

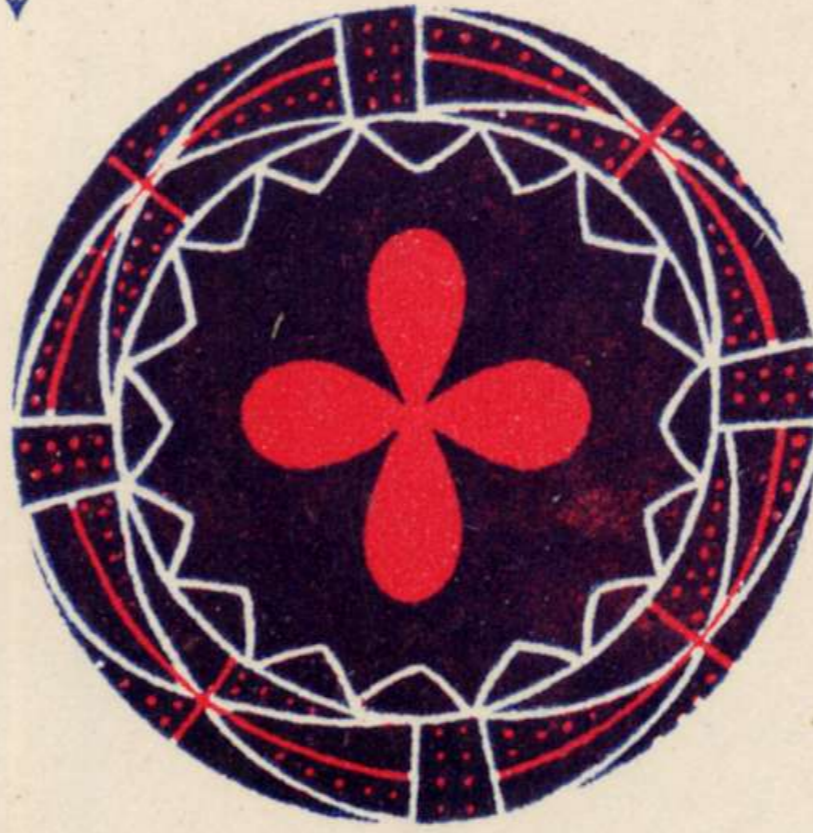
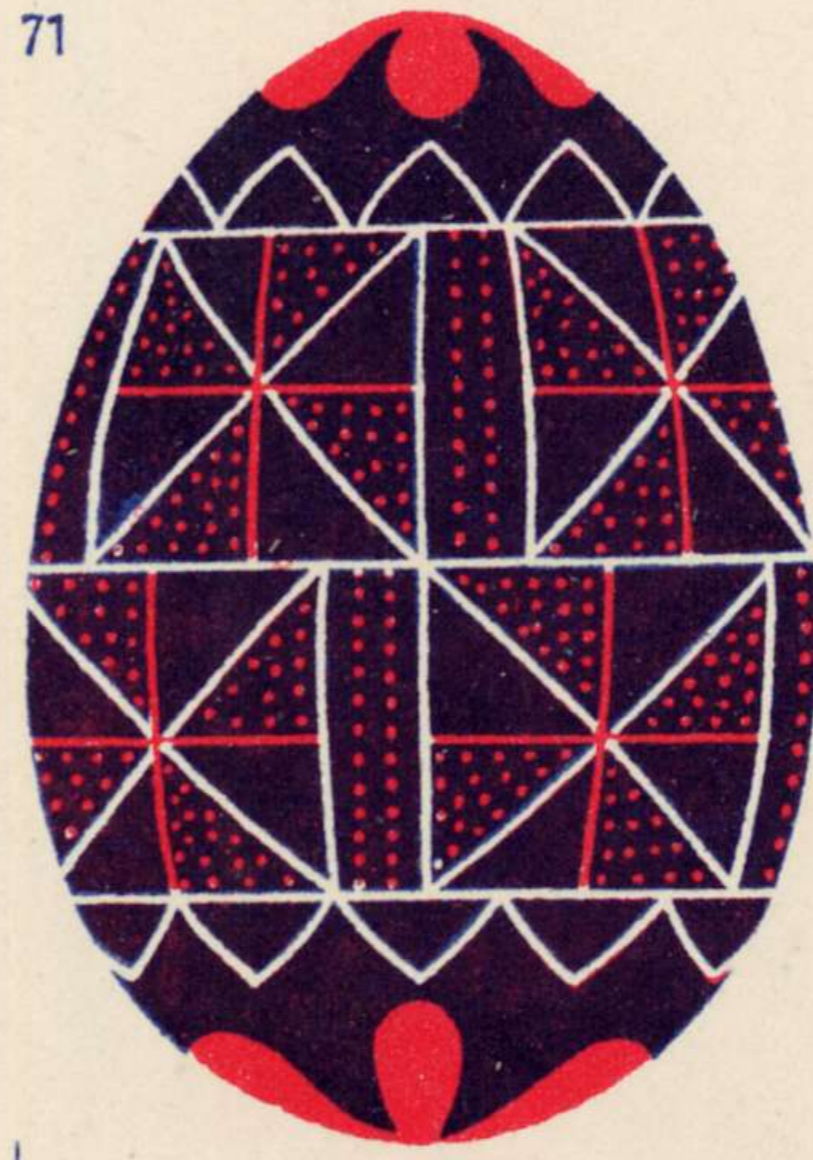
69

70

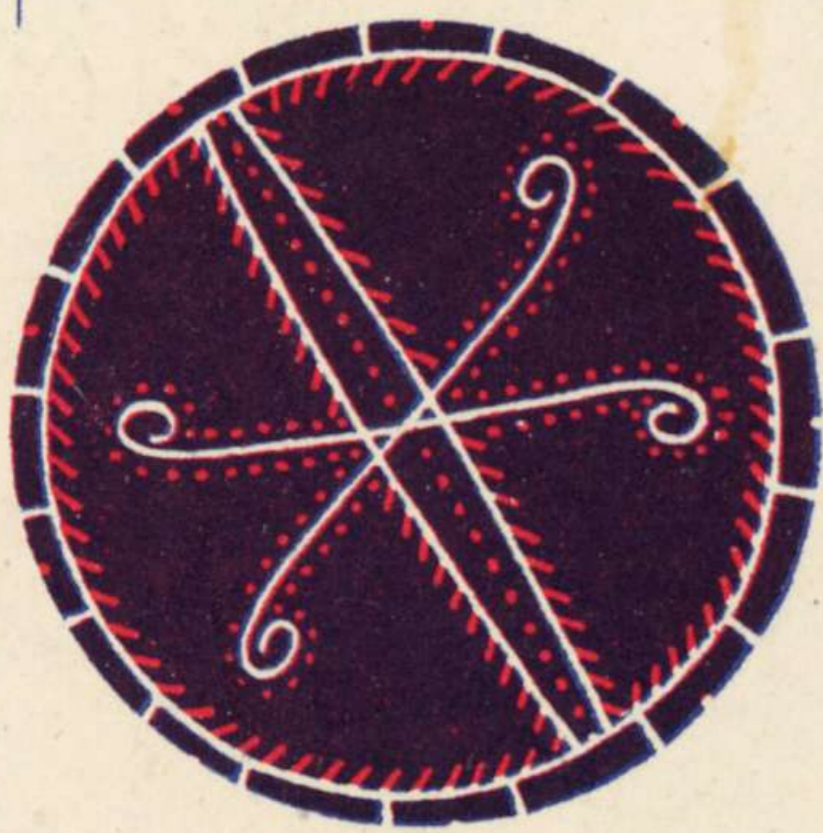
71

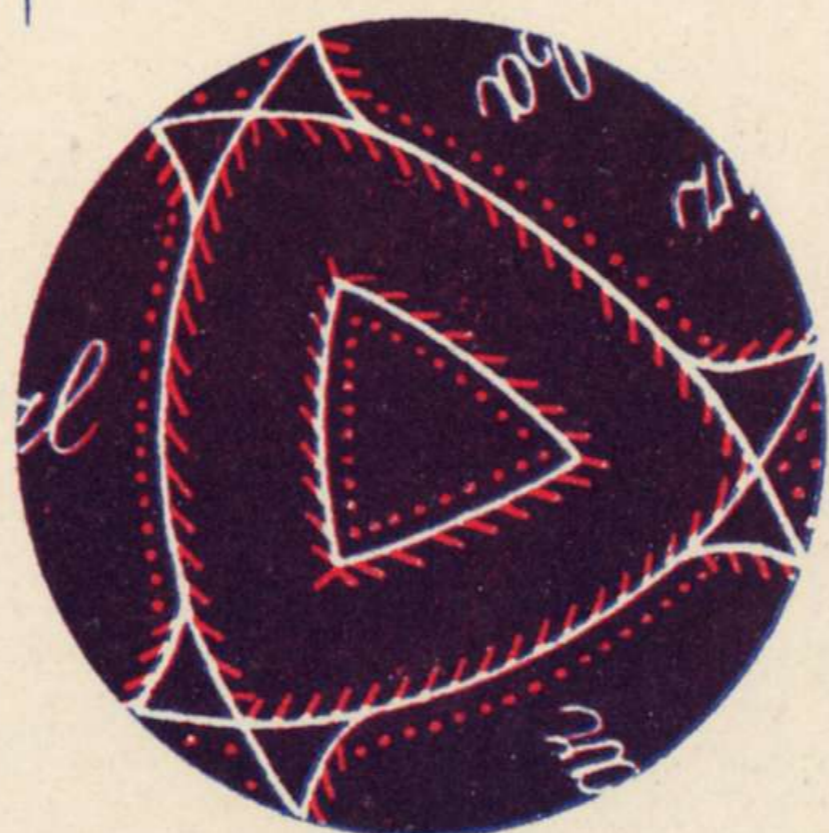
72

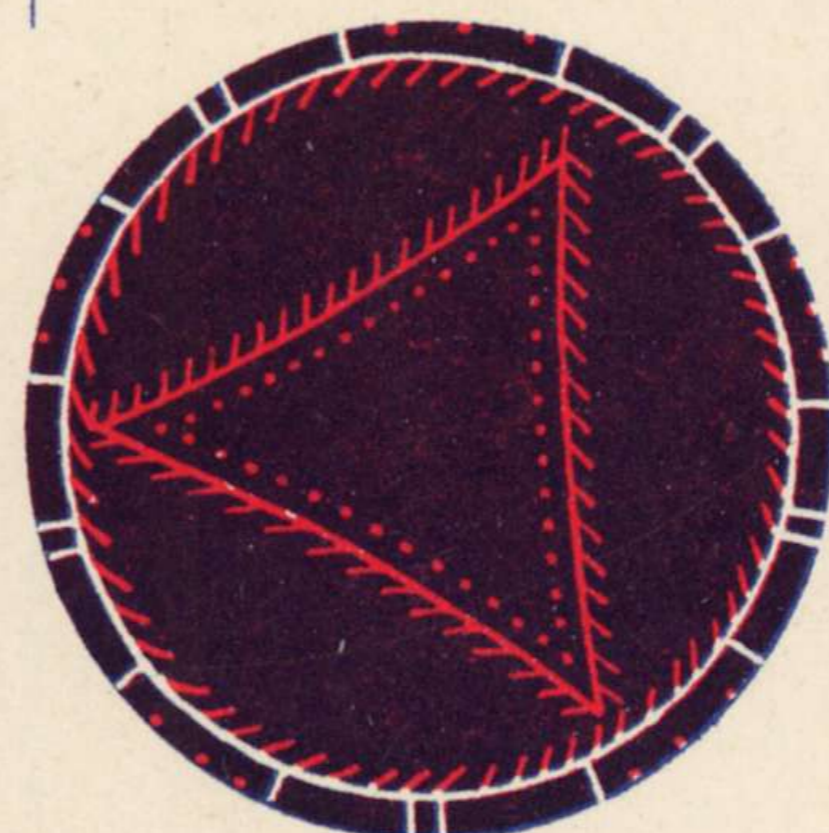
73

74

75

76

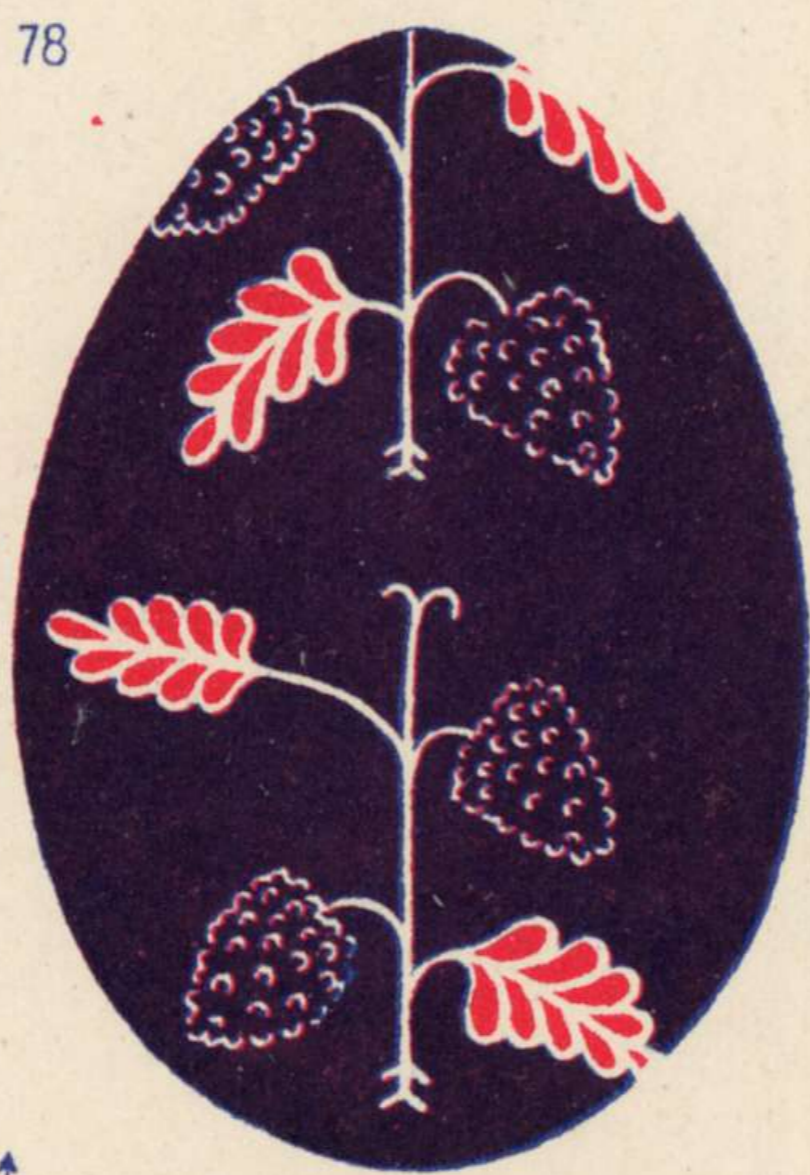

79-80

77

78

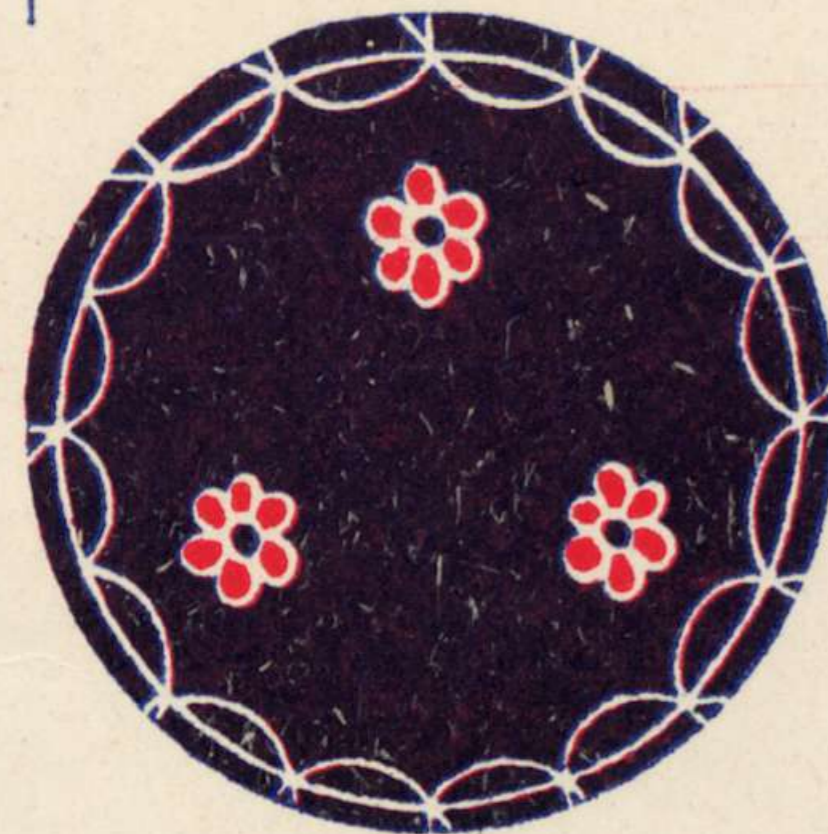
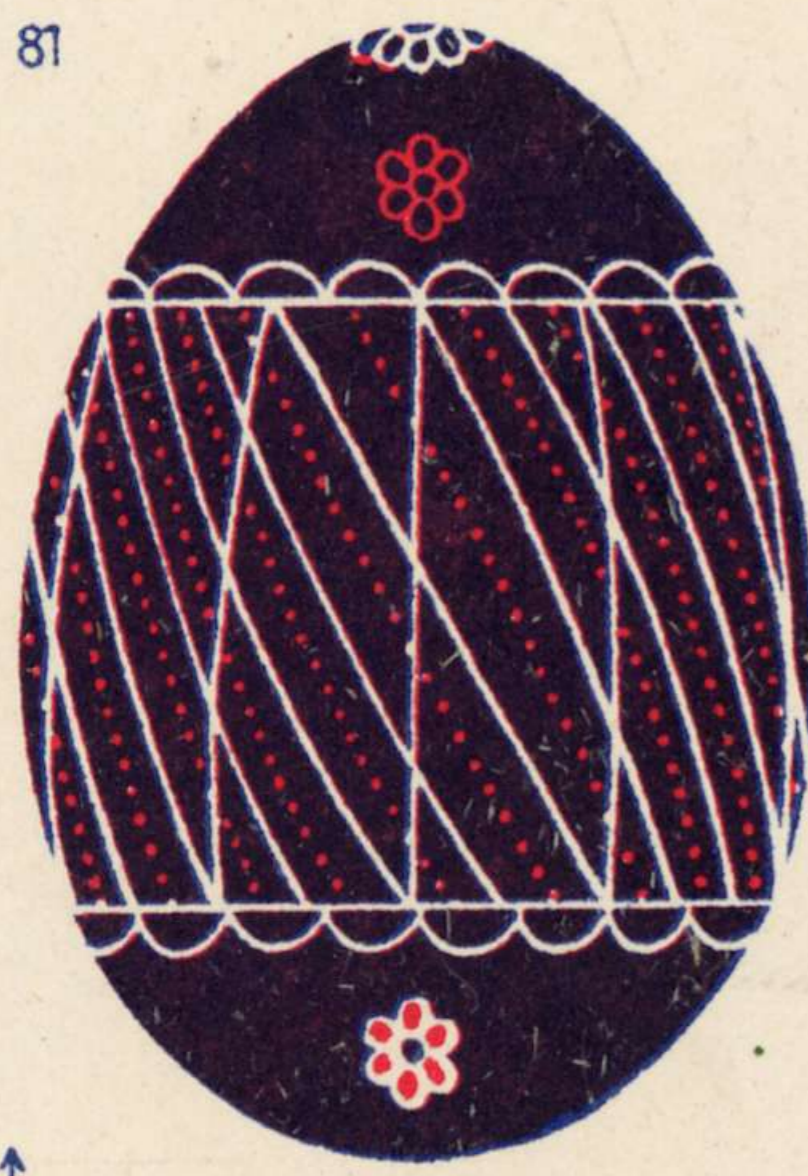
79

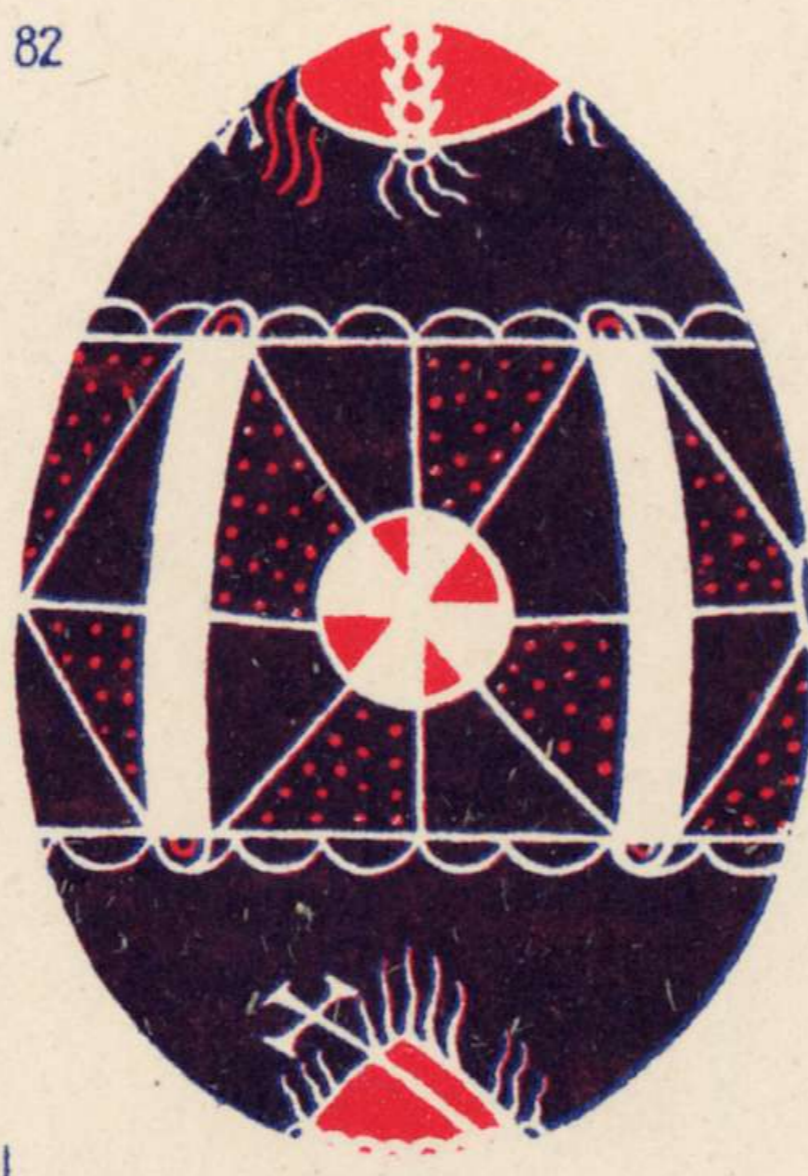
80

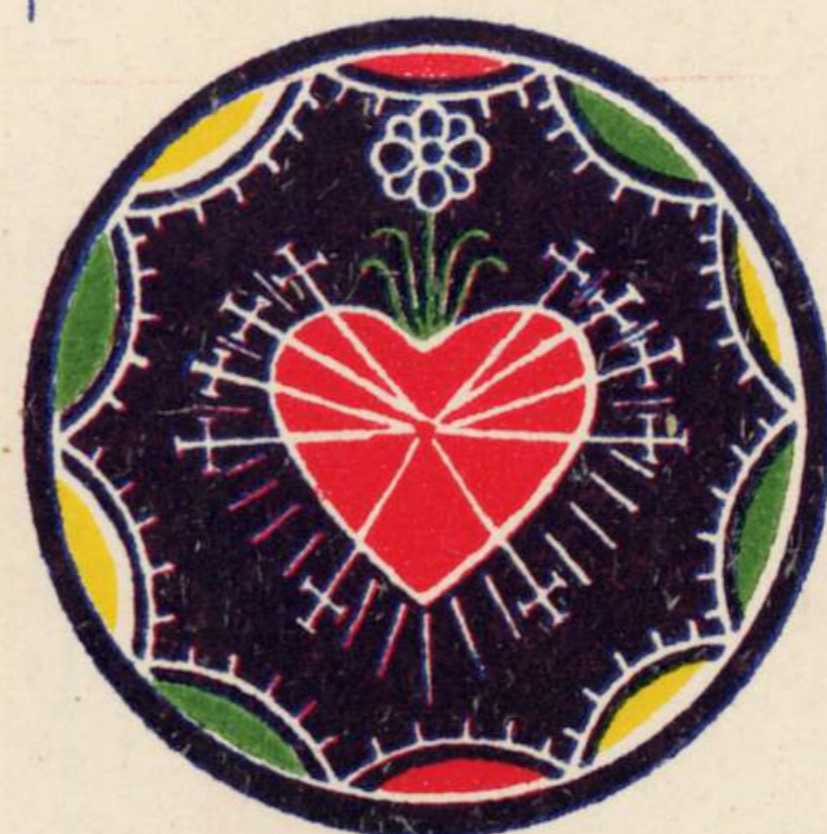
81

82

83

84

85

86

87

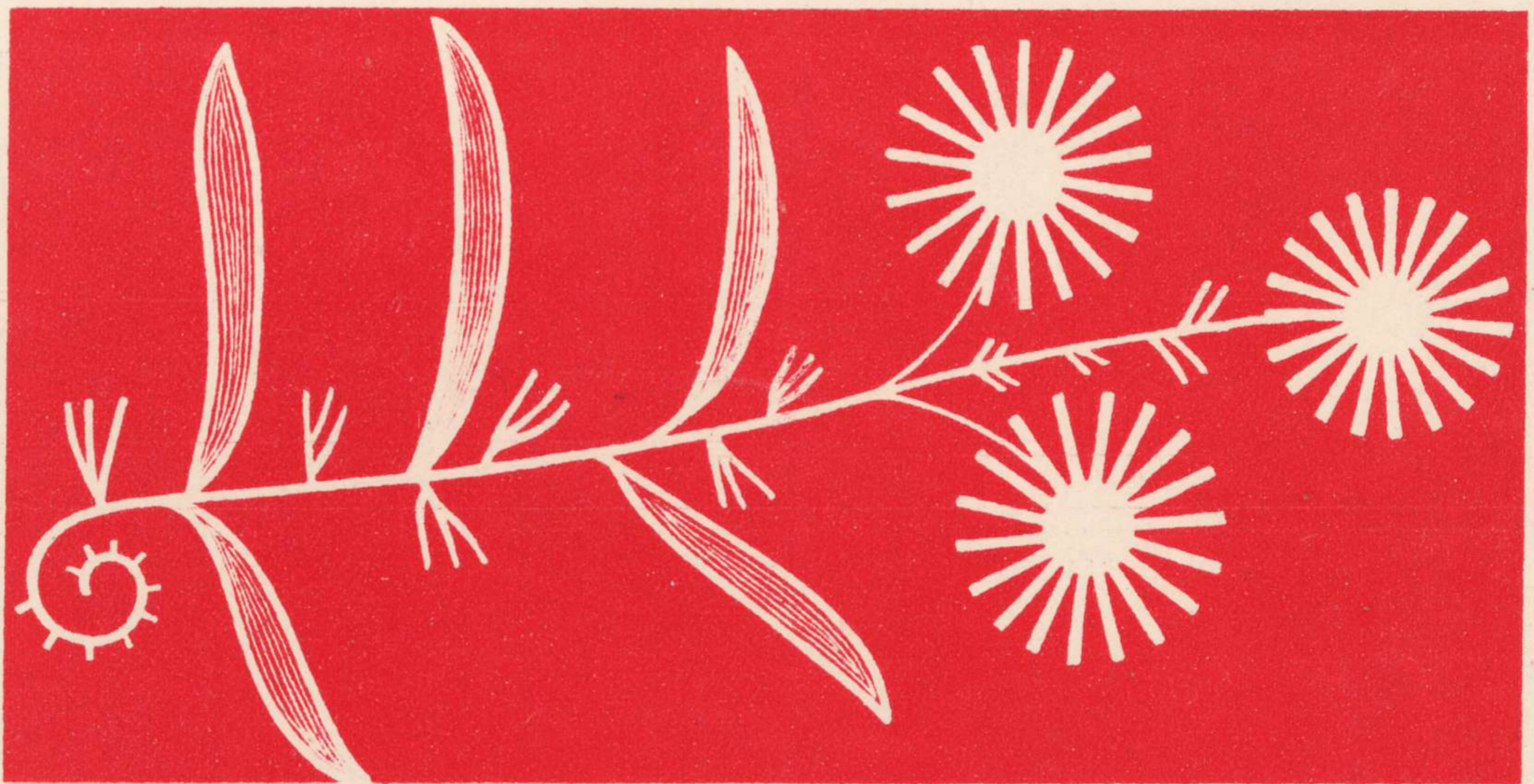
88

89

89 a

90

90 a

91

91 a

92-93-94

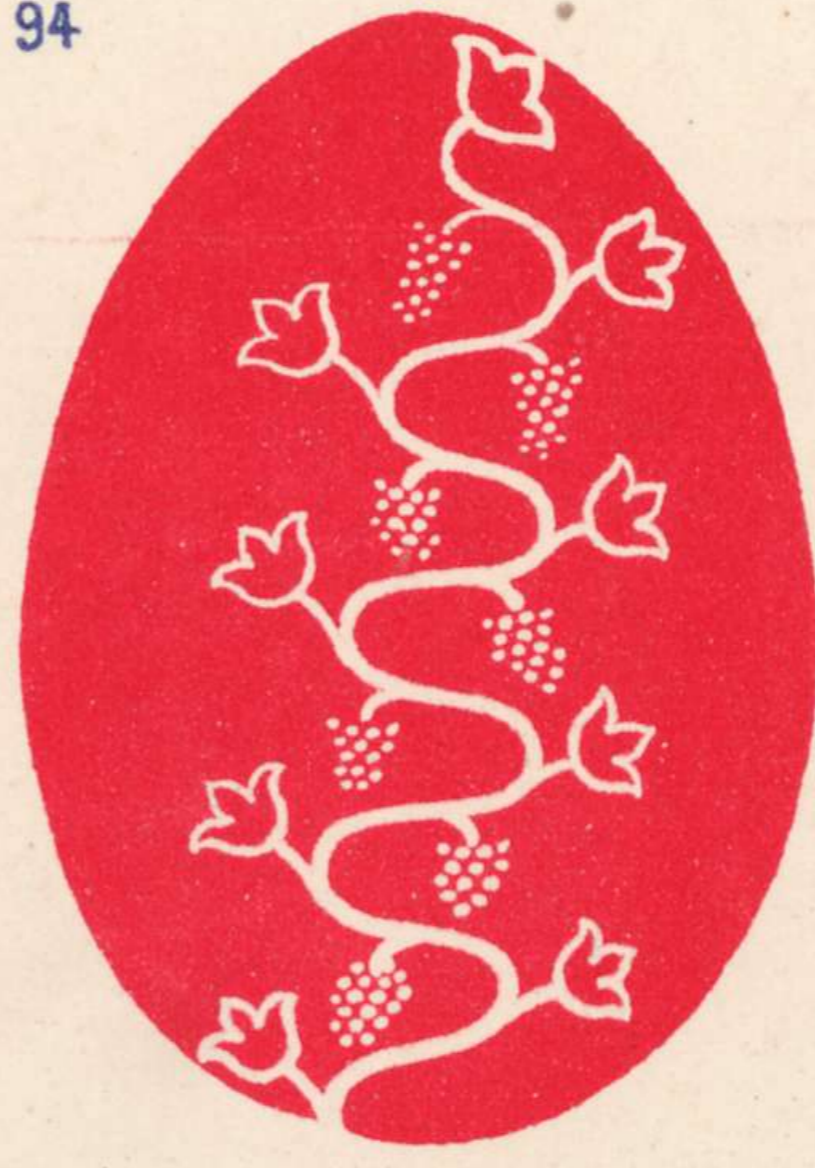
92

93

94

95

96

97

98

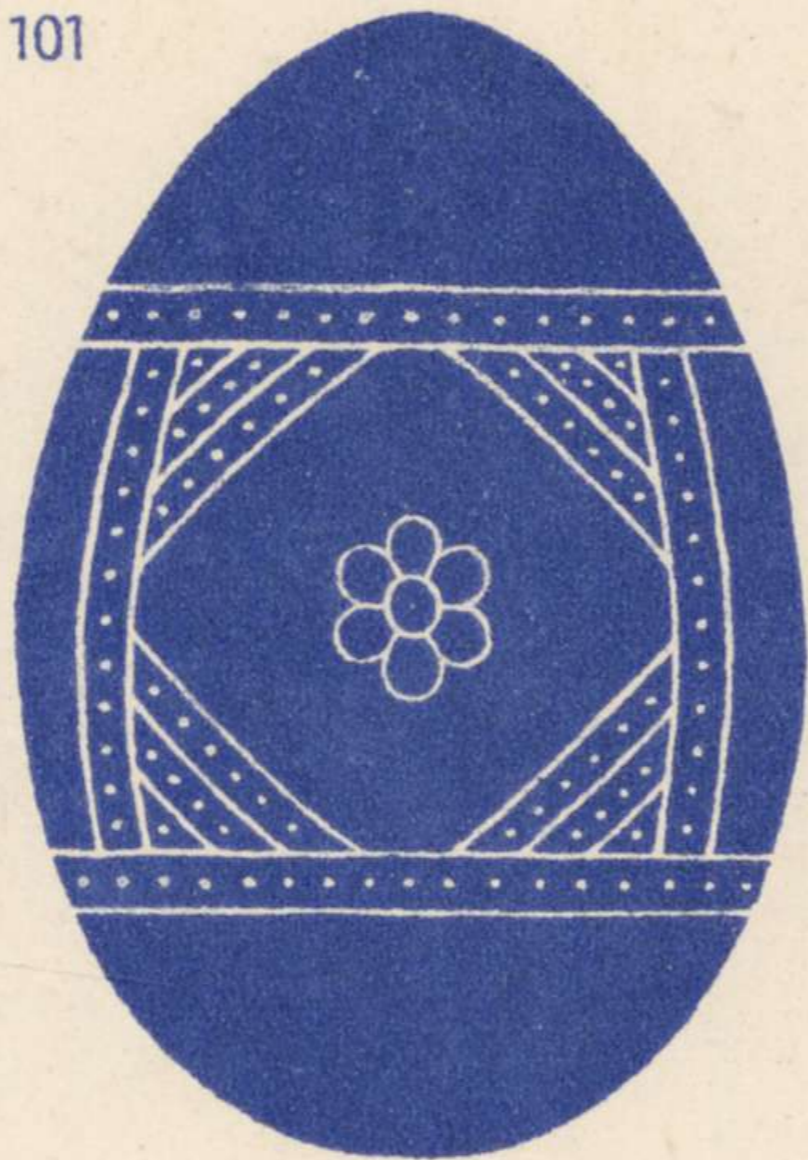
99

100

101

102

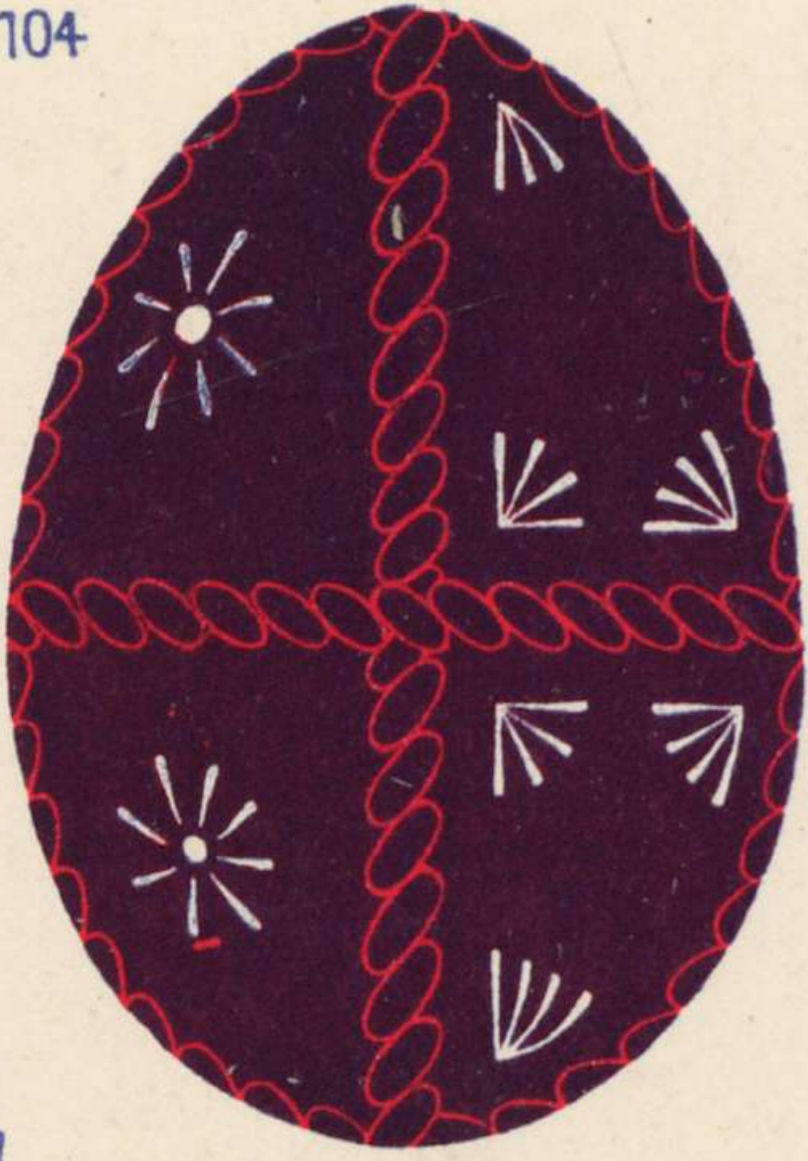

102-103

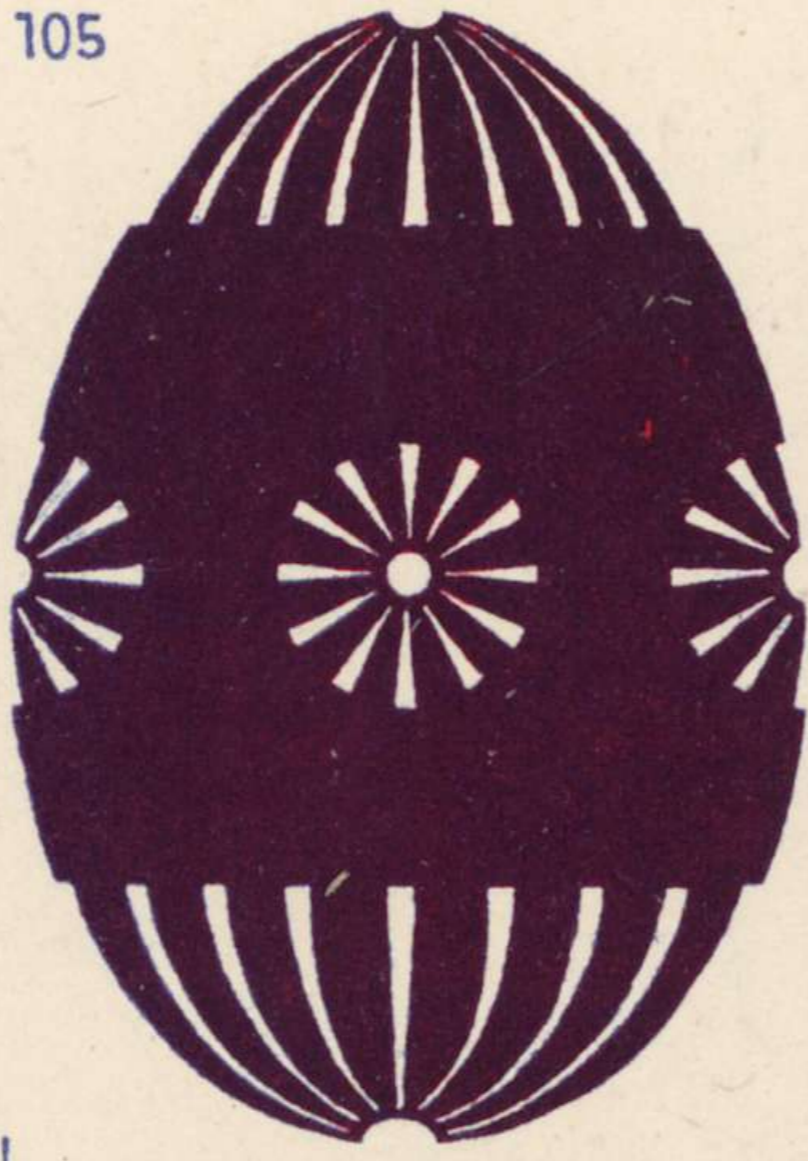
103

104

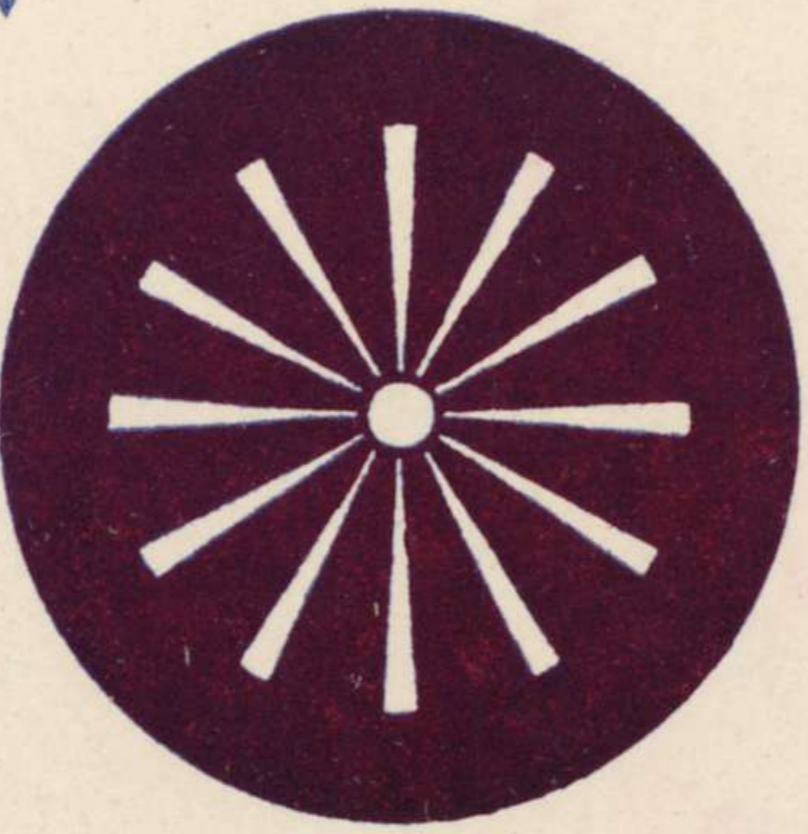
105

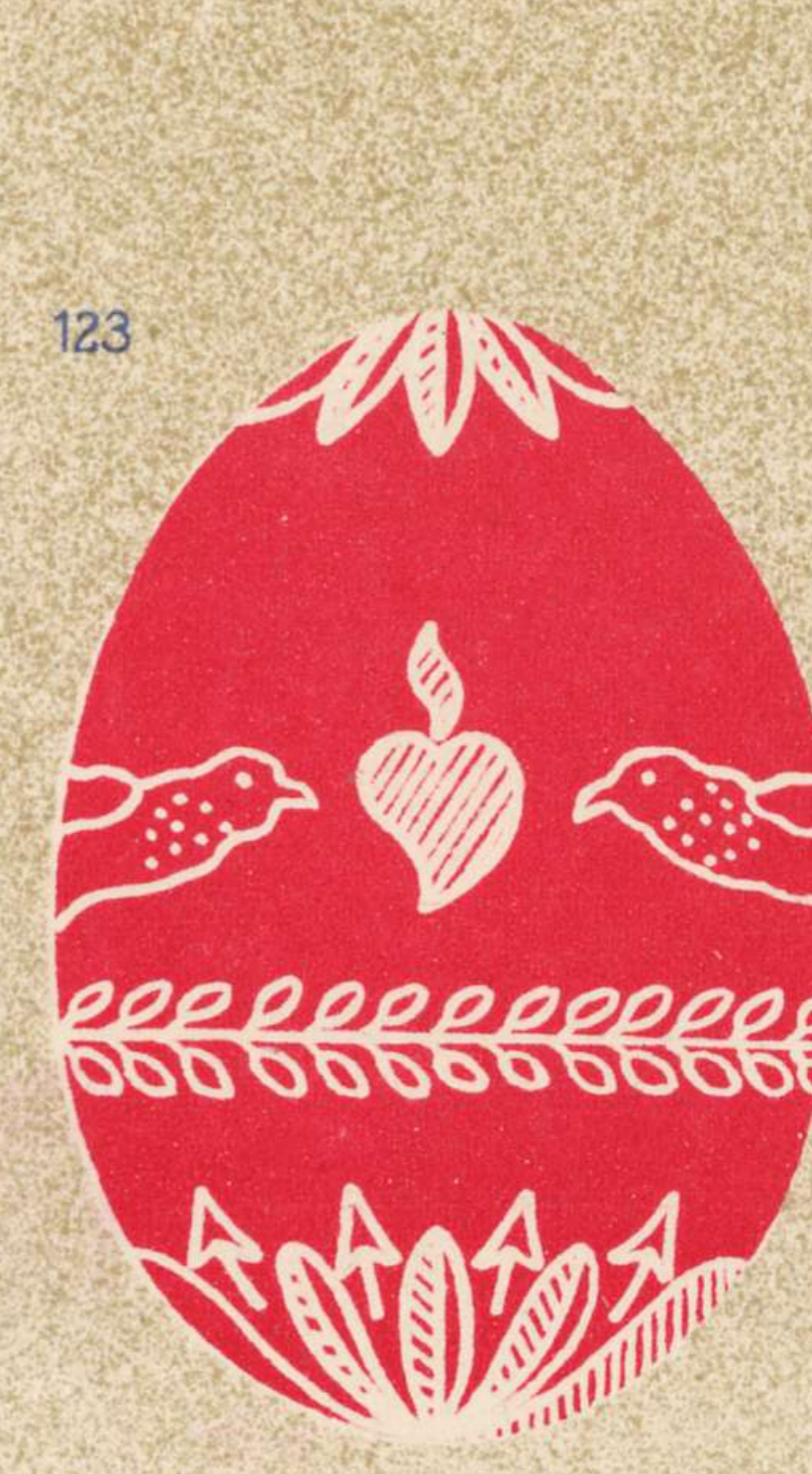
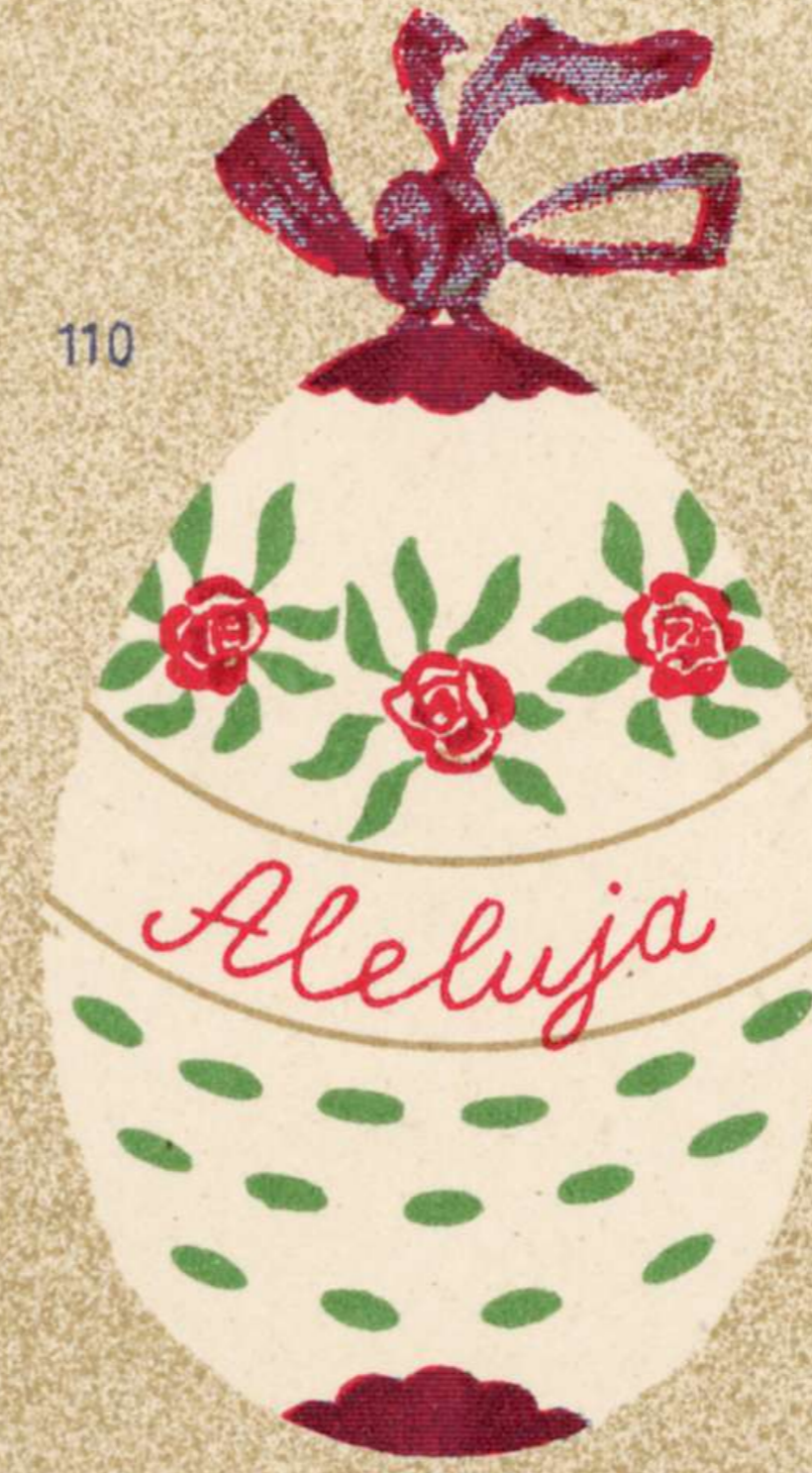

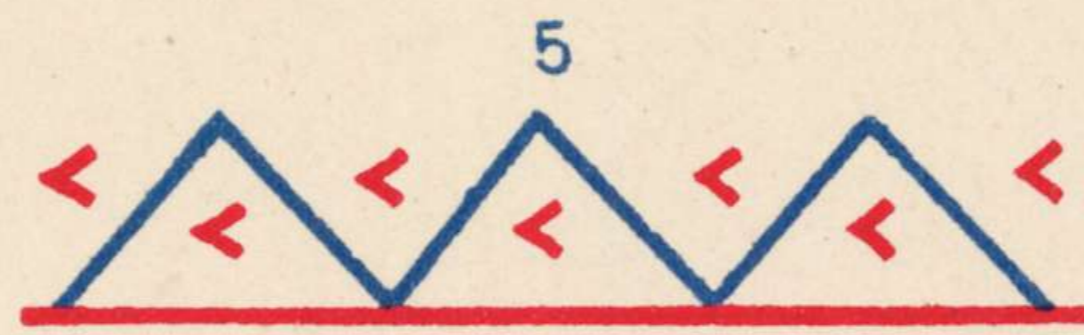
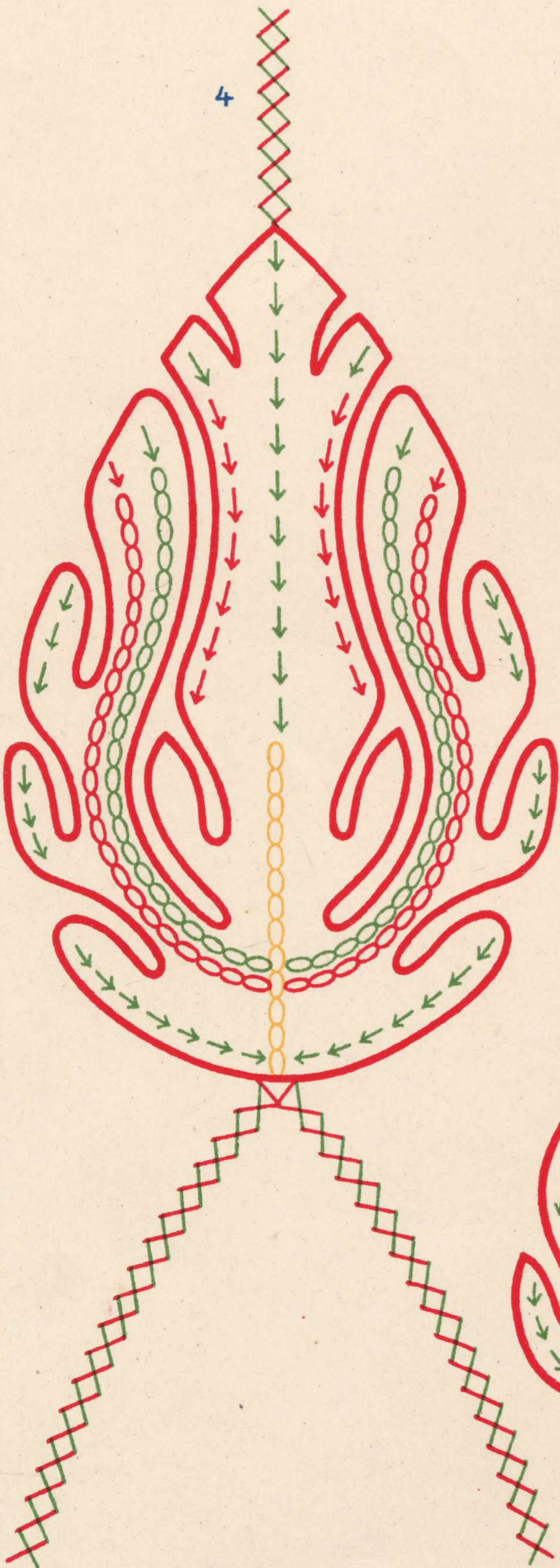
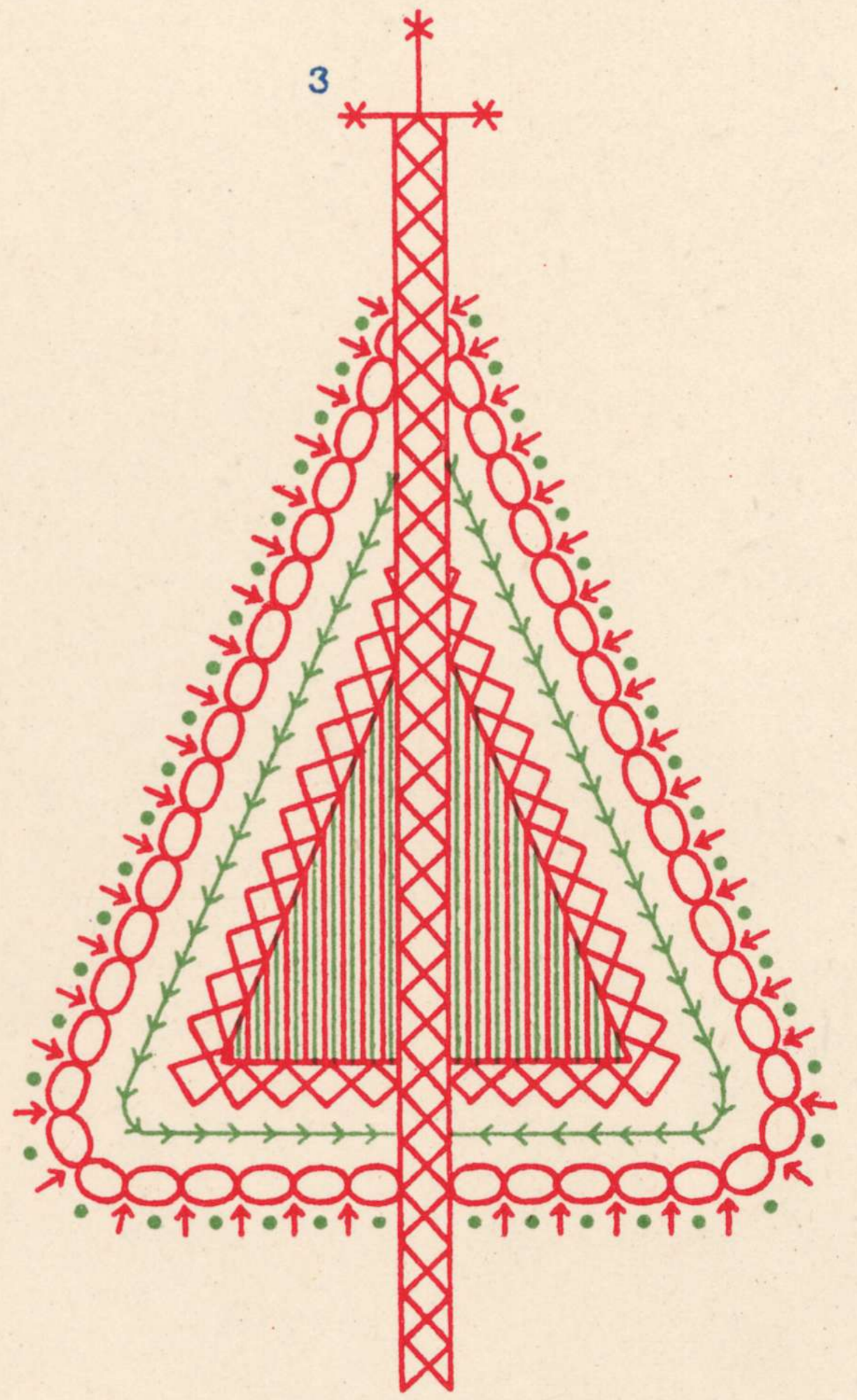
106

107

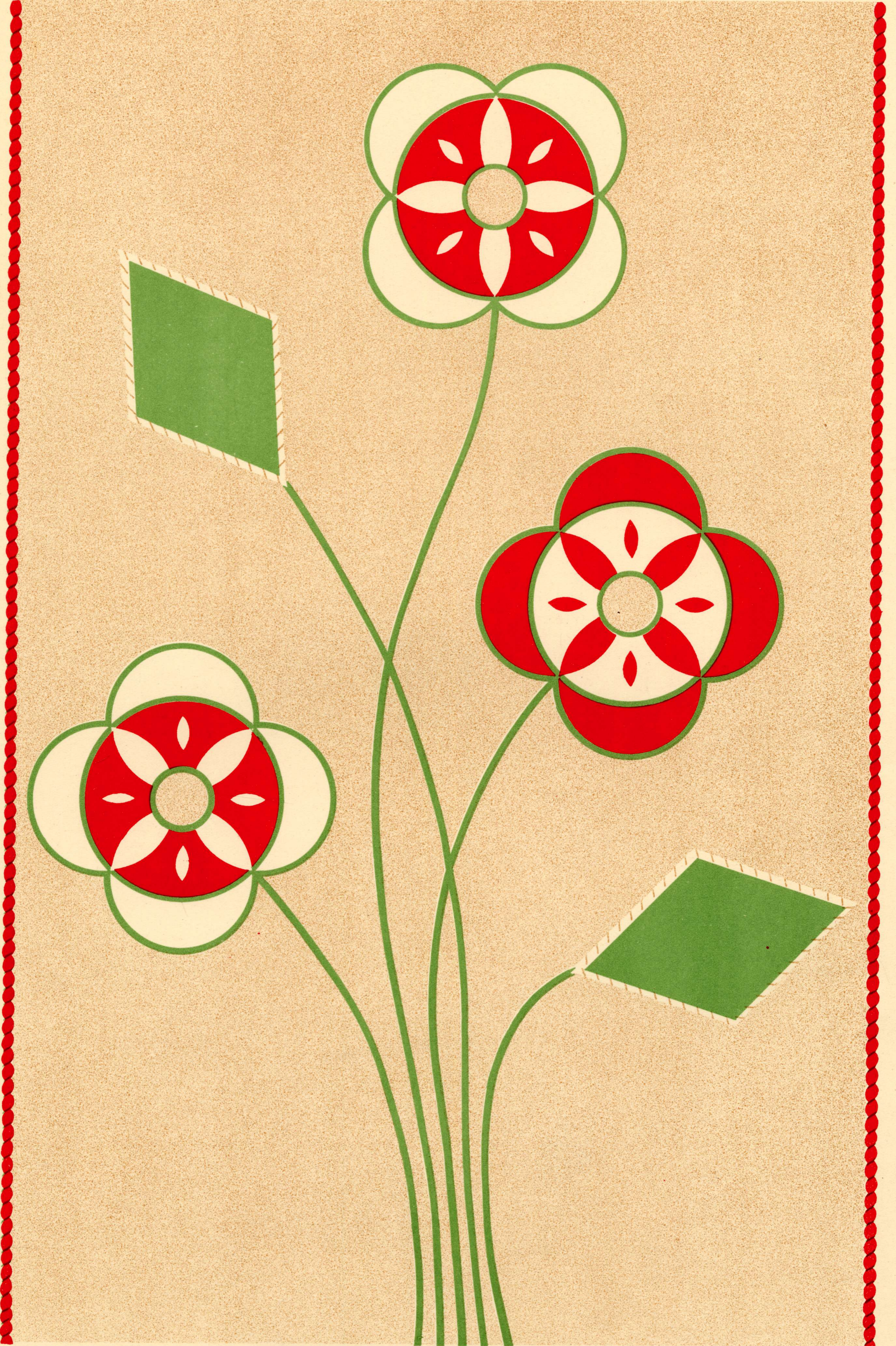

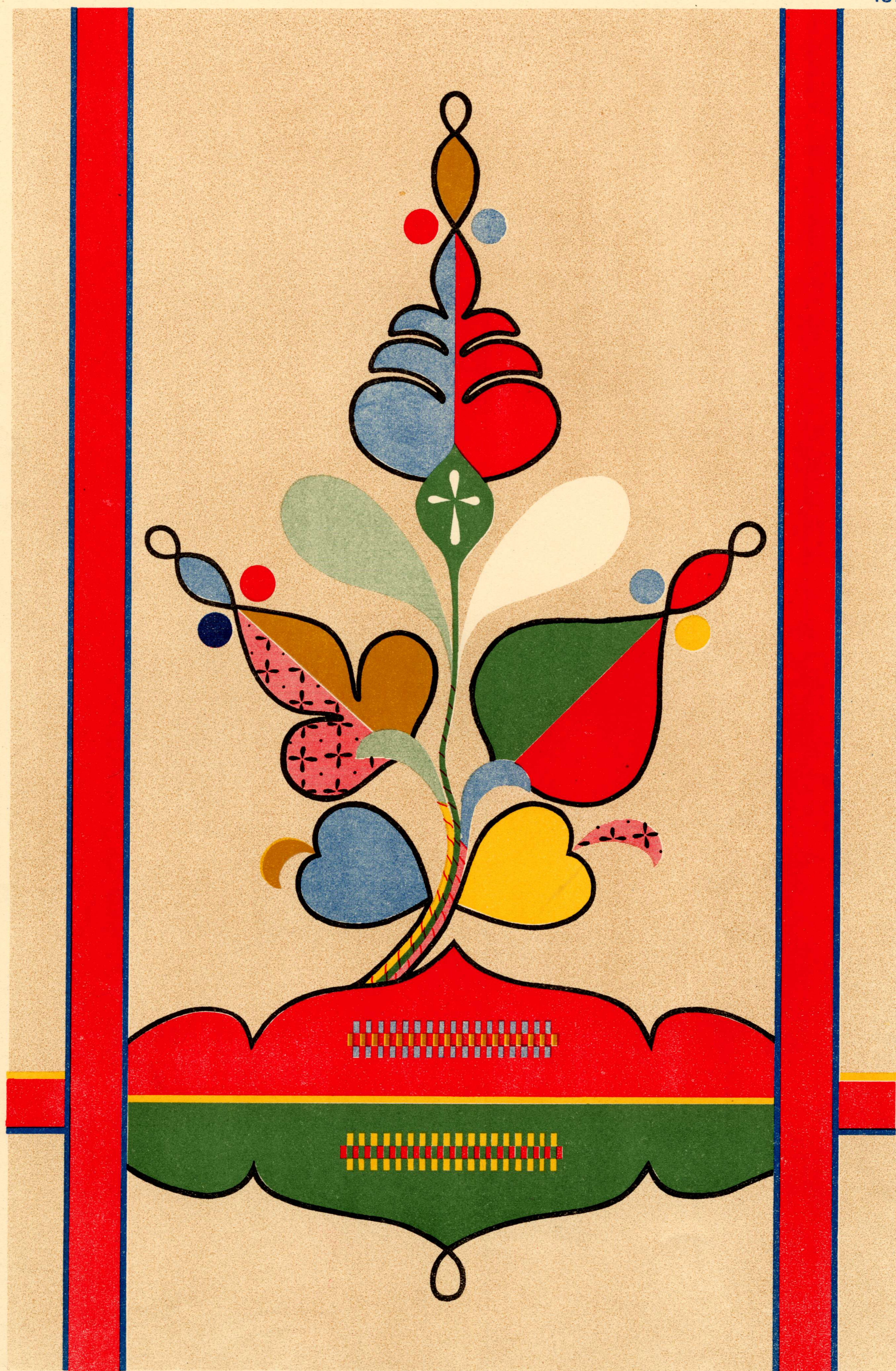

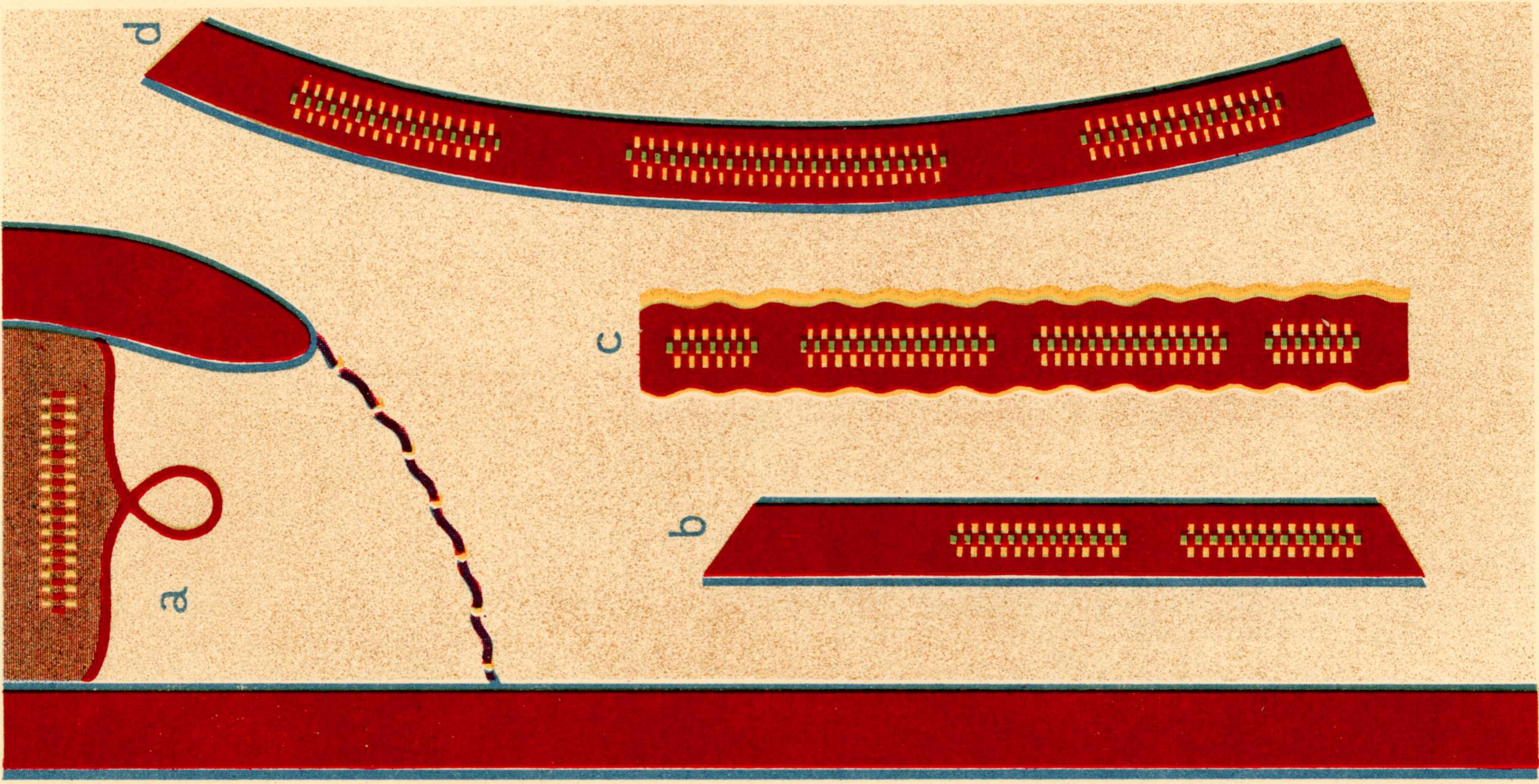

B.

A.

